

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. RAKKE VALLA ÜLDPLANEERINGU LÄHTETINGIMUSTE ANALÜÜS.....	5
1.1. ASEND.....	5
1.2. LOODUSLIKUD TINGIMUSED.....	5
1.2.1 Aluspõhi ja pinnakate.....	6
1.2.2 Muld.....	7
1.2.3 Maavarad.....	7
1.2.4 Pinna- ja põhjavesi.....	9
1.2.5 Kliima.....	11
1.2.6 Taimkate.....	12
1.3. KAITSTAVAD LOODUSOBJEKTID.....	13
1.4. ASUSTUS.....	16
1.4.1 Asustus ja administratiivjaotus minevikus.....	16
1.4.2 Asustuse paiknemine tänapäeval.....	17
1.5. RAHVASTIKU PÕHINÄITAJAD.....	19
1.5.1 Rahvaarvu dünaamika.....	19
1.5.2 Sooline ja vanuseline koosseis.....	20
1.6. MAAKASUTUS JA MAAKUULUVUS.....	21
1.7. SOTSIAALNE TAUST.....	22
1.7.1 Tööturg.....	22
1.7.2 Meditsiiniline teenindus.....	23
1.7.3 Sotsiaalhoolekanne.....	23
1.8. KULTUUR.....	24
1.8.1 Haridusasutused.....	25
1.8.2 Klubid ja seltsid.....	25
1.8.3 Raamatukogud.....	26
1.8.4 Sportimis- ja puhkamisvõimalused.....	26
1.8.5 Vabaõhuürituste paigad.....	26
1.8.6 Muinsuskaitsemälestised ja kultuuriloolised objektid.....	27
1.8.7 Kirik.....	28
1.8.8 Kalmistud.....	28
1.9. TURVALISUS.....	28
1.9.1 Politsei.....	28
1.9.2 Päästeteenistus.....	29
1.9.3 Kaitseliit.....	29
1.10. TEED JA KOMMUNIKATSIOONID.....	29
1.10.1 Teedevõrk.....	29
1.10.2 Telefoniside.....	30
1.10.3 Sideteenused.....	31
1.10.4 Elektrivõrk.....	31
1.11. ELAMU- JA KOMMUNAALMAJANDUS.....	31
1.11.1 Elamufond.....	32
1.11.2 Katlamajad.....	32
1.11.3 Vesivarustus, kanalisatsioon ja puhastusseadmed.....	33
1.11.4 Prügimajandus.....	34
1.12. ETTEVÕTLUS.....	35
1.12.1 Kaubandus ja teenindus.....	35
1.12.2 Põllumajandus.....	37
1.12.3 Metsamajandus.....	37
1.13. KOOSTÖÖ JA SÕPRUSSIDEMED.....	38
2. ARENGUEELDUSED.....	39
3. KESKKONNA PIKAAJALISEST JA SÄÄSTLIKUST KASUTAMISEST.....	41
4. ARENGUSTRATEEGIA PÕHISUUNAD AASTANI 2015.....	42

4.1 VALLA ASENDIST JA OLEMASOLEVATEST TINGIMUSTEST TULENEVAD VÕIMALUSED	42
4.1.1 Asulate omavahelised suhted.....	42
4.1.2 Asustustihedus ja rahvaarv.....	42
4.1.3 Rahvaarvu prognoos.....	43
4.2 SOTSIAALSFAAR	43
4.2.1 Lasteaiad	44
4.2.2 Koolid	44
4.2.3 Meditsiiniline teeninduse ja tervishoiu korraldus.....	46
4.2.4 Sotsiaalhooldus.....	46
4.2.5 Kultuur.....	48
4.2.6 Klubid, seltsid.....	48
4.2.7 Sport	49
4.2.8 Raamatukogud.....	49
4.2.9 Kirik.....	49
4.2.10 Ajaloo-, arheoloogia- ja arhitektuurimälestised.....	49
4.2.11 Heakord ja haljastus.....	50
4.3 PUHKAMISVÕIMALUSED JA TURISM	50
4.4 TEENINDUS JA KAUBANDUS.....	52
4.5 ÜHISTRANSPOORT JA TEED	52
4.6 ELAMUEHITUS JA TEHNILINE INFRASTRUKTUUR.....	53
4.7 SOOJAVARUSTUS	53
4.8 TELEFONISIDE	54
4.9 ELEKTRIVARUSTUS.....	54
4.10 VESIVARUSTUS, KANALISATSIOON JA PUHASTUSSEADMED	54
4.11 PRÜGIMAJANDUS.....	55
4.12 ETTEVÕTLUS, TÖÖSTUS, PÖLLUMAJANDUS JA METSANDUS	55
4.13 TÖÖSTUS-, ETTEVÕTLUS- JT. OTSTARVETEL MAADE RESERVEERIMINE	57
4.14 PÖLLU- JA METSAMAJANDUS	57
4.15 LOODUSVARADE KASUTAMINE.....	58
4.16 SUHTED NAABRITEGA.....	59
5. MAA- JA VEEALADE KASUTUSPÕHIMÕTTED JA KEHTIVAD PIIRANGUD	60
5.1 KEHTIVAD PIIRANGUD	60
5.1.1 Riikliku kaitse all oleva mälestise kaitsevöönd.....	60
5.1.2 Looduskaitsealuse objekti piiranguvöönd	60
5.1.3 Avalikult kasutatavad veekogud, veekaitsevööndid ja veekogu ehituskeelualad	61
5.1.4 Metsakaitse kategooria.....	62
5.1.5 Maantee kaitsetsoon	63
5.1.6 Raudtee kaitsetsoon ja soovitatavad kujud.....	64
5.1.7 Kõrgepinge õhuliinide kaitsetsoon	65
5.1.8 Reoveepuhastite sanitaarkaitsetsoon ja nõuded heitveele	66
5.1.9 Kanalisatsiooni survetrass.....	67
5.1.10 Puurkaevude sanitaarkaitsetsoon.....	67
5.1.11 Farmide, tööstushoonete, ladude sanitaarkaitsetsoonid.....	67
5.1.12 Naftasaadustega seotud rajatiste sanitaarkaitsetsoonid.....	67
5.1.13 Gaasivõrgu kaitsevöönd	68
5.1.14 Tuleohutusnõuded.....	69
5.1.15 Surnuaedade sanitaarkaitsetsoonid.....	70
5.1.16 Välisõhu saastamise vähendamine ja paikse saasteallika sanitaarkaitseala.....	70
5.1.17 Maaparandushoid.....	71
5.2 MAA RESERVEERIMINE	71
5.3 SÄILITAMISELE KUULUVAD ALAD.....	72
5.4 PUHKAMISEGA SEOTUD PAIGAD.....	72
5.5 VÄÄRTUSLIKUD LOODUSPIIRKONNAD JA KOOSLUSED	72
5.6 ALAD TÄHELEPANU VÄÄRIVA KULTUURI, MAASTIKU (LOODUS) JA KÜLAMILJÕOGA.....	73
5.7 SENISE MAAKASUTUSE SÄILITAVAD ALAD (N.Ö. "VALGED ALAD" KAARDIL)	73
5.7.1 Senise maakasutuse säilitavad maa-alad.....	73
6. EHITAMISE PRINTSIIBID HAJAASUSTUSES.....	74
6.1 OLEMASOLEVA LOODUS- JA ELUKESKKONNAGA ARVESTAMINE. KESKKONNAST TULENEVATE EHITUSPIIRANGUTE RAKENDAMINE HAJAASUSTUSES	74

6.2 TEHNOVÕRGUD	75
7. RAKKE TIHEASUSTUSALA JA SELLE KIRJELDUS.....	76
8. PLANEERINGUTE KOOSTAMISE SOOVITUSLIK JÄRJESTUS	77
8.1 VALLA OSA ÜLDPLANEERINGUD JA NENDE VAJADUS.....	77
8.2 DETAILPLANEERINGUTE KOOSTAMISE JÄRJESTUS	77
LISA 1. RAKKE VALLA AVALIKULT KASUTATAVATE VEEKOGUDE NIMEKIRI	78
LISA 2. RAKKE VALLA MUINSUSKAITSEMÄLESTISTE NIMEKIRI JA KULTUURILOOLISTE OBJEKTIDE LOETELU.....	79
LISA 3. RAKKE VALLA PUURKAEVUD	81
KASUTATUD MATERJALID:	82

SISSEJUHATUS

Käesolev planeering on valminud Rakke Vallavalitsuse tellimusel. Üldplaneeringu koostamise eest vastutas AS Entec projektijuht Kaur Lass. Planeeringu kirjutas kokku ning kaardimaterjali vormistas AS Entec maastikuökoloog Irje Lepik.

Üldplaneering on vajalik saavutamaks parimat valla territooriumil olevate maa- ning veealade kasutamist ja see koostatakse lähtudes lähima 10 - 15 aasta perspektiivist. Üldplaneering tugineb valla tulevikuvisioonidele ning strateegiatele ja loob eeldused valla hoidmiseks soovitud arengu teel.

Üldplaneering tähendab eelkõige kokkuleppeid. Selle koostamise käigus üritatakse leida parim lahendus vastuoludele, mis eksisteerivad erinevate huvide esindajate vahel, näiteks riigi, valla üldsuse ja vallas olevate erinevate huvigruppide vahel. Vastuvõetud üldplaneering saab omakorda olema aluseks detailplaneeringute koostamisele tiheasustuses ja ehitus- ning maakorraldusele hajaasustuses. Üldplaneeringu aktuaalsuse säilitamiseks peab kehtivat üldplaneeringut perioodiliselt üle vaatama (näiteks iga 3 aasta järel) ja vastavalt elu käigule läbi uute detailplaneeringute või korduva üldplaneeringu protsessi muutma.

Käesoleva üldplaneeringu koostamine algas lähteülesande koostamisega (mai 1998). Sellele järgnes info töötlemise, arengustrateegia väljatöötamise ja üldplaneeringu koostamise etapp, mille viis koostöös Rakke Vallavalitsusega läbi AS Entec. Selle käigus oli koostaja pidevalt kontaktis nii Rakke Vallavalitsuse, Vallavolikogu kui ka valla liikmete ja nende huvigruppidega. Selgitamaks vallaelanike seisukohti korraldati ankeetküsitlus, mida levitati koolides, raamatukogudes ja vallavalitsuses (mai 1998) ja avaldati vallalehes Rakke Kaja (juuli 1998). Küsitlusele vastas kokku 46 inimest. Antud üldplaneeringu koostamist raskendas asjaolu, et Rakke vallal puudub Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (RT I 1993, 37, 558) kohane valla arengukava lähimateks aastateks.

Töögrupp

Üldplaneeringu koostamisega tegeles töögrupp koosseisus:

Kaur Lass	AS ENTEC arhitekt-planeerija, projekti juht
Irje Lepik	AS ENTEC maastikuökoloog
Lauri Aasalo	AS ENTEC veevarustuse ja keskkonna spetsialist
Peeter Vill	Rakke valla arenguosakonna juhataja
Guido Ploompuu	Rakke valla vallavanem

Lisaks kaasati vastavalt vajadusele teisi vallavalitsuse töötajaid, valla elanikke ja valla volikogu liikmeid ja vallavolikogu juures tegutsevaid komisjone.

1. RAKKE VALLA ÜLDPLANEERINGU LÄHTETINGIMUSTE ANALÜÜS

1.1. Asend

Rakke vald asub Lääne-Viru maakonna lõunaosas. Rakke valla pindala on 225.9 km². Pindala suuruse poolest on Rakke vald Lääne-Viru maakonna keskmise suurusega vald.

Valla lõunapiir on ühtlasi ka maakonna lõunapiiriks. Naabervaldadeks on põhjas Väike-Maarja ja idas Avanduse vald Lääne-Virumaal, läänes Koeru vald Järvamaal ning lõunas Jõgeva ja Torma vallad Jõgevamaal.

Valla keskus asub Rakke alevikus.

Lähimatest linnadest jäävad suhteliselt võrdsele kaugusele Rakke alevikust Jõgeva, Tapa, Rakvere ja Paide. Suurematest teedest läbib valda nn. Piibe maantee ja Tallinn - Tartu raudtee.

asukoht	Lääne-Viru maakonna lõunaosa
pindala	225.9 km ²
naabervallad	Väike-Maarja, Avanduse, Jõgeva, Torma, Koeru
lähimad linnad	Tapa, Rakvere, Paide, Jõgeva
valla keskus	Rakke alevik
valla taasloomine	9. Aprill 1992
elanike arv 01.01.1998	2346

1.2. Looduslikud tingimused

Rakke vald asub Põhja-Eesti kõrgeima ala Pandivere kõrgustiku maastikurajooni lõunapiiril ja osaliselt Endla nõos. Rakke valla territooriumil Villakvere küla lähedal on Pandivere kõrgustiku piir Saadjärve voorestikuga ning Salla ja Tammiku külade lähedal piir Alutagusega (Kont 1996).

maastikurajoonid	Pandivere kõrgustik ja Endla nõgu
aluspõhi	aluspõhjaline kõrgustik, mille moodustavad ordoviitsiumi ja siluri ladestu lubjakivid ja dolomiidid
pinnamood	viimase mandrijäätumise taandumisel tekkinud moreentasandikud, voored, otsamoreenid (Emumägi)
muld	soostunud ja soomullad, viljakad mullad lääneosas
maavarad	lubjakivi, kruus, liiv, turvas
kliima	Pandivere allrajoon, sademeid rohkem, talv pikem

Pandivere kõrgustik on veelahkmeks Peipsi järve, Soome lahte ja Liivi (Riia) lahte suubuvatele jõgedele. Kõrgustiku keskosa 1375 km² suurusel maa-alal, kus puudub alaline vetevõrk, moodustab Eesti suurima infiltratsiooniala. Lumesulamis- ja vihmavesi valgub kurisutesse või imbub läbi pinnase aluspõhja lõhedesse ning täiendab põhjaveevarusid. Alaline vetevõrk on väljakujunenud kõrgustiku nõlval 90...105 m kõrgusel üle merepinna. Kõrgustiku veelahkmeline asend on soodustanud karsti eriti aktiivset arengut. Pinnakate on õhuke, muldade keskmine boniteet (46 hindepunkti) on vabariigi kõrgemaid (Maves et al. 1993).

Lääne-Virumaa edelanurk laskub Pandivere kõrgustikult Endla nõo põhjaveerule. Osa maastikuteadlasi käsitleb **Endla nõgu** kui omaette pisikest maastikurajooni, osa peavad seda Kesk-Eesti moreentasandiku madalamaks kirdenurgaks. Igal juhul on see maastikuliselt tugevaks kontrastiks naaberalale – Pandivere kõrgustikule. Endla nõo keskseteks maastikuelementideks on väljapoole Virumaa piire jääv Endla järv ja raba, mis koos Pandivere kõrgustiku lõunanõlva jalami allikatega moodustavad Endla Looduskaitseala tuumiku. Virumaale kuulub kitsuke soometsaga kaetud põhjaserv (Kont 1996).

1.2.1 Aluspõhi ja pinnakate

Rakke valla territooriumi künklik ja huvitav maastik on kujunenud eeskätt seoses Pandivere kõrgustiku geoloogilise minevikuga.

Pandivere kõrgustik paikneb Fennoskandia (Balti) kilbi lõunanõlval. Struktuurses plaanis jaguneb selle piirkonna geoloogiline läbilõige kahte ossa – kristalseks aluskorraks (valdavalt moondekivimid) ja sette-kivimitest (liivakivid, aleuroliidid, savid, lubjakivid, dolomiidid) moodustunud pealiskorraks. Kvaternaarse setete paksus on väike (Maves et al. 1993). Pandivere on Harju–Viru lubjakiviplatoo kõrgeim keskosa, mis on vähe liigestatud ürgorgudest, ent tihedasti läbitud lõhedest ja tektoonilistest riketest. See on **aluspõhjaline kõrgustik, mille tuumiku moodustavad ordoviitsiumi ja siluri ladestu lubjakivid ja dolomiidid** (Kont 1996). Kõrgustiku nüüdispinnamoodi on kõige olulisemalt kujundanud korduvad mandrijäätumised, mille ajal oli aluspõhjaline kõrgustik liustiku kulutuspiirkonnaks. Viimase mandrijää taandumise ajast (u. 12 000 aastat tagasi) on pärit **liustiku poolt tekitatud kuhjevormid ja liustiku sulamisvete poolt kujundatud pinnamood (moreentasandikud, voored, oosid)** (Maves et al. 1993). Pinnamoes valitsevad moreentasandikud. Pandivere kõrgendikest jääb Rakke valla territooriumile Põhja-Eesti kõrgeim – Emumägi 166 m ü.m.p. Pandivere lõunanõlv on tugevasti voorestatud, eriti Kellavere-Rakke-Emumäe vahelisel alal. Suuremad pinnavormid (Emumägi, Tammiku mägi jt.) kujutavad endast keerukaid liitpinnavorme, kus voortele on peale asetatud oosid (Kont 1996).

Pinnavormide poolest suuremalt jaolt tasane Pandivere lavamaa muutub Rakke valla alal vahelduvailmeliseks. Vald paikneb kahel põhjast lõunasse kulgeval suurel vallseljakul (Rakke-Edru ja Tammiku-Salla-Emumäe), viimaste vahelisel Onga jõe madalikul, Rakke alevikust läänes

ja edelas asuva Põltsamaa jõe ja selle harujõgede vahelisel tasandikul ning kaugemale lõunasse ja kagusse venitatult Pedja jõe piirkonna lauskmaal. Valla keskmine kõrgus merepinnast on 50 m piires. Valla lääneosa (Liigvalla ja Ao piirkond) on peaaegu tasane või üsna kergelt lainjas (Nõmmküla, Kõpsta piirkond). Piibe kohal asub omapärane, enam kui 10 km pikkune, kohati kuni 16 m ümbritsevast maastikust kõrgemale kerkiv marginaalne oos - Seljamägi, millest veed on kaugemas minevikus läbi murdnud ja rajanud Põltsamaa jõe sängi (Rakke küla RSN, 1992).

Aluspõhjalise saarkõrgustikuna on Pandivere kaetud **õhukese (2 – 5 m) pinnakattega**, mis koosneb peamiselt hallist karbonaatsest ülem-valdai moreenist. Nimetatud settest on moodustunud siinsed moreentasandikud ja -küngastikud, lisaks veel suurem osa otsamoreenidest ning voortest (Kont 1996).

Rakke alevis on pinnakatte paksus muutlik, peamiselt vahemikus 5-10 m. Raudteest läände jääval alal ei ulatu pinnakatte paksus üle 10 m. Alevi läänepoolseimal alal (kool, lasteaed ja siit edasi lääne poole) on paiguti pinnakatet alla 5 m – asub paekõrgendiku nõlval. Suurim on pinnakatte paksus alevist kagusse jäävatel liiva- ja kruusaküngastel – 10 - 20 m. Valdavaks pinnakatte materjaliks on liivsavimoreen. Liiva- ja kruusalaatesid esineb moreeni vahel ja mujal, õhema pinnakattega aladel. Liigniisketel aladel on pinnakatte materjaliks veel soosetted ja liivsavi (Maves 1996).

1.2.2 Muld

Rakke valla muldkattest suure osa moodustavad soostunud ja soomullad. Põllumuldadest on 46 % liigniisked. Väga vähesel määral esineb erodeeritud e. ärauhete ja deluviaalmuldi e. pealeuhte muldi. Viimaseid esinevad seal, kus harimine ja põldude kalle seda esile kutsuvad. Põllu- ja looduslike muldade suhe on 1 : 2.5. Nii parasniiskeist ja soostunud muldadest on valdavamad leostunud ja leetjad sobiva reaktsiooniga mullad (Kont 1996). Valla põllumullad kuuluvad peamiselt leostunud kamar-karbonaatmuldade allvaldkonda. Mulla lähtekivimiks on peamiselt kollakashall kuni valkjaspruun karbonaatne liivsavimoreen, mis sisaldab mõõdukalt pae- ja raudkive. Põllumuldade huumushorisoni tüsedus on paikkonniti üsna suuresti varieeruv, ulatudes 4...5 sm Kamarikul kuni 25...30 sm Liigvallas. **Liigvalla külas asuvad valla viljakamad mullad** (Rakke küla RSN 1992).

1.2.3 Maavarad

Maavaradest leidub Rakke vallas lubjakivi, liiva, kruusa ja turvast. (Lääne-Viru Maavalitsuse Keskkonnaosakond 1996).

Lubja põletamiseks sobivat **lubjakivi** leidub Virumaal mitmel pool. Seda on kohalikud elanikud kasutanud kodulähedastes lubjaahjudes. Tööstusliku lubjapõletuse seisukohalt on arvestatavaim Järva-Jaani – Rakke – Tamsalu piirkonnas kuni 10 m paksuses leiduv käsijalgse *Borealis*

borealis kodadest koosnev karplubjakivi (nn. rõngaspaas) ning stromatoporaat- ja korall-lubjakivi. Need keemiliselt puhtad lubjakivid on olnud seni Eesti suurima lubjatööstuse toormeks Tamsalus ja Rakkes. Tänapäevaks on ammendatud Lääne-Virus paiknevad Tamsalu ja Rakke maardlad. Tektooniliste rikete ja lõhede läheduses on lubjakivi dolomiidistunud, teisel kõrgenenud savikusega, ja see komplitseerib nii varude piiritlemist kui ka hilisemat kaevandamist (Kont 1996).

1993 seisuga olid Rakke maardla tehnoloogilise lubjakivi aktiivsed tarbevarud 24.5 tuh. m³, kuid 1993 seal kaevandamist ei toimunud. Kui RAS Rakke Lubjatehas oli siiani kasutanud Rakke, Tamsalu ja Karinu lubjakivikarjääre, siis 1994 tehas lubjakivi ei kaevandanud, kuna RAS Rakke Lubjatehas polnud suutnud vormistada kaevandamisluba ja olid ka erastamisraskused. Vähesel määral tehti Rakke karjääris killustikku kaevandamisjätkide arvelt (Lääne-Viru maakonna aastaraamatud 1993, 1994, 1995 ja 1996). Rakke Lubjatehase Aktsiaselts erastati 1996 aastal Eesti kapitalil põhineva AS Yaico Grupp poolt. 1998 aasta seisuga on Soome kontsern Partek Nordkalk OY Ab omandanud vähemusosaluse Rakke Lubjatehase Aktsiaseltsis. **Rakke Lubjatehase AS omab kaevandusõigusi lubjakivikarjäärides Karinul ja Kamarikul.** Uuritud lubjakivivarud Lääne-Virumaal ja Järvamaal lubavad kavandada tehase tööd arvestades selle arenguperspektiive kuuekümneks-seitsmekümneks aastaks. Alates 1997 aastast toodab ettevõtte kasumit. Toodetakse lubjakivitooteid ja lubjatooteid. Rakke Lubjatehase AS-s töötab 75-80 inimest, sh. ka Järva-Jaani valla inimesed.

Maavarana kasutatava **liiva ja kruusa** päritolu on seotud liustiku sulavete, mereliste ja tuuletekkeliste setetega, mille koostis ja kasutamisevõimalused on erinevad. Virumaale nii iseloomulike ooside (sh. Rakkes, Tammikul) piires leiduv kruusliiv sisaldab jämpurdu (osakesed üle 5 mm läbimõõdus) 10 – 80 %. Ooside liiv on valdavalt keskmise kuni jämedateraline ja vähese (alla 5 %) savi- ja tolmusisaldusega. Vaadeldav aines sobib looduslikul kujul ainult teedeehituseks. Selliste ehitusmaterjalide nagu mört, krohv, betoon, asfaltbetoon jne. valmistamiseks tuleb seda eelnevalt rikastada: fraktsioneerida, jämpurdu purustada, tolmu ja savi välja pesta jms. Rakke valla territooriumil on suuremad looduslikud liiva ja kruusaliiva sisaldavad suurvormid Tammikul, mida praktikas omaette maardlateks kutsutakse (Kont 1996). Tammikul on üks suuremaid Lääne-Viru maardlatest. Rakke maardlal oleks perspektiivi Lääne-Virumaa lõunaosa vajaduste rahuldamiseks. Kohalikud omavalitsused peaksid nimetatud maardlatega arvestama nii valla planeeringu kui arengukavade väljatöötamisel (Lääne-Viru maakonna aastaraamat 1994).

Rakke vallas turvast ei toodeta. Nõmmküla I väetisturba tootmisala (maaeraldus 12,9 ha) on projekteeritud, kuid tootmist pole alustatud.

Ametliku maaeraldusega on Rakke vallas kasutusel viis karjääri. Lääne-Virumaa TREV haldab neist kolme:

Piibe kruusakarjäär (maaeraldus 9,4 ha) asub Piibe küla Seljamäe oosil ja sealt on kaevandatud Piibe maantee Rakke valda läbiva osa teetammi täiteks. Jäme kruus. Pool olemasolevast eraldusest kaevandamata.

Seljamäe kruusakarjäär (maaeraldus 6,5 ha) asub Triigi metskonna maadel Kolivere külas Rakvere-Tartu maantee ääres Seljamäe oosil, praeguseks ammendatud, kasutusel supluskohana. Potentsiaalne suvine puhkekoht.

Tammiku kruusakarjäär (maaeraldus 5,3 ha) asub Rakke-Simuna maantee ääres, on kasutusel ja moodustab osa Tammiku uuritud maardlast. Suurim ehitusliiva maardla maakonnas.

Praegu omanikuta ja enne Rakke (Pälsoni) sovhoosile eraldatud karjäärid:

Väike-Tammiku karjäär (maaeraldus 4,0 ha) moodustab osa Tammiku uuritud maardlast, on kasutusel, kusjuures kaevandatud on valikuliselt ja vastavalt vajadusele erinevate fraktsioonide järele.

Edru kruusakarjäär (maaeraldus 3,9 ha) asub Väike-Rakke külas Edru voorel Onga jõe ääres, ammendatud, rekultiveerimisel. Võimalik kujundada puhkealaks (laagripaigaks).

Kamariku paekarjäär on riigi omandis, kuid on renditud ning maavara kaevandamisluba on antud Rakke Lubjatehase AS-ile kuni 01.01.2008. Karjääri pindala on 123.17 ha.

1.2.4 Pinna- ja põhjavesi

Hüdrograafiliselt on Pandivere kõrgustik veelahkmeks Peipsi järve, Soome lahe ja Liivi lahe jõgede valglatele.

Pandivere kõrgustiku keskosas puuduvad 1375 km² suurusel alal alalised jõed ja ojad. Nõgudesse kogunevad lumesulamis- ja vihmaveed valguvad kurisutesse või imuvad läbi pinnakatte lõhedesse ja karstiõontesse, täiendades põhjaveevarusid. Kõrgustiku keskosa on looduslik filtratsiooniala, kus salvestatakse atmosfääri ja pinnavee, mineraliseeritakse ja puhastatakse ning muudetakse väärtuslikuks põhjaveeks (Kont 1996).

Kõrgustiku võlvi ümbritsevad Eesti ilusamad ja veerikkamad allikad. Alaline vetevõrk on välja kujunenud alles 80 – 100 m kõrgusel. Pandivere reservuaari veerikkaim on ülemine 30 m paksune osa. Põhjavee tsirkulatsioon on maapõues intensiivne ja siit algavate jõgede toitumus on suur (51 % aastasest äravoolust, Eesti keskmine 32 %). Põhjavee kaitstus on aga nõrk. Süüdi on kõrge põhjaveetase, õhuke pinnakate, tektooniliste rike rohkus, karstiõõnsuste, kurisute jms. laialdane levik, vett kandvate kivimite väike isepuhastusvõime, kiire karstivee liikumine (1 - 10 m ööpäevas). Samad alad olid suurfarmide asukohaks. Pinnavee reostus kandub kiirelt põhjavette, sest aeratsioonivöönd on õhuke. Lisaks põllumajandusreostusele on ohtlik maaparandus. Pandivere kõrgustiku kui Eesti peamise veelahkmeala ja väga nõrga loodusliku varjestusega põhjavee kaitseks loodi 1988.a. Pandivere veekaitseala. See hõlmab kogu infiltratsiooniala (1375 km²) ning sellega piirneva esimese allikatevööndi.

Rakke valla jõed jäävad Narva-Peipsi vesikonda. Põhja-lõuna suunaliselt voolavad üle Rakke valla territooriumi kolm suurt jõge: läänes

Põltsamaa, keskel Onga jõgi ja idas päris valla piiril Salla jõgi. Põltsamaa jõe veed voolavad valla loodenurgas läbi Ao järve. Valla põhjaosas ühinevad Põltsamaa jõega Ilmandu ja Nõmme jõgi.

jõed ja ojad	Põltsamaa, Onga, Salla, Ilmandu, Nõmme, Preedi e. Varangu, Mustjõe, Vardja oja
peakraavid ja kraavid	Edru, Jäola, Oraaru ja Koila peakraav; Pällo kraav
järved	Ao, Tammiku, Väike-Tammiku, Kaanjärv, Mäiste
tehisveekogud	2 Ao paisjärve, Kamariku ja Selja karjääris
kuivendatud maad	kuivendatud 4540ha (sellest Onga jõe valgjal 1150 ha, Salla voorestikus 1150 ha, Edru peakraavi valgjal 963 ha)
sood	Kolgi soo
allikad	Mõisamaa, Tammiku, Salla, Kaavere, Villakvere, Koila
karst	Jaala karstiväli Rakke karjääri ja Jäola pkr. vahel 5 lehtrit
pinnaveekvaliteet	rahuldav
põhjavee kvaliteet	põhjaosas (Jäola, Lammasküla) õhuke pinnakate ja karst soodustavad reostumist, potentsiaalse reostusega Ao ja Liigvalla piirkond; üldiselt rahuldav
põhjavee liikumise suund	lääne-edelasse
tarbitavad põhjavee kihid	siluri-ordoviitsiumi veeladestu, 20-82 m sügavused puurkaevud

Rakke vallas leidub karstilehtreid ja –lohke vähe ning nad asuvad vee-lahkmelistel aladel Rakkest kirde ja loode pool. Neid on teada Ao küla väljadel ja Rakke vanade paemurdude piirkonnas ning nad moodustavad Jaala karstivälja. **Jaala karstiväli** asub põldudel Rakke paekarjääri ja Jaala kanali vahel. Karstiväljal on 5 suuremat karstilehtrit, millest kõige karjääripoolsema sügavus on 3 m. Teiste sügavus ei ületa 2 m, kuid nad on pindalaliselt laiema ulatusega, sarnanedes kuivade ojasängidega. Põhjavee kvaliteedile on ohuks karstivälja ümbritsevad põllud ning paekarjääris suurendab lõhkamine pae lõhelisust ning seega soodustab karsti arengut. **Allikaid esineb arvukalt Salla ja Onga jõe alguses ning Varangu ja Põltsamaa jõe ääres.** Suurem allikarühm asub Mõisamaa külas (Eesti TA Geoloogia Instituut et al. 1994).

Kaitsmata ja nõrgalt kaitstud põhjaveega alad Rakke vallas on toodud üldplaneeringukaardil.

Kaitsmata aladel on põhjavesi kaitsmata nii orgaaniliste kui mineraalsete reoainete suhtes, pinnakatte paksus on kuni 2 meetrit. **Nõrgalt kaitstud aladel** on saviliivpinnakatte paksus 2...10 m. Mineraalväärtise nitraatide suhtes on põhjavesi nõrgalt kaitstud, orgaanilise reostuse korral võib reostuse mõju järsult vähendada ka 3...10 m paksune saviliivmoreeni kiht. **Keskmiselt kaitstud aladel** on saviliivmoreenist pinnakatte paksus üle 10 m või alal levib üle 1 m paksune liivsaviakraan, mida ei rikuta inimtegevusega. **Kaitstud aladel** peab savikihi paksus olema vähemalt 10 m (Maves et al. 1993).

Kaitsmata põhjaveega alad levivad Onga jõe jõgikonnas. Kaitsmata on Rakke karjäärist põhjapoolle jääv karstiaala, mis tuleb arvata vee reservaadiks. Lõunapoolsed kaitsmata alad seonduvad pinnaveega ja kruus-liiva kõrgendike lagedega. **Nõrgalt kaitstud alad** levivad mosaiikselt majandi loode ja keskosas, jäädes Põltsamaa jõe vesikonda. Nõrgalt kaitstud aladel paiknevad kõige suuremad loomakasvatuse tootmiskeskused: Liigvalla sigala ja Ao suurfarm ning Tammiku laudad. Arvestades, et majandis on küllaldaselt keskmiselt ja suhteliselt kaitstud alasid, on taoline koormuste jaotus vee suhtes ebanormaalne. Samuti tuleb arvestada väetiste kasutamisega niisutamisel (Ao, Liigvalla). **Suuremal osal majandi territooriumist on põhjavesi keskmiselt kaitstud.** Nendel aladel paikneb ka suurem osa loomakasvatuse tootmiskeskusi. Need alad on sobivad välihoidlate ja hoidlate, töökodade jt. rajamiseks. Vajaduse korral võib lahjendatud lõga ja heitvett suvel kasutada niisutamiseks (veejuhtmed peavad jääma vähemalt 300 m kaugusele). **Põhjavesi on kaitstud väljavoolualadel majandi lõunaosas.** Siin tuleb aga arvestada maade kuivendamisel rajatud lahtisi veejuhtmeid ning survealadest põhjaveest toituvaid alasid. Viimaste kuivendamist veekaitseala tingimustes tuleb lugeda vee raiskamiseks. Lubatud on igasuguste hoidlate, utiliseerimisplatside, prügimägede jne. rajamine, kui veejuhtmed jäävad vähemalt 300 m kaugusele. Majandi pinnavete seisundiga võib üldiselt rahul olla (ENSV TA Geoloogia Instituut 1988). Kõige suuremateks reostusallikateks olid 1988 kujunenud Rakke suurfarm, Liigvalla sigala, Piibe sigala, Salla farm, Lammasküla noorloomade laut.

Arvestatavad põhjaveevarud esinevad aluspõhja ülemise osa lubjakivikihtides, lubjakivide pealispinna absoluutne kõrgus on ca 80-85 m. Lubjakivikihtide lang on kirdest edelasse. Erinevad lubjakivikihid ei ole aga oma veeandvuselt ühesugused. Aluspõhja ülemise osa kihistud ülevalt alla on:

- alamsiluri juuru lademe varbola ja koigi kihistud (S1jur V+K, savikad lubjakivid, 25-30 m sügavuseni maapinnast, võib kasutada individuaalveevarustuses, väga aldis reostusele),
- ülemordoviitsiumi porkuni lademe suhteline veepide (O3pr, 25-35 m sügavusel maapinnast, savikate mergli vahekihtidega lubjakivid),
- **ülemordoviitsiumi pürgu lademe adila kihistu** (O3prg A, 30-55 m sügavusel maapinnast, savikad lõhelised lubjakivid, ühisveevärgis on see **ainumõeldav kasutatav põhjaveekiht**, vesi looduslikult hea kvaliteediga),
- ülemordoviitsiumi pürgu lademe moe kihistu suhteline veepide (O3prg M, 50-75 m sügavusel maapinnast, tunduvalt veevaesem eelmisest),
- ülemordoviitsiumi vormsi lademe veehorisont (O3vr, 75-90 m sügavusel maapinnast, Rakke ümbruses ei oma perspektiivi),
- ülemordoviitsiumi nabala lademe veepide (O3nb, alates 90 m sügavusel maapinnast) (Maves 1996).

1.2.5. Kliima

Kliimaatilise kuulub Eesti territoorium parasvöötme atlantilis-kontinentaalse valdkonna segametsade valdkonda. Eesti kliima on üle-

minekukliima merelisest kontinentaalsele. Kohalikke kliimaatilisi iseärasusi põhjustavad maapinna absoluutkõrgus, kaugus suurematest veekogudest, metsad, sood.

Pandivere kõrgustik kuulub Sise-Eesti kliimavaldkonna Põhja-Eesti rajooni ning moodustab Pandivere allrajooni. See on Põhja-Eesti üheks keskseks, selgemini väljakujunenud allrajooniks. Kõrgustikul on sademeid rohkem, sulasid esineb harvem, nad on nõrgemad kui ümbritsevatel aladel, mistõttu lumikate on püsivam ja paksem. Kõrgustiku sademete hulka suurendav mõju avaldub niiskust kandvate tuulte suunas naaber-aladele. Eesti muude piirkondadega võrreldes on siin väiksem summaarse kiirguse hulk, olles 77-81 kcal/cm² aastas (Eestis keskmiselt 83 kcal/cm² a.). Summaarse kiirguse vähenemine, eriti lääne- ja edelanõlval on seletatav kõrgustiku pilvisust suurendava mõjuga (voolujoone deformeerumine, termilise turbulentsi suurenemine). Pandivere lääneosas on mandrilised tunnused nõrgemad kui kesk- ja idaosas. Suurema absoluutkõrguse ning suure kauguse tõttu merest on nii aasta kui ka üksikute kuude keskmised õhutemperatuurid 1-2° võrra madalamad kui naaber-aladel. Talv on pikem ja lumerohkem. Põllumassiividele teevad liiga talvised tuuled.

Aasta keskmine õhutemperatuur on Pandivere kõrgustikul 4.0°C. Kõige külmema kuu – veebruari keskmine õhutemperatuur kõrgustiku lõunapiiril Rakke vallale lähimas meteoroloogiajaamas Toomal on -7.1° ja soojema kuu - juuli vastav näitaja on seal +16.6°. Pandivere absoluutne miinimumtemperatuur on -37°, absoluutne maksimum 33-34°. Seejuures on veebruaris esinenud maksimaalselt +8° ja juulis absoluutne miinimum 2°. Kõige päiksepaistelisem kuu on juuni. Püsivad külmad algavad detsembri esimesel dekaadil ja kestavad kuni 90 päeva.

Aasta keskmine sademete hulk on Rakkes 750 mm, mõõdetud Rakke meteoroloogiapostis. Pandivere kõrgustikul on aastas keskmiselt 650 mm, sellest suveperioodil 400-450 mm, külmaperioodil 150-200 mm. Sademetevaeseim kuu on märts ja sademete rikkaim kuu august. Aasta keskmine sademete hulk on sademerikkal aastal 750-850 mm, sademevaesel aastal 435-440 mm.

Püsiv lumikate tekib keskmiselt detsembri teisel dekaadil ja laguneb aprilli esimesel dekaadil. Lumikattega päevade arv Pandivere kõrgustikul on keskmiselt 130. Suurimate lumikatte paksuste keskmine on kõrgustikul 40 cm.

Virumaal, nagu kogu Eestis, on valdavaks lõuna-edela tuuled, kusjuures tuule keskmine kiirus on 4 m/s.

1.2.6 Taimkate

Eesti taimkatte kaardistamise tulemusena tehtud Eesti geobotaanilise rajoneerimise järgi jääb Pandivere kõrgustik Ida-Baltikumi geobotaanilisse allprovintsi.

Pandivere kõrgustik on Eesti vanimaid Balti jääjärvest kerkinud alasid, kus looduse arenemine sai alata juba hilisjäajal, üle 12 000 aasta tagasi. Ka inimasustus on sel alal vanim. Algselt kõrgustikul olnud männikud ja segametsad tegid vastavalt kliimaperioodile läbi muutusi – atlantilisel perioodil tamme sisaldavateks laialehisteks metsadeks, subatlantilisel perioodil salukuusikuteks. 2 – 3 tuhat aastat tagasi, kui inimtegevus vaid põllumajandusele keskendus, enamik metsi hävitati. Praegu on looduslike vegetatsioonihikute all vaid 30 % pindalast, servaaladel on metsade, puisniitude ja muu loodusliku vegetatsiooni osatähtsus umbes 50 %. Laiguti on liigvaeseid kuusikuid ja puisniite. Puisniidud on tänapäeval valdavalt metsastunud. Sood paiknevad ooside ja moreenküngastike vahelistes nõgudes, sisaldades mitmeid Lääne-Eesti soodele iseloomulikke liike (Virumaa koguteos).

Iseloomulikuks metsakasvukohatüübiks on Pandivere lõunaosas laane- ja palumets, kõrgematel kohtadel – vallseljakutel, sürjamets. Puuliikidest on ülekaalus kuusk ja mänd, lehtpuudest kask, saar, haab, hall lepp (Lääne-Viru Maavalitsuse Keskkonnaosakond 1995).

Pandivere puisniidud ja niidud, samuti soode taimestik sisaldab arvukalt lubjalembeseid taimi. Pandivere flooras leidub üle 80 haruldase taimeliigi. Rakke valla territooriumil on peaaegu 2000 ha loodusliku rohumaad, 10200 ha metsa ja 7400 ha põllumaad.

1.3 Kaitstavad loodusobjektid

Rakke valla territooriumil hõlmavad looduskaitseobjektid 662.2 ha maad.

Üldplaneeringukaardil on toodud Endla Looduskaitseala ja sihtkaitsevööndite piir; Emumäe Maastikukaitseala piir; Pandivere Veekaitseala piir, eri kaitsekorraga vööndid (piiranguvöönd I, piiranguvöönd II ja programmiala üldvöönd) ning karst ja allikad; looduskaitseobjektide asukohad.

Lääne-Viru Maavalitsuse Keskkonnaosakond vaatab järgneva aasta jooksul Rakke valla kaitstavad loodusobjektid üle ja see võib kaasa tuua muudatusi järgnevas kaitstavate loodusobjektide loetelus:

Looduskaitseala: Endla 487 ha

1997. aastast arvatud rahvusvaheliselt tähtsate märgalade hulka (Ramsari alad). Endla Looduskaitseala Kaitse-eeskiri on kinnitatud Vabariigi Valitsuse 14. mai 1997. a. määrusega nr. 96 (RT I 1997, 40; 625). Vastavalt Kaitseeeskirjale moodustati Endla Looduskaitseala (edaspidi kaitseala) Eesti NSV Ministrite Nõukogu 11. Septembri 1985. A. määrusega nr. 494 “Endla Riikliku Looduskaitseala moodustamise kohta” (ENSV Teataja 1985, 39, 602) Endla-Oostriku sookaitseala baasil.

Kaitseala on loodud Eesti kesk- ja idaosale iseloomulike inimtegevusest vähemõjutatud soode ja Pandivere kõrgustiku lõunanõlva karstiallikate kaitseks.

Kaitseala välispiir on määratletud Vabariigi Valitsuse kinnitatud Endla looduskaitseala välispiiri kirjeldusega. Kaitseala maa-ala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele kolme tüüpi vöönditeks: loodusreservaadiks, viieteistkümneks sihtkaitsevööndiks ja piiranguvööndiks.

Rakke vallas on Endla Looduskaitsealal kaks sihtkaitsevööndit: **Lõuna-Mardimäe sihtkaitsevöönd**, kuhu kuuluvad Rakke vallas Varangu metskonna kvartalid 178, 179 ja 180 ja **Ida-Mardimäe sihtkaitsevöönd**, kuhu kuuluvad Rakke vallas Varangu metskonna kvartalid 174 ja 181 ning kvartalite 182, 185 ja 191 Linnusaare raba piirdekraavist lääne poole jäävad alad.

Sihtkaitsevöönd on kaitseala maa-ala, kus tagatakse looduslike koosluste areng üksnes loodusliku protsessina või poollooduslike koosluste säilitamine ja taastamine. Sihtkaitsevööndi metsad kuuluvad hoiumetsa kategooriasse (juhtfunktsioon – looduskaitse, metsaökosüsteemi areng üksnes loodusliku protsessina või bioloogilise mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine).

Maastikukaitseala: Emumäe 336 ha

Eesmärgiks on Pandivere kõrgustiku kõrgeima tipu (166 m) kaitse. Emumäe Maastikukaitseala (edaspidi kaitseala) eeskiri on ekspertiisis ja pole veel Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud. Kaitseala moodustati Rakvere Rajooni RSN Täitevkomitee 11. detsembri 1978. a. otsusega nr. 198 maastiku üksikobjektina “Emumägi”. Kaitseala maa-ala on riikliku kaitse all. Kaitseala on piiranguvöönd. Kaitseala metsad kuuluvad kaitsemetsa kategooriasse (juhtfunktsioon – looduskaitse; metsa säilitamine kaitseala maastikuilme säilitamiseks ning pinnase kaitseks).

Pargid ja põlispuud:

Lammasküla põlispuud ja park	10.2 ha
Salla park	4.3 ha
Tammiku park ja parkmets	14.7 ha
Liigvalla park	
Piibe pargi põlispuud	
Lasinurme pargi põlispuud	
Emumäe pargi põlispuud	
Liigvalla orjatamm	
Baeri tammed (2) endises Piibe mõisas	

Rändrahnud: Liigvalla orjakivi

Allikad: Mõisamaa allikad

Automaatselt on kaitse all I kategooria looduskaitsealuste liikide kasvukohad ja pesapaigad (I kategooria liikide loetelu on toodud Kaitstavate loodusobjektide seaduses - § 21).

Pandivere Veekaitseala põhimääruse projekti on koostanud Maves AS ja projekt on kinnitamisel.

Pandivere Veekaitseala põhiülesanneteks on:

joogivee säilitamine piirkonna elanikele;
sügavate põhjaveekihtide kvaliteetse veega toitumise tagamine;
jõgede ülemjooksude ja seega Põhja-Eesti pinnavee kvaliteedi säilitamine;
haruldaste maastikuelementide – allikate ja karstialade säilitamine.

Ilma kaitseala valitseja nõusolekuta on kogu kaitsealal keelatud:

valla üldplaneeringu kinnitamine;
maa sihtotstarbe muutmine;
ettevõtte asutamisloa väljaandmine vastavalt 15. 02. 1995. a. vastu võetud äriseadusele (RT 1195, 26-28);
geoloogilised uuringud;
veekogude kuju ja veetaseme muutmine ning kaldakindlustustööd, samuti vanajõgede suudme puhastamine.

Kaitse korraldamise üldprintsüübiks on kaitseala jagamine eri kaitsekorraga vöönditeks.

Kaitseala maa-ala jaotub kolmeks vööndiks: sihtkaitsevöönd-vee-säilitusala, piiranguvöönd 2 alavööndiga ja programmiala üldvöönd. Rakke valla territooriumil Pandivere Veekaitsealal pole ühtegi sihtkaitsevöönd-veesäilitusala. Piiranguvööndi 2 alavööndit, I ja II on toodud üldplaneeringukaardil.

Piiranguvöönd I on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks. Piiranguvööndisse I kuuluvad **kaitsmata põhjaveega piirkonnad** vastavalt maavalitsuses asuvatele varem koostatud veekaitse skeemidele. Põllumajandustegevus on lubatud kaitse-eeskirja p. 28 toodud piirangutega. Piiranguvöönd I **metsad kuuluvad hoiumetsa kategooriasse** (juhtfunktsioon – looduskaitse).

Piiranguvöönd II on kaitseala majanduslikult kasutatav ning kultuurmaastikuna säilitatav osa, kus majanduslikus tegevuses tuleb arvestada kaitstavate loodusobjektide seaduses ning selle alusel käesolevas kaitse-eeskirjas kehtestatud tingimustega. Piiranguvööndisse II kuuluvad **nõrgalt kaitstud põhjaveega alad** vastavalt maavalitsuses varem koostatud veekaitse skeemidele. Piiranguvööndi II **metsad kuuluvad kaitsemetsa kategooriasse** (juhtfunktsioon – looduskaitse).

Programmiala üldvööndisse kuuluvad keskmiselt ja hästi kaitstud põhjaveega alad vastavalt maavalitsuses asuvatele varem koostatud veekaitse skeemidele. Üldvööndis on keelatud käesoleva kaitse-eeskirja II osas keelustatud tegevus (AS Maves 1995).

1.4 Asustus

Kunagisest Järvamaa Rakke ja Virumaa Salla vallast moodustatud haldusala (vald) – Rakke vald – on Lääne-Virumaa lõunapoolseim omavalitsusüksus. Vald koosneb praegu 15 külast. Samal ajal oli 1939. aastal 33 küla. Praegustest küladest on Villakvere elanike ja asustusega (ulatuslike maaparandustööde käigus likvideeriti mahajäetud eluasemed). Rakke asula hakkas kiiresti kasvama eelmise sajandi lõpul pärast Tapa-Tartu raudtee ja Rakke (tol ajal –Rake) raudteejaama rajamist ning selle sajandi algul, kui Karl Kaddak ehitas Rakkesse lubjavabriku (1910) (Rakke küla RSN 1992). Nõukogude korra ajal paiknes valla territooriumil Pälsoni nim. sovhoos keskusega Rakke alevikus.

FOTO: HENN HEINSOO 1998

Foto 1. Rakke lubjatehas, ülesõit ja raudteejaam.

1.4.1 Asustus ja administratiivjaotus minevikus

Ajalooost on teada, et I a.t. lõpus ja II a.t. alguses olid Rakke valla praegusel territooriumil linnused Rakkes ja Tammikul. Praeguse Rakke valla territooriumil asunud Koila linnus dateeritakse 5-6 sajandisse m.a.j. 12 - 13 sajandil oli praeguse Tammiku küla lähistel paiknenud muistsete eestlaste asundus tollase Virumaa lõunaosa - Pudiviru (ehk Väike-Viru) maakonna - 14 külast suurim. Antud ajast pärineb ka enamuse praegu Tammiku piirkonnas arheoloogiamälestistena kaitse all olevatest kalmetest, asulakohtadest ja kultusekividest. Tammiku linnuse juurde kuulus suur ja jõukas asula. Kuigi tänapäeval Tammiku küla pole enam päris samal kohal võib arvata minevikus olnud asula elanikkonna osa pärast linnus-asula süsteemi lagunemist praeguseaegse küla arengus (Virumaa koguteos 1996). Aastatel 1300 - 1310 moodustus toonasel Järvamaal Koeru kihelkond. Praegune Rakke valla ala asus kihelkonna idaserval. Salla küla kuulus sellel ajal Lemmu kihelkonda.

Olulisemaid aastaid tänapäevase Rakke valla kujunemise ajaloos annab kokkuvõtvalt edasi järgnev tabel.

Tabel 1. Rakke valla ajalugu.

AASTA	SÜNDMUS
1564	Esmakordselt mainiti Rakke ("Racke") kirjasõnas
1892	Moodustati Liigvalla vald
1936	Liigvalla vald nimetati Rakke vallaks (Järvamaa koosseisus)
1939	Rakke valla territooriumil 33 küla ligikaudu 4000 elanikuga
1948-1949	Moodustati Rakke valla territooriumil Rudolf Pälsoni nim. sovhoos
1950	Maakondade ja valdade likvideerimine, Rakke ja Ao külanõukogud kuulusid Väike-Maarja rajooni
1952	Villakvere küla liitmine Rakke külanõukoguga
1962	Salla ja Ao külanõukogude ühinemine Rakke külanõukoguga ja arvamine Rakvere rajooni, Väike-Maarja rajooni likvideerimine
1975	Rakke külanõukogu territooriumil kõrvaldati ametlikust käibest 12 külanime, alles jäi 15 küla
1990	R. Pälsoni nim. sovhoos nimetati Rakke riigimajandiks
1992	Rakke külanõukogu sai valla staatuse

1939. aasta põllumajandusloenduse andmeil oli Rakke valla (Järvamaa) talude elanikkond 1631 inimest. Salla valla (Virumaa) taludes oli sama põllumajandusloenduse andmetel umbes 2000 inimest. Rakke aleviku elanikkonda, samuti külades elanud käsitöölisi, kooliõpetajaid, metsatöötajaid, poodnikke, raudteelasi ja muud rahvast juurde arvestades, oli valla elanikkond umbes 4000 inimest.

Aastatel 1945...1950 oli Rakke valla territooriumil kaks külanõukogu – Ao ja Rakke ning Salla valla territooriumil kolm külanõukogu – Emumäe, Käru ja Tammiku. 1950 arvati endine Salla vald samanimelise külanõukoguna Väike-Maarja rajooni koosseisu. 1962 Väike-Maarja rajoon likvideeriti ja ühendati Rakvere rajooniga (praegune Lääne-Virumaa), samal ajal ühendati Salla külanõukogu Rakke külanõukoguga. Praegusel Rakke valla haldusalal moodustati aastatel 1948...1949 20 kolhoosi, millistest korduva liitmise ning ühinemise tulemusena kujunes kogu praegust valla territooriumi hõlmav Rakke riigimajand (endine R. Pälsoni nimeline sovhoos) (Rakke küla RSN 1992).

1.4.2 Asustuse paiknemine tänapäeval

Tänapäeval jaotub Rakke valla territoorium üheks alevikuks ja 30 külaks. Rakke alevikus elab üle poole valla elanikest. Elanike arv külades ulatub 0 elanikust Villakvere külas kuni 180 elanikuni Salla külas. Rakke valla külade piirid on toodud planeeringu kaardil.

rahvastiku tihedus	10.5 el./km ²
haldusüksused	1 alevik ja 30 küla
asustuse paiknemine	valla kesk- ja idaosa
üle 100 el. külad	Salla, Liigvalla, Tammiku, Lasinurme

Üle poole valla elanikest on koondunud Rakke alevikku valla keskosas. Ridaküladena on koondunud eelkõige suuremate teede äärde Salla, Tammiku, Mõisamaa, Koila külad. Peaaegu asustamata on valla põhja- ja lõunapoolsed osad. Asustustihedus vallas on keskmiselt 10.5 elanikku km² kohta, võrdluseks on Lääne-Virumaa keskmine asustustihedus 21.9 elanikku km² kohta (01.01.1997).

Lähimad linnad on Tapa, Rakvere (45 km), Jõgeva (32 km) ja Paide (50km). Tallinnasse on 140 km ja Tartusse 80 km.

Esmatasandi (ehk kohaliku) keskuse all mõeldakse mingi maa-asulate grupi keskust, mis teatud piirkonna elanikele esmaseks tõmbekohaks. Selles keskuses paiknevad tavaliselt vähemalt algkool, kauplus, sidejaoskond. **Teise tasandi keskuse** all mõeldakse suuremat asulat, mis on enamasti tõmbekeskuseks esmatasandi keskuse tagamaa elanikele. Seal paiknevad tavaliselt põhikool, kauplus, sidejaoskond, enamasti ka ambulatoorium.

1994 koostatud "Lääne-Virumaa haldusjaotus, selle vastavus asustussüsteemile" alusel on **Rakke esmatasandi keskuseks** Ao, Edru, Lahu, Lammasküla, Liigvalla, Mõisamaa, Rakke alevik, Räitsvere ja Tammiku küladele (01.01.1994 aastal kokku 1845 inimest). **Salla on esmatasandi keskuseks** Emumäe, Koila, Salla ja Lasinurme küladele (01.01.1994 aastal kokku 418 inimest). Piibe küla jääb Ervita esmatasandi mõjukonda Järvamaal. Esmatasandi mõjupiirkondade keskmine suurus Lääne-Virumaal on u. 1500 elaniku.

Rakke on teise tasandi keskuseks Rakke alevikule ja Salla külale kokku 2263 elanikuga. Teise tasandi mõjupiirkondade keskmine suurus Lääne-Viru maakonnas on u. 5000 elaniku. Potentsiaalsel vallakeskuse tasandil peetakse Raket Lääne-Virumaal nõrgaks ja manduvaks, kus tööstus on raskes olukorras ja põllumajandus kiratseb. Rakveret peetakse selles uurimuses üheks ideaalsemaks maakonnakeskuseks Eestis, mille mõjupiirkonda jääb ka Rakke. Samas peetakse Rakke piirkonda Rakvere ja Jõgeva vahele jäävaks alaks. Pakutakse välja ka Rakke valla ühinemise kaalumist Simuna vallaga, kuid arvatakse, et kahe vaese valla ühinemine ei anna suurt võitu halduskulude kokkuhoiul.

Eesti Regionaalarengu Sihtasutuse tellimusel tesostati Eesti majandusjuhtide Instituudi poolt ajavahemikul 1. oktoober 1997 – 1. veebruar 1998 uurimistöo "Eesti haldusterritoriaalne korraldus". Selle töö põhjal kuulub Rakke vald Simuna ja Koeru (Piibe, Liigvalla pk) kihelkondadesse. Rakke vald on jaotatud järgmisteks **paikkondadeks**: Rakke 1598 el. (Rakke, Ao, Räitsvere, Edru, Lammasküla, Mõisamaa) ja Salla 521 el. (Salla, Tammiku, Lasinurme, Emumäe, Koila) ning **allpaikkondadeks**: Piibe 171 el. (Piibe, Lahu) ja Liigvalla 149 el. (Liigvalla). Allpaikkonnad Piibe ja Liigvalla on teatud ulatuses seotud Jõgeva-Koeru suunaga. Rakke vald on terviklik, keskmise suurusega, tugeva sisemise keskusega. Moodustub kahest omavahel seotud põhipaikkonnast - Rakkest ja Sallast. **Alternatiivideks haldusterritoriaalse korralduse osas** on pakutud: 1) vald jääb eksisteerima praegusel kujul, 2) ühinemine Avanduse vallaga

(mõeldav juhul kui see osutub otstarbekaks ja eelistatuks Avanduse valla seisukohast lähtudes) ja 3) ühinemine Avanduse ja Laekvere vallaga (ilmselt ebareaalne, moodustuks omavahel väheseotud territoriaalsest seisukohast heterogeenne üksus). **Alternatiivideks olemasolevate omavalitsusüksuste piiride muutmise osas** on pakutud: 1) Piibe pk liitmine Koeru vallaga (praegu vastavaid tendentse ei ole, elanikud kasutavad valdavalt siiski Rakke teenuseid) ja 2) Kärü pk liitmine Avanduse vallast (otstarbekas eeldusel, et Avanduse valla ühinemisel Väike-Maarja või Laekvere vallaga soovivad Kärü paikkonna elanikud liituda Rakke vallaga).

1.5 Rahvastiku põhinäitajad

Valla keskmine eluiga on viimaste aastatega järsult langenud, seda eriti meeste puhul (Lääne-Viru maakonna planeering). Suremus on suurem kui sündimus alates 1994. aastast (tabel 5).

rahvaarvu dünaamika	1970-1979 vähenes järsult elanike arv Rakke valla küldes, kuid viimase 10 aasta jooksul on stabiilsena püsinud; Rakke aleviku rahvaarv on kasvanud
sooline koosseis	naisi on rohkem kui mehi
iive	suremine on kõrgem kui sündivus
vanuseline koosseis	rahvastiku vananemine
keskmine eluiga	64.4 (meestel 61.5, naistel 75.2) 1997. a., maakonnas 67.8
haridustase	41.9 % algharidusega (1992.a.)

1.5.1 Rahvaarvu dünaamika

Rahvaarvu dünaamika viimase 40 aasta jooksul Rakke vallas on toodud tabelis 2.

Tabel 2. Rakke valla rahvaarv vastavalt selle aja halduspiiridele ja Nõukogude-aegsetele rahvaloendustele.

Aasta	1959	1970	1979	1989
Rakke vald	2486	2789	2542	2462

Rahvaarvu muutusi viimastel aastatel Rakke vallas näitavad tabelid 3 ja 4.

Tabel 3. Rahvaarv aastatel 1994-1997

	01.01.1994	01.01.1995	01.01.1996	01.01.1997
Rakke vald	2493	2472	2439	2372
Rakke alevik	1394	1397	1373	1301
Kokku	2493	2472	2439	2372

Tabelis 4 on toodud rahvaarvu muutused Rakke valla asulates viimase 25 aasta jooksul. Rahvaarv kahanes perioodil 1970-1991 Rakke vallas üle 500 inimese võrra. Rahvaarv kasvas taas 1994 aastaks. Üldiselt on alates aastast 1970 rahvaarv kahanenud kõigis Rakke valla küldes. See-eest on rahvaarv kasvanud Rakke alevikus üle 100 inimese võrra. Rahvaarvu vähenemise põhjusteks võivad olla rahvastiku vananemine, elamaasumine

alevikku ja ka väljapoole valda. Üle kahekorra on vähenenud rahvastik Koila, Lahu, Lammasküla ja Lasinurme külas. Villakvere külas elati viimati aastal 1979.

Tabel 4. Rahvaarvu dünaamika Rakke valla asulates viimase 25 aasta jooksul.

Küla/Alevik	1970	1979	1989	1991	1994	1995
Ao	103	76 (-27)	61 (-15)	68 (+7)	64 (-4)	65 (+1)
Edru	113	85 (-28)	69 (-16)	69 (0)	69 (0)	64 (-5)
Emumäe	103	92 (-11)	73 (-19)	82 (+9)	83 (+1)	82 (-1)
Koila	89	56 (-33)	42 (-14)	39 (-3)	39 (0)	41 (+2)
Lahu	125	72 (-63)	54 (-9)	43 (-11)	56 (+13)	56 (0)
Lammasküla	112	72 (-40)	53 (-19)	59 (+6)	46 (-13)	44 (-2)
Lasinurme	229	144 (-85)	91 (+6)	106 (+15)	116 (+10)	106 (-10)
Liigvalla	232	199 (-33)	162 (-37)	142 (-20)	151 (+9)	153 (+2)
Mõisamaa	33	19 (-14)	21 (+2)	16 (-5)	22 (+6)	22 (0)
Piibe	157	119 (-38)	106 (-13)	97 (-9)	99 (+2)	101 (+2)
Rakke	1238	1239 (+1)	1391 (+152)	1309 (-22)	1394 (+85)	1397 (+3)
Räitsvere	54	26 (-28)	40 (+14)	34 (-6)	43 (+9?)	41 (-2)
Salla	248	225 (-23)	191 (-34)	168 (-23)	180 (+12)	176 (-4)
Tammiku	173	124 (-499)	110 (-14)	109 (-1)	131 (+22)	124 (-7)
Villakvere	12	3 (-9)	0 (-3)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Kokku	3021	2542 (-479)	2464 (-78)	2401 (-63)	2493 (+92)	2472 (-21)

Tabel 5. Rakke valla sündid ja surmad aastatel 1991-1997.

Aasta	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Sündid	37	48	31	40	28	21	18
Surmad	33	29	31	40	42	37	24

1.5.2 Sooline ja vanuseline koosseis

Statistikaameti andmetel seisuga 01.01.1998 oli Rakke valla 2346 elanikust 1113 mehed ja 1233 naised. Rahvastiku vanuselist ja soolist struktuuri Rakke vallas 1997 aastal näitavad tabelid 6 ja 7.

Tabel 6. Rakke valla külade sooline koosseis 1998 aastal on toodud järgmises tabelis:

Küla	Kokku	Mehed	Naised
Ao	64	27	37
Edru	68	36	32
Emumäe	86	39	47
Koila	40	17	23
Lahu	61	30	31
Lammasküla	30	17	13
Lasinurme	85	36	49
Liigvalla	134	62	72
Mõisamaa	18	10	8
Piibe	109	53	56
Rakke alevik	1320	629	691
Räitsvere küla	35	17	18
Salla küla	170	82	88

Tabel 7. Rakke valla rahvastiku vanusegrupid aastal 1997.

Vanusegrupp	Kokku	Mehi	Naisi
0-4	149	71	78
5-9	198	105	93
10-14	171	75	96
15-19	191	95	96
20-24	151	78	73
25-29	135	72	63
30-34	141	69	72
35-39	152	80	72
40-44	153	84	69
45-49	137	72	65
50-54	112	59	53
55-59	127	57	70
60-64	148	70	78
65-69	135	56	79
70-74	112	42	70
75-79	74	18	56
80-84	49	17	32
85+	37	9	28

1.6 Maakasutus ja maakuuluvus

Rakke valla maakasutuse ja maakuuluvuse hetkesituatsiooni kajastavad tabelid 8 ja 9.

Tabel 8. Rakke valla maakasutus ja maakuuluvus seisuga 01.01.1998.

Maakasutajad	arv	Üldpind ha	Põllumaa ha	Viljapuu- marjaed ha	Looduslik rohumaa ha	Metsamaa ha
Põllumajandus- ettevõtted	4	2914	2914			
Talud kokku	170	3275,6	1301,2	6,5	266,0	1490,7
Omandiõigusega	154	2915,6	1103,8	5,5	211,0	1405,2
EV Triigi metskond		2684,7				2666,9
EV Porkuni metskond		676,2				676,2
Elanike kasutus		1495,8				
Muu kasutus		243,5				
Kasutusse andmata		11379,6	1737,3		1324,7	5345,1
Vald kokku		22700,0	7400			10200

Tabel 9. Maakatastris registreeritud katastriüksuste arv ja kogupindala Rakke vallas perioodil 1994-1997. aasta.

Kuupäev	Katastriüksuste arv	Kogupindala Ha
01.01.1994	6	110.4
01.01.1995	20	369.3
01.01.1996	114	847.4
01.01.1997	78	1263
Kokku	192	2110.4
29.12.1997	336	6403.8

1.7 Sotsiaalne taust

Rakke valla sotsiaalse passi alusel on 01.01.1998 seisuga Rakke valla **elanike arv 2346**. Rakke vallas on:

1094 pere (1 lapsega 111, 2 lapsega 110, 3 lapsega 37, 4 lapsega 11, 5 lapsega 4, 6 lapsega 2, 7 lapsega 1);

555 last (eelkooliealised 201, õppivad 354);

100 majanduslikult mittetoimetulevat pere, neis lapsi 187;

10 asotsiaalsed pere 10, neis lapsi 15;

710 pensionäri, neist invaliidsuspensiooni saajaid 89, koduabi vajajaid 7

1081 tööelist elanikku (18...), neist mehi 721, naised 360;

52 registreeritud töötut, neist mehi 15, naised 37.

1.7.1 Tööturg

Rakke valla sotsiaalse passi põhjal oli 01.01.1998. a. Rakke vallas tööelisi elanikke 1081 inimest, nendest ametlikult registreeritud töötuid, kes saavad abiraha, oli 52 inimest, sh. 15 meest ja 37 naist. Viimaste aastate jooksul on töötute inimeste hulk kasvanud, kusjuures nende seas on kaks korda rohkem naised. **Lääne-Virumaal on kõige kõrgema tööpuudusega (4.02 %) just Rakke vald.** 1997. aastal töötas Rakke vallas 808 inimest, kellest 437 mehed ja 371 naised. 49 inimest töötas väljaspool valda. Tööelistest ei töötanud 338 inimest, see on 27.2 % kogu tööeliste arvust.

Kõige suurema grupi moodustavad tööelised. Kusjuures rohkem on tööelisi mehi kui naised. See-eest pensioniealiste seas on kaks korda rohkem naised kui mehi. Eeltööeliste eas on sooline jaotumine enam-vähem võrdne, väikese tüdrukute ülekaaluga.

Tabel 10. Rakke valla eeltööeliste, tööeliste ja pensioniealiste sooline jaotumine aastal 1997.

		0-15 a.	%	16-61/56	%	62/57+	%
Kokku	2370	557	23.5	1242	52.4	571	24.1
Mehi	1128	274	24.3	669	59.3	185	16.4
Naised	1242	283	22.8	573	46.1	386	31.1

Lääne-Virumaa Tööhõiveamet asub Rakveres, Tallinna tn. 28. Konsultatsioonipunktid asuvad Tapal ja Väike-Maarjas. Peamised tegevusvaldkonnad tööhõiveametites on töötajate teenindamine, töövahendus, töötute täiend- ja ümberõppe ning toimetulekukursuste organiseerimine, tööturutoetuste määramine ja abiraha maksmine. Alates 1.01.1995 kehtib töötute sotsiaalse kaitse seadus.

Tabel 11. Rakke vallas 01.01.96 seisuga tööhõive.

	Töötajad kokku	Palga-töö	Oma Talus	Oma Abimaja-pidamises	Vaba-kutselise d	Töö-ealised	Pensio-närid
KOKKU	871	786	37	16	2	802	69
Mehi	476	426	20	12	1	447	29
Naisi	395	360	17	4	1	355	40

01.01.1996 oli Rakke vallas mitte töötavaid inimesi kokku 300 (169 meest/131 naist), s.o. 24.2 % kogu tööealiste üldarvust. Lapsehooldus-puhkusel oli 53, invaliide 58 ning töötuid 65.

Põhilisteks tööandjateks on Rakke vallas Rakke vald ja valla allasutused (110 töökohta), Rakke Lubjatehase AS (kuni 80 töökohta, millest Rakke vallas 60 põhitöökohta), AS Kõpsta (49 põhitöökohta), OÜ Liigvalla PM (60 töökohta), Salla Tootjate Ühistu (60 töökohta), Rakke PTKÜ (27 töökohta). Ülejäänud tööandjate poolt pakutud töökohtade arv jääb 2 – 20 vahele.

1.7.2 Meditsiiniline teenindus

Hetkel on Rakkes **perearst**, samuti Jõgeval. Rakkes on ka **hambaarst**. Sallas on **velskripunkt**. Lähimad tegevuslitsentsi alusel töötavad eraarstid: stomatoloogid Rakveres, Tamsalus, Väike-Maarjas; sisearstid Rakveres, Väike-Maarjas, perearst Väike-Maarjas, psühhiaater Rakveres. **Apteek** asub Rakkes Faehlmanni tee 30. Lähimad apteegid on veel Väike-Maarjas, Tamsalus, Tapal, Rakveres, Koerus ja Jõgeval.

Avalik saun asub Rakkes Staadioni tn. 2. Saun on Rakke valla omand, antud rendile. Töötab reedeti, osaliselt valla poolt doteeritud. Saun on rahuldavas seisukorras.

1.7.3 Sotsiaalhoolekanne

Alates 15. 09. 1997 on Tammikul avatud 3 töötajaga **avahooldekeskus**, kus on olemas kohad kuni 10 üksiku vanainimese jaoks ning samuti lastekriisitoad. Hetkel asub seal 4 üksikut vanainimest. Hoone on valla omandis. Voodihaigete põetamiseks võimalusi pole ning selles osas teenindavad Väike-Maarja ja Koeru hooldekodud ning Võisiku Erihooldekodu. Hetkel on neis kokku Rakke vallast 6 inimest, kelle seast viie inimese koha maksumuse tasub vald.

FOTO: HENN HEINSOO 1998

Foto 2. Tammiku avahooldekeskuse hoone ja lähikümbus

Rakke valla sotsiaalse passi alusel oli Rakke vallas seisuga 01.01.1998:

orbusid	1
perekonnas hooldamisel olevaid isikuid	3, neist lapsi 2
lastekodus kasvavaid lapsi	2
üksikuid vanureid	154
koduhooldust vajavaid vanureid	13
hooldekodusse vajaks paigutamist	1
koduhoolduses töötajaid	1
kodus hooldusabi saajaid	11
hooldusasutuses olevaid inimesi	5
ühiskorter (-kodusid) vanureile	1, neis vanureid 4

Rakke vallas oli 1996. aastal pensionisaajaid järgmiselt: vanaduspensionari saajaid 559, rahvapensionari saajaid 7, toitjakaotuspensionari saajaid 57, kokku 623 inimest. Invaliidsuspensionäre oli kokku 88: I gr. 5, II gr. 64, III gr. 12, lapsinvaliide 7.

1.8 Kultuur

Rakke vallas on gümnaasium, põhikool, algkool ja kaks lasteaeda. Valla neli külaraamatukogu on muutumas kohalikeks kultuuri- ja hariduskeskusteks. Iga kuu 15. kuupäeval ilmub leht Rakke Kaja (vastutav väljaandja Rakke Vallavalitsus). Vallas tegutsevad klubid, seltsid, kino ja näitering. Toimuvad konkursid ja võistlused, näiteks fotovõistlus "Minu vald" ja lipumastide ja -varraste konkurss (Rakke Kaja aprill 1998). Rakke Muuseumi taasavamine toimub 1998 aastal. Sportimiseks on Rakkes kaks staadionit ja suplemisvõimalus on olemas valla endistes karjäärides. Samuti on olemas paigad vabaõhuürituste läbiviimiseks. Kultuuriüritusi viiakse läbi ka koolimajades.

1.8.1 Haridusasutused

Rakke valla koolid ja lasteaiad jaanuaris 1998:

Rakke Gümnaasium	297 õpilast ja 25 õpetajat
Salla Põhikool	50 õpilast ja 8 õpetajat
Lahu Algkool	15 õpilast ja 2 õpetajat
Rakke lasteaiad	60 kohta ja 4 kasvatajat
Lahu lasteaiad	15 kohta ja 1 õpetaja

Rakke Gümnaasiumis ja Salla Põhikoolis õpib ka Avanduse valla lapsi. Rakke valla lapsi õpib ka Väike-Maarja muusikakoolis (alates 01.09.1998 – 9 last), Rakvere Pedagoogikakoolis ja mujal väljaspool valda.

Rakke Gümnaasiumi haridustaset näitavad järgmised tulemused: 1997 aastal lõpetas Rakke Gümnaasiumi 18 õpilast, kelle seast kõrgkoolidesse võeti vastu 9. Võrreldes teiste maakonna koolide riigieksamite tulemusega 1996/97 õ.-a oli Rakke Gümnaasium kolmandal kohal ajaloos, edestades näiteks kõiki Rakvere koole. Kolmas koht saadi ka eesti keeles. Inglise keeles jäädi 14 kooli seas 11-le kohale. Rakke Gümnaasiumi bioloogiaõpetaja sai "Aasta õpetaja" tiitli (Lääne-Virumaa aastaraamat 1997). Rakke Gümnaasium on ühinenud GLOBE programmiga (Rakke Kaja, juuli 1998).

1998 aastal on Rakke Gümnaasiumi 25 õpetaja seas kõrgema haridusega 16, kesk-eriharidusega 7 ja keskharidusega 2. Salla Põhikooli 8 õpetaja seas on kõrgema haridusega 3, kesk-eriharidusega 3 ja keskharidusega 2. Lahu Algkoolis on 2 kesk-eriharidusega õpetajat.

1998 aastaks on koolihoonete seisukorda parandatud mitmete remonttöödega. 1961 aastal ehitatud Rakke Gümnaasiumi hoone vahetati katus 1996 aastal ja renoveeriti tualettruumid (nii õpetajate kui õpilaste osas) 1997 aastal. 1998. aastal renoveeritakse fassaadiaknad ja välisüksed. Salla Põhikool asub endises mõisahoones. Aastatel 1993-1997 on koolihoone remonditud (v.a. 2 klassiruumi) ja vahetatud katusekate. 1996 ehitati uus poiste tööõpetusklass ja puukuur.

1.8.2 Klubid ja seltsid

1998. aastal tegutsevad Rakke vallas heategevusklubi Civitan Rakkes (14 liiget), pensionäride klubi "Hõbeniit" Rakkes (35 liiget, memmede tantsuring ja segaansambel), perekklubi Salla külas (40 liiget), perekklubi "Piibelet" Piibe külas, Rakke valla Kultuurikeskus Rakkes, Simuna tee 10 (6 ringi, 91 osavõtjat), kinopunkt, Rakke Hariduse Selts Rakkes (15 liiget) ja Rakke Mängu- ja Lauluselts.

Rakke Kultuurikeskuse (Simuna tee 10) kasutada on suur saal koos abiruumidega (ülalpidamiskulud valla eelarvest). Kultuurikeskuse saal on

avatud kokkuleppel kultuurikeskuse juhatajaga (vastutab ruumide korrashoiu eest) kõigile vallas tegutsevatele isetegevusringidele, seltsidele, klubidele. Kultuurikeskusesse on koondunud Rakke isetegevusringid: segakoor, naisansambel, segarahvatantsurühm, naisrahvatantsurühm, kaks laste liikumisrühma ning näitering täiskasvanutele ja lastele. Kultuurikeskuse saalis tegutseb kino, toimuvad peoõhtud täiskasvanutele ja lastele, diskod, teatrietendused ja seltside peod.

1.8.3 Raamatukogud

Rakke vallas on raamatukogud Rakkes, Piibel, Liigvallas ja Sallas.

Tabel 12. Rakke valla raamatukogud seisuga 1998 (Lääne-Viru maakonna planeering).

Raamatukogu	Lugejaid	Külastusi	Laenutusi	Fond	Töötajaid
Rakke	1042	18679	38806	15596	3
Piibe	131	1920	6391	5543	1
Liigvalla	86	690	2526	4057	0
Salla	233	2274	6393	11794	1

1997 oli Rakke raamatukogus 1039 lugejat, Salla raamatukogus 241 ja Liigvalla raamatukogus 212. Raamatute fond oli Rakke raamatukogus 15 382 ja Salla raamatukogus 11 606. Laenutuste arv on kolme viimase aasta jooksul kasvanud Rakke ja Salla raamatukogus, Liigvalla raamatukogus on see vähenenud kolmandiku võrra.

Rakkes remonditi ja taasavati raamatukogu endistes ruumides 1996.a. Salla raamatukogu koliti 1997.a. Salla koolimaja remonditud ruumidesse (endisesse võimlasse). Piibe raamatukogu on planeeritud kolida Lahu koolimaja ruumidesse hiljemalt aastaks 2000.

1.8.4 Sportimis- ja puhkamisvõimalused

Rakke valla sportimisvõimalused on järgmised: Rakke Gümnaasiumi võimla ja staadion; Rakke Linnamäe juures asuv staadion (spordi otstarbeks praegu kasutuseta) ja Rakke Linnamäel 30 m suusahüppemägi ning 5 km suusarada. Õpilastel on ujumisvõimalus Vinni ujulas. Suvel on võimalik ujuda Seljamäe karjääris (Selja järv).

1.8.5 Vabaõhuürituste paigad

Rakkes viiakse vabaõhuüritused (vallapäevad, laadad ja muu sarnane) läbi Rakkes aleviku keskuses ja vana vallamaja kõrval haljasalal. Kontserdid ja vabaõhuetendused toimuvad suveteatris Rakke linnamäel, kus on 1500 istekohaga suveteater. Külade vabaõhuüritused (jaanipäev) toimuvad Salla piirkonnale Salla mäel ja Piibe piirkonna küladele Lahu kooli pargis.

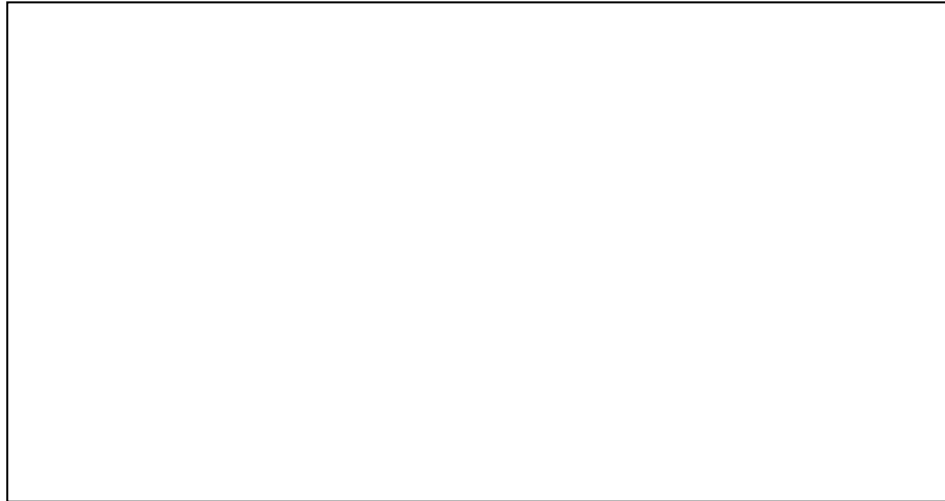

FOTO: HENN HEINSOO 1998

Foto 3. Rakke Linnamäe suveteater talvel.

1996. aastal pakuti välja (Lehtla 1996) vabaõhuürituste korraldamiseks Rakke vallas 13 parki ja rekreatiivse väärtusega ala:

1. Liigvalla mõisa park
2. Piibe mõisa park
3. Salla park
4. Emumäe park
5. Tammiku park ja parkmets
6. Lasinurme park
7. Lammasküla park ja parkmets
8. Rakke linnamägi
9. Rakke jaama park
10. Rakke kaasik
11. Ao vana park
12. Sillaotsa puhkebaasi ümbrus
13. Seljamäe vana liivakarjäär

1.8.6 Muinsuskaitsemälestised ja kultuuriloolised objektid

Rakke valla arheoloogia- ja arhitektuurimälestiste nimekirjad, samuti kultuurilooliste objektide loetelu on toodud üldplaneeringu lisas nr. 2. Muinsuskaitsemälestised on kantud üldplaneeringukaardile muinsuskaitsemälestist tähistava sümboli ja vastava registreerimisnumbriga.

Kultuuriministri 01.09.1997.a. määrus nr. 59 (RTL 1997, 169-171, 954) järgi on Rakke vallas **24 arheoloogiamälestist**: 10 kultusekivi, 8 asula kohta, 2 linnamäge, 2 maa-alust kalmistut, 1 ohverdamiskoht ja 1 ohvrikivi. Siiski jääb Muinsuskaitseinspeksiooni andmeil linnus Rahaaugumägi (reg. nr. 10333) napilt Avanduse valla territooriumile.

Kultuuriministri 13.05.1997.a. määrus nr. 24 (RTL 1997, 88, 521) järgi on Rakke vallas **ajaloomälestised Ao kalmistu (reg. nr. 5770) ja II maailmasõjas hukkunute ühishaud (reg. nr. 5769) Ao kalmistul.**

Kultuuriministri 30.03.1998.a. määrus nr. 8 (RTL 1998, 147-148, 558) järgi on Rakke **vallas arhitektuurimälestised Liigvalla mõisa ja Salla mõisa hooned ja park**. 1996 finantseeriti Riigi Muinsuskaitseameti poolt Liigvalla mõisa peahoone ja Salla mõisa kõrvalhoone katuse rekonstrueerimine (Lääne-Viru maakonna aastaraamat 1996). Liigvalla ja Salla mõisade peahooned on pärit 18 sajandist.

Lisaks muinsuskaitsemälestistele on Rakke vallas **9 kultuuriloolist objekti**. Nende loetelu on samuti toodud üldplaneeringu lisas.

Tehtud on ettepanek **võtta kaitse alla Kadaka korsten ringahjudega** koos lähedal asuva tööliste eluhoonega ja Piibe kivisilla varemed (Lehtla 1996).

1.8.7 Kirik

Simuna, Koeru ja Väike-Maarja kihelkonna alale (Rakke ja Salla vald) moodustati 1935.aastal Rakke kogudus, mille hingede arv 1937.aasta lõpuks oli 361 inimest. Rakke lubjakivivabriku omanik Karl Kaddak lubas ehitada kiriku, projekt oli valmis, kuid nõukogude võim natsionaliseeris tema vara. Algselt kuuluti Järva praostkonda, alates 1962.aastast Viru praostkonda. Kogudus likvideeriti 1975.aastal, varad anti kohalikule evangeeliumi-kristlaste-baptistide kogudusele. Käivad ettevalmistustööd koguduse taasavamiseks (Virumaa Koguteos). 1997 oli Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide koguduse Rakke koguduses 18 liiget. **Eesti Evangeelsete Kristlaste-Baptistide Liidu Rakke Koguduse kirik-palvemaja asub Rakkes, Staadioni tn. 7**. EELK kogudused on Simunas ja Koerus, teenistuste läbiviimisel kasutatakse ka baptistide palvemaja.

1.8.8 Kalmistud

Ao kalmistu on Rakke valla halduses. "Mursi" surnuaed asub Emumäel (viimati maeti 1985). Kuna Rakke vald asub endiste Koeru ja Simuna kihelkonna piirides, toimuvad matmised nii Koeru kui Simuna kalmistule. Liigvalla ja Piibe piirkonna külade põliselanike perekondade matmispaigad asuvad Koerus, Salla piirkonna külade põliselanike matmispaigad aga Simuna kalmistul.

1.9 Turvalisus

Rakke vallas aitavad tagada elanike turvalist elu päästeteenistus, kaitseliit ja konstaabel.

1.9.1 Politsei

Rakke konstaabel kuulub Lääne-Viru prefektuuri Väike-Maarja jaoskonda. Rakkes on konstaabli vastuvõtt vallamajas.

1.9.2 Päästeteenistus

Lääne-Virumaa päästeteenistuse tulekustutuse ja pääste Rakvere Kesk-komando Rakke munitsipaalüksus.

Alates 1998 jaanuarist on Rakke tuletõrjekomando munitsipaalalluvuses (koosseis 3 valvurit ja 5 tuletõrjujat, kellel põhitöökohad on mujal). Varustuseks 2 tuletõrjeautot International ja 2 vene päritolu tuletõrjeautot.

1.9.3 Kaitseliit

Kaitseliidu tegevus Rakkes algas aktiivsemalt 1993 aasta alguses ning kaitseliitlased alluvad Jõgeva malevale. Hetkel on 27 liiget, kellest aktiivseid liikmeid on u. 7-8. Kaitseliidu ruumid on endise vallamaja hoones Rakkes, Faehlmanni tn. 18. Kaitseliit on valla eelarvel. Kaitseliidu vastutus on aastatega suurenenud ja seetõttu ei saa kaitseliitlaseks igauks. Selleks on vaja kolme soovitajat. Kaitseliitlaste ülesanneteks on nii abistamine päästeoperatsioonidel ja evakueerimistel, kui ka tasuline turvamine üritustel. Laskmist käijakse harjutamas Jõgeva lasketiirus. Relvaomamisõigus on alates 21 elusaastast. Korralike kehalise kasvatus tunde puudumisel koolides nähaksegi kaitseliidus võimalust andmaks noortele lisaettevalmistust Riigikaitse Akadeemiasse sisseastumiseks. Sooviks on Naiskodukaitse, Kodutütarde ja Noorkotkaste tegevuse käivitamine. Ruumid selleks on olemas.

1.10 Teed ja kommunikatsioonid

Rakke vallas on arenenud ja tihe teedevõrk. Valda läbib Valga-Tallinn raudteeliin ning olemas on bussühendus Tartu ja Rakverega. Vallas töötab bussiettevõtte ühe vallasisese liiniga (Lammasküla-Tammiku-Salla-Emumäe-Koila-Lasinurme-Edru-Ao-Liigvalla-Lahu-Piibe). Arenemas on olemasolevad telefoniside, mobiilside, sideteenused ja elektrivõrk. Rakke Gümnaasiumis ja vallavalitsuses on olemas internetiühendus.

1.10.1 Teedevõrk

Rakke vallas olevad riigiteed ja vallateed ning raudtee on toodud planeeringu kaardil. Riigiteed jagunevad Maanteeseaduse alusel järgnevalt: põhimaanteed, tugimaanteed ja kohalikud maanteed. Rakke vallas põhimaanteed pole. Lähimaks põhimaanteeks on nr. 23, Rakvere - Paide maantee. Tugimaanteedest läbivad Rakke valla territooriumi 14 km ulatuses Rakvere - Väike-Maarja – Vägeva ja 3.1 km ulatuses Tartu - Jõgeva – Aravete, nn. Piibe maantee. Kohalikest maanteedest läbivad Rakke valda Ebavere-Simuna, Tammiku-Käru, Lasinurme-Salla, Piibe-Preedi-Koeru, Ao-Vahuküla ja Kapu-Rakke-Paasvere.

Rakke valla omandis olevaid teid on kokku 34 km. Valla ja omanikuta teed on toodud tabelites 13 ja 14.

Tabel 13. Rakke valla omandis olevad teed.

Tee	Pikkus (km)	Teekate
Lüigvalla-Nõmmküla	3,3	Tuhkbetoon
Rakke-Räitsvere-Kamariku	3,4	Kruusakate
Rakke-Edru	4,5	Kruusakate
Emumäe-Koila	3,8	Kruusakate
Emumäe-Villakvere	2,8	Kruusakate
Salla-Mäiste-Emumäe	2,5	Kruusakate
Tammiku-Väike-Rakke	4,5	Tuhkbetoon
Lasinurme-Mõisamaa	4,6	Kruusakate
Piibe-Lahu	3,5	Tuhkbetoon
Salla Kadiküla-Koila	1,1	Tuhkbetoon
KOKKU	34	

Tabel 14. Rakke valla omanikuta teed, mida vald hooldab.

Tee	Pikkus (km)	Teekate
Suure-Rakke-Lammasküla	1,4	Tuhkbetoon
Tammiku sisetee	1,1	Mustkate
Salla-Emumäe	3,1	Kruusakate
Salla-Kaavere	4,0	Kruusakate
Väike-Rakke-Lasinurme	5,0	Kruusakate
Ao-Räitsvere	3,4	Kruusakate
Lahu-Köpsta (Raja)	2,0	Kruusakate
Olju-Sootaga	2,5	Kruusakate
Tammiku-Sillaotsa	2,0	Kruusakate
Lüigvalla-Padaküla II	3,0	Kruusakate
Lüigvalla-Lüigvalla sigalad	1,2	Tuhkbetoon
Rakke-Kellamäe-Edru	3,2	Kruusakate
Ao-Saare-Edru	4,2	Kruusakate
Tammiku-Mõisamaa	1,8	Kruusakate
Ao-Laupa	1,5	Kruusakate
Lüigvalla külateed	6,7	Kruusakate
Rakke siseteed	5,1	

Loetelu ei ole täielik, puudu on veel mitmeid kilomeetreid külateid, samuti teed, mis viivad taluelamute juurde. Teede seisund on üldiselt rahuldav, muret hakkavad tekitama paatekattega (tuhkbetoon) teed, mille plombeerimiseks ja pindamiseks vallal napib vahendeid.

1.10.2 Telefoniside

Rakke alevik	1346 elaniku kohta 500 numbrit
Salla koos ümbritsevate küladega	173 elaniku kohta 60 numbrit
Lüigvalla	136 elanikul 5 numbrit
Tammiku	117 elanikul 5 numbrit
Piibe	108 elanikul 1 number
Puuduv telefoniside	64 elanikul Lahu, Nõmmküla ja Köpsta külates
NMT	levi rahuldav, mastid Koerus, Väike-Maarjas ja Laekveres
GSM	levi nõrk, mastid Koerus, Väike-Maarjas ja Laekveres

Rakke vallas on seisuga 1998 Eesti Telefoni **Rakke analoogjaam** 500 numbriga ja **Salla analoogjaam** 60 numbriga.

Külades on Eesti Telefoni kliente järgnevalt: Ao 9 (elanike arv 59), Edru 3 (69), Emumäe 14 (85), Kaavere 1 (7), Koila 1 (32), Piibe 1 (106), Lammasküla 6 (34), Lasinurme 7 (94), Liigvalla 5 (138), Mõisamaa 1 (22), Räätsvere 3 (37), Salla koos piirnevate küladega 60, Tammiku 5 (113).

Lisaks mobiilside NMT ja GSM võrkudele on olemas Rakkes EVR-le kuuluv mast. 1997. a. riigieelarvest maapiirkondade telefoniseerimiseks eraldatud vahendeist said Rakke vallas toetust Koila ja Piibe küla 2 mobiiltelefoni soetamiseks.

1.10.3 Sideteenused

Lääne-Virumaa Postkontorile alluvad Rakke (postikood 46301) ja Salla (postikood 46302) maasidejaoskonnad.

1.10.4 Elektrivõrk

Maakonna kõrgepingevõrkude hooldust ja remonti teostab RE Eesti Energia Viru Elektrivõrkude Rakvere Elektrivõrk. Viru Elektrivõrkude Rakvere Elektrivõrk asub Rakveres, Kreutzwaldi tn. 26.

Rakke vallas on üks 35 kV õhuliin Koeru ja teine Jõgeva suunas. Ülejäänud õhuliinid on 10 kV. Rakvere Elektrivõrkude andmeil on **uued 10 kV liinid veetud Sallas, Koilast Kaaveresse, Nõmmkülas, Kõpstal, Piibel ja Liigvallal**. 1997 tehti finantstaotlused Lahu küla teraviljakasvatustalu elektrivarustuse parandamiseks ja Tammiku küla 20 maja-pidamise elektrivarustuse parandamiseks.

1.11 Elamu- ja kommunaalmajandus

Rakke valla elamufondis on 23 elamut. Tsentraalne vesivarustus on olemas Rakkes, Sallal, Emumäel, Liigvallal, Lammaskülas, Suure-Rakkes ja Piibel. Kanalisatsioonitrassid on olemas Rakkes. Biopuhastitest töötavad kaks Rakkes ja üks Sallal. Vallas töötab, peamiselt kütteõlil, gaasil ja hakkpuidul 5 katlamaja. Mitmed senini kasutuses olnud prügi mahapanekukohad, loomade matmispaigad on sulgemisel. Edaspidi hakatakse kasutama ainult rajatavat Rakke prügilat ja Hindrikuse loomade matmispaika.

1993.a. väljastati ehitustöödealane litsents AS-le Trak (üldehitustööd, remonditööd, ehitusjärelvalve). 1996.a. võttis Rakke vald maavalitsuselt üle ehitusregistri pidamise. 1997. a. anti Rakke vallas välja 15 ehitusluba, 4 käikurakendatud ehitist ja kooskõlastati 8 projekti.

1.11.1 Elamufond

Rakke Vallavalitsuse põhivahendite nimekirja alusel kuulus 1997 aasta novembri seisuga Rakke valla elamufondi **23 elamut 252 korteriga**, sh. Tammiku 3 mõisahoonet. Elamuehitus on olnud kõige aktiivsem 1950-ndail, mil ehitati 23 elamust 8. 1960-ndail ehitati 4 elamut. 1970-ndail ehitati 1 ja 1980-ndail 2 elamut. 1990-ndail ehitati 2 elamut kokku 12 korteriga ja taastati 2 Tammiku mõisahoonet.

Rakke vanim elumaja asub Faehlmanni tänaval ja on ehitatud 1876. Tammiku mõisahoone on pärit 1925 aastast.

1991 oli Rakke vallas 375 eramaja, neist 151 Rakkes. Elanikke oli eramajades kokku 906, neist Rakkes 354. 62.2 % Rakke valla eramajadest oli ehitatud enne aastat 1950. Umbes pool Rakke valla eramajadest oli vesivarustusega, sauna, gaasikütte ja 3 faasilise vooluga. Kolmandikul eramajadest oli telefon (Rakke küla RSN 1992).

1998 aasta seisuga pole korteriühistud tööle rakendunud, mistõttu elamute seisukord on halb (paduvihmade ajal lasevad katused läbi). Maksame elamumajandusele peale.

1.11.2 Katlamajad

Rakke valla kommunaalosakonna andmeil on vallas 5 katlamaja:

Staadioni tn. katlamaja – hakkepuut, gaas, kütteõli. Teenindab elamurajooni Oru, Staadioni ja Mäe tänavas, kirikut, sauna, samuti vallamaja. Suurtarbijatest praeguseks välja lülitatud Rakke töökoda.

Metsa tänava katlamaja – halupuit, teenindab endist Rakke Lubjatehase elamurajooni Metsa ja Tähe tänavas.

Rakke Gümnaasiumi katlamaja – kütteõli, lokaalne katlamaja koolihoone kütteks.

Rakke lasteaia katlamaja – kütteõli, lokaalne katlamaja lasteaia hoone kütteks.

Rakke Lubjatehase AS katlamaja – gaasiküte, asub lubjatehase territooriumil, lokaalne katlamaja lubjatehase hoonete kütteks.

Lääne-Viru maakonna Rakvere Gaasi maagaasi jaotustorustikuga on ühendatud ka Rakke. Gaasitrass on toodud planeeringukaardil.

1997. a. Rakvere Regionaalse Energiakeskuse töötulemuste põhjal on Rakke vallas tehtud:

- Rakke asula soojustrasside renoveerimise eeluuringu hinnapakumise materjalide ettevalmistus.
- Rakke aleviku soojamajanduse hinnang ja tuleviku planeerimine koostöös Rakke lubjatehasega.
- Rakke aleviku katlamaja rekonstrueerimise võimaluse hinnang Taani Justseni firma puiduküttekatla baasil. Soojusenergia hinna prognoos sõltuvalt kütusest, töötundidest ja kasutatavatest võimsustest.

1.11.3 Vesivarustus, kanalisatsioon ja puhastusseadmed

Rakke vallas on Lääne-Viru Maavalitsuse Keskkonnaosakonna andmeil 16 passiga puurkaevu, mis on kantud Eesti Geoloogiakeskuse OÜ Hüdroteoloogiaosakonna Põhjaveekatastrisse. 6 puurkaevu on passita. **Rakke valla puurkaevud on toodud üldplaneeringu lisas nr. 3.** Rakke vallavalitsus on esitanud taotluse kahe peremeheta puurkaevu (Lahu laut ja Liigvalla töökoda) tamponeerimiseks.

Rakke alevikus on puurkaevud (v.t. üldplaneeringukaardilt) Tähe ja Niidu tänavas, raudteest läänes, osaliselt rekonstrueeritud 1996. aastal. Puurkaevud on ka Mäe ja Linnamäe tänavas, raudteest idas. Rakke aleviku eramud on osaliselt tsentraalse, osaliselt individuaalkaevudega vesivarustusega. Rakke Lubjatehase AS –l on oma kaev ja vesivarustus, tehnoloogiline vesi.

Vesivarustus väljaspool Rakke alevikku:

Salla küla keskasula – tsentraalne kaev, elamute ja põllumajanduslike tootmishoonete vesivarustus. Veetrass vajab rekonstrueerimist.

Emumäe küla – ridaelamu, taluelamute ja põllumajanduslike tootmishoonete vesivarustus.

Piibe korterelamud – tsentraalne vesivarustus kolmel elamul (20 korterit).

Liigvalla korterelamud – tsentraalne vesivarustus kahel elamul (16 korterit), töökoda.

Lammasküla – elamute ja põllumajanduslike tootmishoonete tsentraalne varustus.

Edru küla – tootmishoonete varustus, isetekkeliselt ka osa taluelamuid.

Suure-Rakke küla – TÜ Rakke PM töökoda, korterelamud.

Suurimad tootmistarbijad:

AS Kõpsta sigalate kompleks Piibe külas, biopuhasti olemas, ei tööta;

OÜ Liigvalla PM sigalate kompleks Liigvalla külas

OÜ Liigvalla PM lüpsifarmi kompleks Ao külas

TÜ Rakke PM Lammaskülas olevad noorkarja ja lüpsilaudad

Rakke alevikus on kaks biopuhastit. Kase tänavas olev biopuhasti on rekonstrueeritud 1998.aastal. Biopuhasti aleviku lõunapiiri juures tuhamäe külje all on rahuldava seisundiga.

Rakke aleviku idaosa kanalisatsiooni teenindab **Keskuse BIO** (Oru, Staadioni ja Mäe tänavas elamuid) ja aleviku lääneosa kanalisatsiooni **Lasteaia BIO** (Rakke Gümnaasiumi, lasteaeda, Metsa, Tähe, Aia, Niidu ja Pargi tänavas elamuid). Faehlmanni tänavas äripiirkonnas (ida pool raudteed, majad nr. 22-14, 9) on vesivarustus ja kanalisatsioon halvas seisus. **Salla BIO** teenindab Salla elamuid, lauta ja koolimaja

Rakke Keskuse biopuhasti (seadme tüüp: 2xBIO-50) ja Lasteaia biopuhasti (seadme tüüp: 2xBIO-25+biotiik) veed jõuavad Põltsamaa jõkke, Salla biopuhasti (seadme tüüp: BIO 25) veed lähevad Salla jõkke.

Biopuhastid Ao ja Piibe farmide juures ei tööta (Lääne-Viru Maavalitsuse Keskkonnaosakond 1996). Probleemiks on, et loomafarmide (Ao Suurfarm, Piibe sigala) juurde projekteeritud ja ehitatud puhastid olid perspektiiviga suurema hulga loomade jaoks, mis pole eksploatatsiooni algusest nõuetele vastavalt töötanud, kuna loomade arv on tunduvalt vähenenud (Lääne-Viru Maavalitsuse Keskkonnaosakond 1995). **Rakke valla puhastite asukohad ja puhastite sanitaarkaitsetsoonid on toodud üldplaneeringukaardil.**

1.11.4 Prügimajandus

Rakke Vallavalitsuse andmeil on suur ja põhiline prügi mahapaneku koht Rakkes lubjatehase tuhamägi. Piibes kasutatakse põhiliselt teedevalitsuse karjääri. Ammuse volikogu otsuse alusel on lubatud prügi maha panna ka Seljamäe lähedale põhjavee suhtes hästi kaitstud alale, kuid seda kasutatakse vähe. Lisaks on hajaasustusega alade elamute juures igaihel väike prügimägi, muidugi ei jää prügist ilma ka metsaalused ja teeservad.

Prügilate ja Hindrikuse loomade matmispaiga asukohad on toodud üldplaneeringukaardil.

Tabel 15. Rakke valla prügilad (Prügilaregister, Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus 1997).

PRÜGILA NIMETUS	ASULA	OLUKORD	PRÜGILA LIIK
Väljaotsa prügila	Emumäe küla	töötav	sega-olme
Hindrikuse loomade matmispaik	Lahu küla Hindrikuse	töötav	loomade matmispaik
Laupa loomade matmispaik	Lahu küla Kalmu talu	lõpetatud	loomade matmispaik
Piibe ehitusjäätmete ladestus	Piibe küla	töötav	ehitusjäätmed
Piilemanni prügila	Piibe küla	töötav	sega-olme
Rakke jäätmete ladestus	Rakke alevik	töötav	tööstusjäätmed+olme
Rakke jäätmete ladestus	Rakke alevik	suletud	tööstusjäätmed
Rakke prügila	Rakke alevik	rajamisel	sega-olme+tööstus
Salla prügila	Salla küla	töötav	sega-olme
Tammiku prügila	Tammiku küla	töötav	sega-olme

Rakke Vallavalitsuse poolt koostatud jäätmemajanduse arengukava kohaselt tekib käesoleval ajal elanikkonnal arvutuslikult ca 300 t olmejäätmeid aastas (eeldatakse, et kõigi mugavustega korterites elavatel inimestel tekib 170 kg jäätmeid ühe elaniku kohta aastas ja individuaal-elamutes elavatel inimestel 85 kg jäätmeid aastas). Tegelikult kogutavate jäätmete hulk arvatakse olevat 360 t ehk ca 2200 m³. Selle hulka on arvestatud ka teenindustevõtete jäätmed. Lisaks elanikkonnale tekivad jäätmed ka kohalikes ettevõtetes. Kokku tekib vallas aastas ca 800 t jäätmeid. Uude rajatavasse Rakke prügilasse on planeeritud paigutada ca 480 t/a, kuna lubjatehas hakkab oma jäätmeid ladustama vanasse lubjakarjääri. **Rajatav Rakke prügila hakkab teenindama ka Koeru ja Avanduse valda.** Projekteeritud prügila paikneb 2 km Rakke alevikust

põhjapool. Prügilas ladustatakse eraldi tahkeid olmejäätmeid, ohtlikke jäätmeid ja eriotstarbelisi jäätmeid. Orgaaniliste jäätmete kompostimiseks on ettenähtud vastav plats. Juurdepääs territooriumile on Rakke-Rakvere teelt.

1.12 Ettevõtlus

Äriregistri seisuga 1. jaanuar 1998 oli Rakke vallas 22 ettevõtet/ juriidilist isikut (omandivormi järgi 3 ühistut, 14 osäühingut ja 5 aktsiaseltsi) ja 14 füüsilisest isikust ettevõtjat. Äriregister, ametliku nimetusega Lääne-Viru Maakohtu Registri Osakond, registreerib ettevõtteid vastavalt äri-seadusele. Ettevõtteregestris saab registreerida ainult asutusi.

1. jaanuar 1997 seisuga oli Rakke valla 32 registreeritud ettevõtte jaotus põhitegevusala järgi järgmine:

Kaubandus	8
Põllumajandus	7
Tööstus	6
Kinnisvara	4
Ehitus	3
Hotellid/restoranid	2
Transport	1
Energeetika	1
Kokku	32

1.12.1. Kaubandus ja teenindus

Rakke vallas oli Eesti Vabariigi aastail käsitöölise rohkuse tõttu väga mitmekülgsest arenenud olmeteenindus (rätsepad, õmblejad, kingsepad, sadulsepad, sepad, plekksepad, pottsepad, tiserid, müürsepad, juuksurid, kellasepad jm.). Praeguseks on olmeteenindus valla külades praktiliselt lakanud olemast. Teenindussfääri kitsasolud on valla põletavamaid probleeme, mis vajavad lahendamist. Seda saab teha vaid eraettevõtlikuse arendamise kaudu (Rakke küla RSN 1992).

1998 aasta seisuga tegutsevad Rakke vallas järgmised **kaubandus- ja teenindusettevõtted:**

Toidu- ja tööstuskaupade müügiga Rakkes järgmised firmad:

OÜ AGVA Kaup, AS Marmaada, Väike-Maarja TÜ, OÜ Malle Kaubandus, OÜ ATI Kaubandus, OÜ Tellemar, OÜ Traksi, AS Rakke Tankla.

Toidu- ja tööstuskaupade müügiga mujal Rakke vallas tegelevateks firmadeks on OÜ ATI Kaubandus Salla külas, V. Pärsi Puhketalu kauplus Emumäe külas.

Kaupusbussid teenindavad valda firmadel OÜ ATI Kaubandus, AS KETTEK ja OÜ Turva.

Kohvikute, baaride ja toitlustamisega tegelevad firmad Rakke vallas: OÜ Kiiker Rakkes ja Rakke PTKÜ.

Majutust, toitlustamist ja meelelahutust pakuvad Rakke vallas: OÜ Jääger S.A. Lammaskülas, OÜ Biroon Lasinurmes ja V. Pärsi Puhketalu Mäistes.

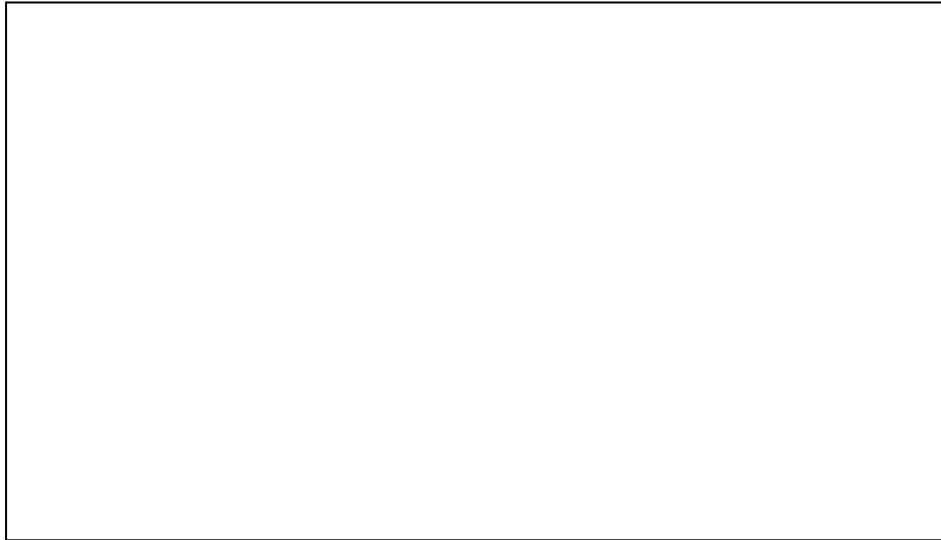

FOTO: HENN HEINSOO 1998

Foto 4. Jäägri baar Lammaskülas.

Pagari- ja kondiitritoodete valmistaja on OÜ Rakke Pagar.

Ravimite müügiga tegeleb Riina Gulli Apteek Rakkes.

Eve Juhansoo **juuksuritöökoda** on Rakkes.

Lillemüügiga tegeleb AS Marmaada Rakkes.

Lihasaaduste töötlemisega ja realiseerimisega firma AS KETTEK ja OÜ Traksi Rakkes.

Teravilja kuivatamise ja ladustamisega Lammaskülas tegeleb Rakke PTKÜ.

OÜ ATI Kaubandus on mitmekesiste tegevusvaldkondadega omades toidu- ja tööstuskaupade kaupluste kõrval **õmblustöökoda** Rakkes, pakkudes **raamatupidamisteenuseid ja metsamaterjalitööstlust**.

Metsa lõikuse ja töötlemisega tegelevad AS ONNAH Ao külas ja OÜ Räätsvere VL Räätsveres.

Ehitusmaterjale müüb AS Mento Rakkes, **side- ja informaatikateenuseid** pakub OÜ Esari Rakkes, **elektritööd** teostab OÜ Faas Elekter Rakkes.

Vedelkütuste tanklad on firmadel AS Rakke Tankla ja AS NB Rakkes. **Transporditeenuseid** pakuvad OÜ Kiiker Rakkes, OÜ Tellemar Rakkes ja **autoteenindus** on firmal OÜ Tellemar ning **autoremont** firmal Elend Elbre Autoremont Rakkes, **põllutöömashinate ja traktorite remondiga** Rakke PTKÜ, **teede talvist korrashoidu** pakub OÜ Räätsvere VL Räätsveres.

1.12.2 Põllumajandus

Rakke Vallavalitsuse andmeil 1998 aastal on **Rakke vallas kokku 7400 ha põllumaad**. Sellest 2914 ha kuulub neljale põllumajandusettevõttele. 170 talul on kokku 1301.2 ha põllumaad, 154 omandiõigusega põllumaid on kokku 1103.8 ha. Kasutusse on andmata 1737.3 ha põllumaad.

Viljakaimad ja suuremad põllud asuvad Rakke valla loodeosas Liigvalla ja Ao külade vahelisel alal. Põllustatud alad on ka Lahu, Edru ja Salla külade ümbruses, Emumäe ja Koila külade vahelisel alal ning Onga jõe valgjal.

Aastal 1998 tegeletakse Rakke vallas piima tootmise, teraviljakasvatuse ja seakasvatusega, samuti tõuaretuse ja õlikultuuride kasvatamisega. **Rakke vallas on põllumajandussaaduste tootjateks:** Piibe külas AS Kõpsta (seakasvatus ja tõuaretus), Rakkes OÜ Liigvalla (piima tootmine, seakasvatus, teraviljakasvatus) ja TÕ Rakke Põllumajandus (piima tootmine, teraviljakasvatus), Salla külas Salla TÕ (piima tootmine, teraviljakasvatus). Üle 30 ha maad on vallas ligikaudu 20 talul.

1.12.3 Metsamajandus

Metsaseaduse (vastu võetud 20.10.1993.a.) § 6 p. 1 alusel metsas toimuva ja metsaga seotud inimtegevuse reguleerimiseks jagatakse metsad kolme kategooriasse:

- 1) **hoiumetsad**, kuhu kuuluvad reservaadid ning erilist kaitset ja pikemaajalist säilitamist vajavad metsad;
- 2) **kaitsemetsad**, kuhu kuuluvad peamiselt mulda, vett, asulaid, teid, maastikke ning teisi objekte kaitsvad metsad;
- 3) **tulundusmetsad**, kuhu kuuluvad mitmesuguste kasutus- ja kaitsefunktsioonide täitmise kõrval peamiselt puitu tootvad metsad.

Valla üldplaneeringu seisukohalt on oluline teada valla territooriumile jääva metsa kategooriaid, kuna erinevatel metsakategooriatel on Metsaseaduse alusel erinev majandusrežiim (§ 7). Puistute hoiu- ja kaitsemetsadesse määramise põhjuste alusel on Rakke valla kaitsemetsad maastikku ilmestavad metsad Tammiku järvede ümbruses ja teedeäärsed kaitsemetsad mõnel pool teede ääres. Hoiu- ja kaitsemetsad paiknevad parkmetsana Tammiku järvede ümbruses ja metsisemängualadena Endla Riiklikul

Looduskaitsealal (Eesti Metsakorralduskeskus 1989, 1991). Endla Looduskaitseala sihtkaitsevööndi metsad kuuluvad hoiumetsa kategooriasse (juhtfunktsioon – looduskaitse, metsaökosüsteemi areng üksnes loodusliku protsessina või bioloogilise mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine). Emumäe Maastikukaitseala metsad kuuluvad kaitsemetsa kategooriasse (juhtfunktsioon – looduskaitse; metsa säilitamine kaitseala maastikuilme säilitamiseks ning pinnase kaitseks). Pandivere Veekaitseala põhimääruse projekti alusel hakkavad piiranguvöönd I metsad kuuluma hoiumetsa ja piiranguvöönd II metsad kaitsemetsa kategooriasse. **Valla hoiu- ja kaitsemetsade paiknemine on toodud üldplaneeringukaardil.**

Metsaomandi vormi järgi jaguneb mets järgmiselt: riigimets, munitsipaalmets ja eramets. Rakke vallas on kokku 10200 ha metsamaad (tabel 20). Riigimetsi on sellest 3343.1 ha. Suuremad metsamassiivid asuvad Rakke valla äärealadel põhjas ja lõunas. Põhiprobleemiks erametsaomanike puhul on ja jääb ka kindlasti edaspidi raiutud metsalankide vähene taasmetsastamine (Rakke Kaja aprill 1998).

Tabel 16. Rakke valla metsamaa kasutajad.

Maakasutajad	Metsamaa Ha
Talud kokku	1490,7
Omandiõigusega	1405,2
EV Triigi metuskond	2666,9
EV Porkuni metuskond	676,2
Kasutusse andmata	5345,1
Vald kokku	10200

Seisuga 1. jaanuar 1998. a. oli korraldatud talumetsad 87 maaüksusel kokku metsamaaga 1011, 3 ha. Keskmiselt on talu kohta metsa 11, 6 ha. Metsamajanduskavad koostatakse Eesti metsakorralduskeskuse poolt.

1.13 Koostöö ja sõprussidemed

Rakke vallal on sõprusvallad Rootsis ja Soomes. Rootsis on sidemed Hudiksvalli kommuniga Hälsinglandi maakonnas. Koostöö toimub õpetajate täiendkoolituse, talunike praktika-koolituse, sotsiaalprojekt – Tammiku Avahooldekodu sisustamine, sotsiaaltöötajate täiendõpe, keskkonnaalane koolituse ja vahendite osas. Soomes on sõprussuhted alates 1995 aasta novembrist Pomarkku vallaga Satakunta läänis. Koostöö toimub kultuurivahetuse ja sotsiaaltöö raames. Koos on tehtud PHARE Small projekt sotsiaalsfääri edendamiseks Rakke vallas ning ideetasandil on koostööprojekt turismialase infrastruktuuri arendamiseks.

Naabervaldadest on momendil tihedam koostöö Avanduse ja Laekvere vallaga. Toimib Rakke, Avanduse (Simuna) ja Laekvere vaheline bussiliin, mis töötab Rakke valla initsiatiivil. Kultuurikontaktid toimivad aastaringselt. Tippündmuseks on Simuna kihelkonna päevad jaanipäeva paiku.

2. ARENGUEELDUSED

Käesolevas peatükis välja toodud arengueeldused on välja selgitatud 27.02.1998 planeeringupäeval toimunud SWOT-analüüsi põhjal.

TUGEVAID KÜLJED

1. Ressursid (15 p.):
 - suhteliselt heakvaliteediline maa
 - maavarad (kruus, liiv, paas, turvas)
 - puhas põhjavesi
 - mets
2. Teedevõrk ja vallasisene ühistransport (13 p.)
3. Maa potentsiaal (11 p.)
4. Gaasitrass (8 p.)
5. Haridussüsteemi olemasolu (7 p.)
6. Maavarad liiv, lubjakivi jt. (4 p.)
7. Pandivere kõrgustik (4 p.)
8. Raudtee, maanteevõrk (4 p.)
9. Energeetika võrk (3 p.)
10. Optimaalne koolivõrk
11. Lubjatööstuse olemasolu
12. Naftaterminaali olemasolu
13. Liigendatud maastik
14. Tugev kultuurilooline taust
15. Välja arendatud kaubandus

VÕIMALUSED

1. Tööstuse arendamine (13 p.)
2. Maa (metsa) intensiivne kasutamine (10 p.)
3. Tagada hea arstiabi, politsei, haridus (8 p.)
4. Aleviku ümbersõit (8 p.)
5. Spordi-, puhke- ja turismimajanduse arendamine (5 p.), ökoturism
 - veekogud
 - jahindus, kalandus,
 - linnamägi koos trampliiniga
 - suveteater
 - Emumäe vaatetorn
 - staadion
 - ringahi
 - mõisad
6. Teeninduse arendamine (3 p.)
7. Raudtee kui transpordisõlm (3 p.)
8. Põllumajanduse areng (3 p.), põllumajandussaaduste ümbertöötleva tööstuse rajamine, väiketööstus
9. Uue prügimäe ehitus (2 p.), töökohad, Eurostandarditele vastava prügitööstuskeskuse valmimine 1998.a lõpuks
10. Sotsiaalse rehabiliteerimise keskuste arendamine (2 p.)
11. Ühistegevuse areng (2 p.)

12. Maavarad (2 p.)
13. Ehitusmaterjalide ja puidutööstuse rajamine (1 p.)
14. Rakke kadumine kaardilt
15. Rakke kui teiste ligimeelitaja

NÕRGAD KÜLJED

1. Suhteliselt vananeva elanikkonna osakaalu kasv (16 p.)
2. Spordi, kultuuri ja isetegevuse nõrkused (11 p.)
3. Aleviku keskküte (10 p.)
4. Nõrgalt arenenud ettevõtlus põllumajanduses (8 p.)
5. Ääremaa staatus (8 p.)
6. Töökohtade puudumine kvalifitseeritud tööjõule, eriti naistele (7 p.)
7. Elanikkonna nõrk maksejõulisus (4 p.)
8. Raudtee ülesõit (4 p.)
9. Lõplikult väljaarendamata hariduspoliitika (4 p.), näit. täiskasvanute koolitus, ümberõpe)
10. Ajude lahkumine (2 p.)
11. Teenindussfääri nõrk areng (1p.)
12. Külade side (1 p.)
13. Teedeholduse suur maht
14. Kaugel linnadest
15. Telefoniühendus
16. Heade puhkekohtade vähesus
17. Tervishoius konkurentsi puudumine (üks arst)
18. Ettevõtted kui sotsiaalse abi andjad
19. Elektrivõimsuste hajutatus

OHUD

1. Sotsiaalne allakäik (35 p.)
 - ajude äravool
 - motivatsiooni puudumine tõsta kvalifikatsiooni, arendada ennast
 - tööpuuduse suurenemine
 - rahva vaesumine
 - alkoholismi suurenemine
2. Suhteliselt madal iive (9 p.)
3. Aleviku infrastruktuur (7 p.), kaugküte?
4. Keskkonna suhteline saastatus (5 p.), lubjatehas, transport, farmid
5. Rakke ülesõit (4 p.), raudtee
6. Tehase saaste (4 p.)
7. Elanikkonna vananemine (4 p.)
8. Uus prügimägi (1 p.), saastamine
9. Pandivere veekaitseala

3. KESKKONNA PIKAAJALISEST JA SÄÄSTLIKUST KASUTAMISEST

Eesti Vabariigi põhiseaduse järgi on igaüks kohustatud säästma elu- ja looduskeskkonda ning hoiduma sellele kahju tekitamast. Looduskeskkond on ressursiks, mida tuleb kasutada läbimõeldult ja säästvalt. 12.03.1997 kiideti Riigikogu poolt heaks Eesti keskkonnastrateegia, kus on määratletud looduskasutuse ja keskkonnakaitse arengusuunad ja põhiülesanded aastani 2000 ja 2010.

Meie heaolu üheks aluseks on looduskeskkonna säilimine. Rikutud looduskeskkonna puhul osutub võimatuks valla elanikkonna kindlustamine võimalikult heade elu-, teenindus-, töö- ja puhketingimustega. Neid tingimusi saab täita eelkõige vaid hea või vähemasti normaalse keskkonnaseisundi juures. Seega on oluline, et kogu maakasutus ja valla arengustrateegia harmoneeruksid meid ümbritseva looduskeskkonnaga. Selleks on vajalik igale konkreetsele kohale eelistada just sinna sobivat maakasutuse vormi ja ulatust. Juhul kui valla üldise arengu nimel ongi vaja kuhugi paigutada saastavama iseloomuga maakasutust (tööstust), siis võib seda teha vaid seal, kus keskkonnale tekitatud kahju on kõiki keskkonda mõjutavaid faktoreid arvestades kõige väiksem. Vastavalt "Säästva arengu seadusele" (22. 02. 1995) võib omandi kasutamise ja ettevõtlusega tegelemise õigust kooskõlas seadustega kitsendada, seda lähtudes vajadusest kaitsta loodust kui inimkonna ühisvara ja rahvuslikku rikkust.

Üks viis kavandatava tegevuse keskkonnamõjude ulatuse selgitamiseks on nõuda keskkonnamõjutuste hinnangu tegemist detailplaneeringutele, mille alusel võidakse võtta maid kasutusele saastavama loomuga tööstuse vms. jaoks. Juhul kui sellest nõudest kinni ei peeta, tuleks koostöös Lääne-Viru Maavalitsuse Keskkonnaosakonnaga / Eesti Keskkonnaministeeriumiga nõuda selliseid rajatise hõlmavate detailplaneeringute ja projektide keskkonnaekspertiisi.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et üldplaneeringu ja kogu planeeringusüsteemi peamiseks ülesandeks on halbade otsuste vastuvõtmise vältimine. Ja seda eelkõige looduskeskkonna suhtes.

4. ARENGUSTRATEEGIA PÕHISUUNAD AASTANI 2015

Valla põhieesmärgiks on kindlustada piirkonna tasakaalustatud areng ja elanike toimetulek. Konkurentsivõimelisena püsimine eeldab läbimõeldud tegutsemist ja maailmas toimuvate arengutrendide õigeaegset äratamist.

Käesolevas peatükis on leidnud kajastamist prognoosid ja valla arenguperspektiivid järgneva 15 aasta jooksul. Käsitletud on teisiti öeldult seda, kuidas ja millises suunas allpool toodud valdkonnad arenema peaksid. Rakke valla omavalitsuse valitsev koosseis peaks tegema vastavalt Kohaliku omavalitsuse korralduse seadusele (RT I 1993, 37, 558) valla arengukava.

4.1 Valla asendist ja olemasolevatest tingimustest tulenevad võimalused

Rakke vald asub Lääne-Viru maakonna äärealal, mis ei soosi siinseid elanikke ja ettevõtjaid erinevate ettevõtlusvormide arendamisel. Ometi on vallal ettevõtluse arenguks olemas soodsad tingimused: loodusressursid (maavarad, viljakad mullad, puhas põhjavesi ja mets) ning olemasolev teedevõrk. Ühenduse pidamist lähinaabrite ja kaugemate regioonidega võimaldab Valga-Tallinn raudteeliin. Puudulik infrastruktuur on takistuseks ettevõtluse arengule ning kindlasti ka noorte inimeste sidumisele paigaga. Väheatraktiivseks jääb vald ka sel põhjusel läbisõitjatele ja turistidele. Transiitterritooriumi staatus raudteeliini näol peaks looma võimaluse luua uusi töökohti kaubanduses ja teeninduses. Puhkemajanduse arendamisele loob täiendavaid eelduseid valla maaliline maastik Emumäe ümbruses, Rakke linnamägi talispordi arendamise seisukohast, vanad mõisasüdamed ning suplus- ja päevitamismõisted Kamariku ja Selja karjäärades.

4.1.1 Asulate omavahelised suhted

Valla keskasulaks jääb **Rakke** alevik. Lisaks on vajalik teise piirkonna keskuse - Salla, arendamine. Vajalikud oleksid toiduainete kauplus, kohvik, juuksur, pangautomaat ja kaarditelefoni.

Väiksemat tagamaad omavad keskused on veel Piibe ja Liigvalla.

Ülejäänud külad valla territooriumil on eelpool toodud külade tagamaad ning saavad esmase teeninduse neist, samuti Koerult või Rakvere linnast.

Territoriaalselt on vald hetkel sobiva suurusega, mistõttu vald peab otstarbekaks säilitada oma senist struktuuri.

4.1.2 Asustustihedus ja rahvaarv

Rahvaarvult ja rahvastiku tiheduselt on Rakke vald alla Eesti keskmise. Viimase 10 aasta vältel on rahvaarv Rakke alevikus kasvanud ning

külades stabiilsena püsinud. Asustustihedus Rakkes ja külades peaks veel mõnda aega olema praegusel tasemel.

Praeguse Rakke valla territooriumil on välja kujunenud Rakke aleviku kõrval tihedama asustusega veel Salla küla.

4.1.3 Rahvaarvu prognoos

Rakke Vallavalitsuse 1998 aasta märtsikuu arvestuste kohaselt väheneb lähimate aastate jooksul kooliminevate laste arv järgnevalt:

Koolimineku aasta	Rakke piirkond	Salla piirkond	Lahu piirkond
1998/1999	34	4	4
1999/2000	24	4	4
2000/2001	27	3	3
2001/2002	20	11	3
2002/2003	20	6	-
2003/2004	13	7	4
2004/2005	16	3	1

4.2 Sotsiaalsfäär

Lääne-Viru maakonna planeeringu põhjal on omavalitsuste ülesandeks toetada ja tasakaalustada elanike toimetulekut ning arendada sotsiaalpoliitikat. See hõlmab meetmeid, millega kohalik omavalitsus saab aidata abivajajaid (lasterikkad pered, noored pered, eakad inimesed, puuetega inimesed jne.). Omavalitsused peavad osutama suuremat tähelepanu profülaktilisele ja ennetavale meditsiinile, kuna rahvatervise arenguga kaasnevad sellised tulemused, nagu tervete laste sünd, haigestumise ja invaliidistumise vähenemine, sotsiaalne ja majanduslik tulu inimressursi säästmisest, väiksem sõltuvus ravimeditsiinist ja ka maakonna arengu sobitumine säästva arengu mudelisse.

Sotsiaalne infrastruktuur vallas peab olema vastavuses asustustihedusega tagamaks elanike toimetulekut, sotsiaalset turvalisust, konkurentsivõimet ja vältimatut arstiabi. Riskirühmadele on vaja tagada sotsiaalsete teenuste kättesaadavus, jätkata vanurite avahooldust ja laste kriisitubade väljaehitamist. Perearstikeskuse avamine parandab tervishoiuteenuste kvaliteeti ja kättesaadavust. Lasteaedade ja koolivõrk peavad katma elanike vajadusi. Valla sotsiaalvaldkondades töötavad inimesed peaksid töötama omavahelises koostöös.

Lähimad ülesanded Rakke vallas sotsiaalsfääri edendamiseks on:

1. omavalitsus tuleb panna inimest teenima;
2. madala sotsiaalse kontingendi kaardistamine;
3. ootepensioni rakendamine mittetöötavatele pensionieelikutele;
4. avahoolduse ehk inimese elementaarse toimetuleku soodustamine maksimaalselt kodulähedastes tingimustes;
5. hambaarst inimeste teenistusse (pikk järjekord ning tihti on see suletud, vallalehes tuleb tutvustada hambaarsti teenuste hinnakirja).

4.2.1 Lasteaiad

Lasteaed on Lahu kooli juures. Kuna laste arv väheneb pooldab vald eelkõige Rakke lasteaias säilitamist, Lahu lasteaid tuleks remontida kui leitakse täiendavaid rahalisi vahendeid.

Rakke lasteaiahoone on ehitatud 1975 ja vajab siseremonti. Lahu on ehitatud 1940 Alas Kotli projekti järgi. 1991 teostati seal põhjalik remont, kuid praegusel ajal vajab korralikku sanitaarremonti. Kõrvalhoonesse on planeeritud rajada sotsiaalse rehabilitatsiooni keskus.

4.2.2 Koolid

Juulis vallalehes avaldatud ankeetküsitluse enamuse vastajate arvates on valla praegune koolivõrk rahuldav ja tulevikus on keskhariduse omandamise võimaldamine Rakkess kindlasti vajalik. Praegu Rakke Gümnaasiumis saadava hariduse ja teadmiste tase olla rahuldav, aga mitte hea. Lisaks üldharidusele peaks gümnaasiumi lõpetaja olema omandanud hästi võõrkeele, elementaarse arvutikasutamise oskuse, autojuhiload ja suhtlemisoskuse. Oluline on õpilaste sõltumatu mõtlemise arendamine ja esmaoskused elus toimetulekuks (näit. omandanud kodumasinat ja elektritööriistade käsitlemise oskuse, piirkonnas vajalikud kutseoskused).

Lääne-Viru maakonna hariduse arengusuunad:

1. omavalitsuste kooskõlastatud arendustegevuse kaudu kujundatakse optimaalne munitsipaalkoolide ja koolieelsete lasteasutuste võrk, mis tagab hariduse kättesaadavuse põhimõttel, et algkool on lapsele võimalikult kodu lähedal ja igas vallas on vähemalt üks põhikool;
2. keskastme õppeasutusi (gümnaasiumid, keskkoolid, kutseõppeasutused) planeeritakse ja kasutatakse regionaalselt, kusjuures viljeldavad õppekavad peavad arvestama piirkondlikke vajadusi ja võimalusi;
3. haridusasutused kujunevad paikkondliku arengu keskusteks, mis läbi täiendõppe ja vabahariduse korraldamise tagavad kogukonna jätkusuutlikuse ja elukvaliteedi;
4. aktiivse kaadripoliitika ja täiendõppe kaudu kujundatakse kvalifitseeritud õpetajaskond;
5. koolides toimuv õppekavaarendus peaks olema kooskõlas isiksuse arengusühholoogia ja kiiresti muutuva ühiskonna nõudmistega;
6. omavalitsuste kooskõlastatud tegevuse kaudu lahendatakse regionaalseid haridusküsimusi sh. kutse- ja karjäärinõustamine ning elukestva õppimise võimaluste loomine.

Rakke valla volikogu on seisukohal, et koolivõrku praegu ei korrastata. Kooli minevate laste arv väheneb ja sellest tulenevalt tuleb sellele mõtlema hakata järgmistel vallavolikogu koosseisudel.

Võimalikud lahendused lähimatel aastatel haridustaseme säilitamisel Rakke valla koolides:

1. otstarbekas on mõningate õppetundide (muusika- ja tööõpetus, kehaline kasvatus) andmine ühe õpetaja poolt nii Rakkess kui Sallas, õpetajate

- koolide vaheline koopereerumine võiks säästa raha (koolid ise esialgu ühiseid õpetajaid ei soovi);
2. 1998.a. sügisest on plaanitud võimaldada õpilastel Rakkes omandada lisaks autojuhi ja sekretär-masinakirjutaja väljaõppele traktori ja mootorsae kutsetunniks;
 3. võimaldada eriõpe puuetega lastele ning leida Salla ning Lahu koolidesse logopeed;
 4. vaba aja sisustamise peavad tagama kool ja vald ühiselt, laste vaba aeg vajab sisustamist ringide või spordiklubide läbi (võimalikud valdkonnad oleks korvpall, jalgpall, suusatamine);
 5. 1998.a. sügisel moodustatakse ülevallaline õpetajate atesteerimiskomisjon (hõlmab kõiki valla koole);
 6. õpetajate kommunaalkulude katmine on oluline nende vallast lahkumise takistamiseks ja ka siia meelitamisel, lähima 10 aasta jooksul peaks ametikorterid looma.

Tulevikus peaks Rakke Gümnaasium olema korralikku keskhariidust pakkuv ja võimalikult paljude lisaerialadega (arvutiõpetus, masinakiri koos sekretärikursusega, auto- ja traktoriõpe, mootorsaeõpe) koos vastavate kutsetunnistustega maagümnaasium. Rakkes õpiksid ka naabervaldade lapsed, kes ei pürgi linnakooli, aga kes soovivad tasemel keskhariidust ja kutsetunnistust. Meie kõigi, nii volikogu, vallavalitsuse kui kooli juhtkonna ühine mure on, et Rakkesse jääks keskhariidust andev kool. Maakonna üks arengukava näeb Rakke kooli tugeva põhikoolina (Guido Ploompuu Rakke Kaja nov./dets.1997).

Rakkes peab ka 20 aasta pärast olema keskkool või gümnaasium. Lapsed saaks käia kohal ka naabervaldadest. Keskkooli toimimist peaks soodustama bussiliinid, mis naabervalla lastel piirkonna koolides võimaldavad käia.

Salla Põhikool ja Lahu algkool (2 või 4 klassi) tuleb säilitada. Koolid võiks juriidiliselt ühendada ja neil võiks olla ühine direktor ja haldusaparaat. See võimaldaks kulusid kokku hoida ja häid õpetajaid suunata õpetama nii siia kui sinna. Seega võiks Rakke koolil olla ka filiaalid Sallas ja Lahus. Sellega saaks väiksema rahaga hakkama ning saaks tagada ka parema õpetajate kaadri.

Koolihoonete seisukorra parandamise kava on järgmine:

Rakke koolihoones on planeeritud aastal 1999 elektrisüsteemi renoveerimine, aastatel 2000-2002 akende vahetus ja 2002-2004 keskküttesüsteemi remont. Internaadihoone on ehitatud 1926 ja hoone vajab täielikku välisfassaadi, soojustuse ning katusekatte vahetust.

Salla Põhikool asub endises mõisahoones. Aastateks 2000-2002 on planeeritud mõisahoones välisfassaadi renoveerimine.

4.2.3 Meditsiiniline teeninduse ja tervishoiu korraldus

Juulis 1998 vallalehes avaldatud ankeetküsitlusele vastajad leidsid enamuses, et arstiabi vallas on rahuldav, kuigi aegajalt võiks Rakkes olla erialaarsti vastuvõtt. Samuti on üle poole vastajate arvates rahuldav hambaravi kättesaadavuse tase. Leiti ka, et hambaarsti teenus on kallis, järjekord on pikk ja vastuvõtuajad kõikuvad.

Tervise tagamine on kollektiivne jõupingutus. Esmatasandi tervishoid on esmase kontakti tasand, kus inimene puutub kokku tervishoiu süsteemiga. Esmatasandi tervishoid pole lihtsalt arstiabi, vaid kompleksne tervishoiualane aktiivsus omavalitsusüksuse territooriumil. Esmatasandi tervishoidu arendatakse mahus, mida riik ja omavalitsus lubada võivad.

Rakke omavalitsuse tegevus esmatasandi tervishoius toimub läbi omavalitsuse tervishoiupoliitika järgmiste põhisuundade:

1. elanike aktiveerimine tervist edendavaks tegevuseks;
2. igakülgse tervisehariduse andmine koolides ja täiskasvanutele tervist hävitavate käitumisharjumuste muutmiseks;
3. tervishoiuteenuste võrdse kättesaadavuse tagamine kõigile paikkonna elanikele;
4. inimese sotsiaalse seisundi edendamine ühiskonnas ja sotsiaalsete suhete arendamine;
5. tervisliku ja ohutu töökoha kindlustamine;
6. tervistavate objektide arendamine ja uute loomine (ka erainitsiatiivi toetamine);
7. tervisliku väliskeskkonna säilitamine või taastamine.

Tervishoiu finantseerimise allikad:

1. haigekassa tasub raviteenuste eest;
2. omavalitsus tasub osa preventiivse ja tervistedendava aktiivsuse eest (osa tasub haigekassa);
3. patsiendi omavastutus;
4. riigi eelarvest finantseeritakse tervisekasvatus koolide õppeprogrammis, üleriigilised tervishoiualased programmid ja professionaalne koolitus.

4.2.4 Sotsiaalhooldus

Sotsiaalhoolekande eesmärgiks on sotsiaalse turvalisuse suurendamine kohalikes omavalitsuses ja abi organiseerimine neile isikutele ja isikute gruppidele, kes ei suuda ilma abita igapäevase elu nõudmistega toime tulla. Prioriteetidid maakonna sotsiaalhoolekandetöös:

- turvaline keskkond;
- vaesuse leevendamine ja inimeste toimetulekuoskuste tõstmine;
- tööhõive tõhustamine;
- võrdsete võimaluste loomine puuetega inimestele;
- laste ja lastega perede toimetuleku tagamine;
- avahoolduse ja preventiivse töö edendamine;
- rehabilitatsioon hoolekandeesutustes;
- sotsiaaltöötajate koolitus;

- avahoolduse ja preventiivse töö edendamine.

Juulis 1998 vallalehes avaldatud ankeetküsitlusele vastajad peavad vajalikuks sotsiaalkorterite ja laste ning noorte kriisikodu rajamist Rakke valda. Vastanutest enamus on koduhoolduse eest vajadusel nõus tasuma, kuni 20-30 % pensionist.

Rakke valla sotsiaalhoolekande arengusihid ja strateegia XXI sajandil:

Rakke valla sotsiaalhoolekande arengukava koostamisel on lähtutud Lääne-Viru maakonna arengukavast ja Rakke vallavolikogu sotsiaalkomisjoni 29.10.97.a. istungi eelnõust. Sotsiaalhoolekande põhimõtted Rakke vallas 1998/1999. aastaks:

Sotsiaalhoolekande strateegia:

- inimõiguste järgimine
- isiku vastutus enda ja oma pereliikmete toimetuleku eest
- abi andmise kohustus, kui isiku või tema perekonna võimalused toimetulekuks ei ole piisavad
- isiku või perekonna toimetuleku soodustamine.

Sotsiaalhoolekande eesmärgiks on sotsiaalse turvalisuse suurendamine vallas ja abi organiseerimine neile isikutele ja isikute gruppidele, kes ei suuda ilma abita igapäevase elu nõudmistega toime tulla. Tüüpilisteks abivajajate gruppideks on:

- lapsed, kes on jäänud vanemliku hoolitsuseta
- puudega isikud, kel puuduvad eeldused iseseisvalt toime tulla
- pidevat järelvalvet vajavad eakad isikud (vanurid)
- krooniliste psüühiliste häiretega isikud.

Hetkel on võimalik osutada järgmiseid sotsiaalteenuseid: sotsiaalnõustamine, koduteenused, eluasemeteenused, hooldamine perekonnas, hooldamine ja rehabilitatsioon hoolekande keskuses, sotsiaaltoetused.

Sotsiaalabi korraldamise organisatsioonilised põhimõtted:

- seadused kinnitab Rakke Vallavolikogu
- kõiki sotsiaalteenuseid korraldab Rakke Vallavalitsus
- Rakke valla Humanitaarosakond teostab Rakke Vallavalitsuse sotsiaalpoliitikat
- Vallavalitsus delegeerib humanitaarosakonna juhatajale sotsiaaltöök vajalikud otsustamise õigused
- Humanitaarosakonnas töötavad palgalised töötajad tagavad sotsiaalabi ja rahaliste toetuste määramise otsused oma jõududega. Vaidlused sotsiaaltöötaja ja kliendi vahel lahendab vallavalitsus. Inimest mitterahuldava otsuse korral lahendab vaidluse kohus.
- Humanitaarosakond teeb vajadusel koostööd koolijuhtide, arsti ja teiste vajalike institutsioonidega.

Sotsiaaltöötaja otsuste eetiliseks nurgakiviks on halastus, osavõtlikus ja ausus (R. Lina 15.06.98).

4.2.5 Kultuur

Maakonna tasemel on kultuuripoliitika eesmärkideks aastani 2010:

- raamatukogude muutmine universaalseteks infokeskusteks, sh. internetiühenduse loomine;
- üldise hariduse ja teadmiste taseme tõstmine;
- kunsti ja muusikakasvatuse edendamine;
- muuseumide olemasolu kihelkondlikul printsiibil;
- kõigile maakonna lastele võimaldada õppimine huvikoolides.

Rakke vallas peaks olema kultuurijuht, kes koordineeriks kultuurisündmusi, kelle kätte jooksevad kokku probleemid ja kes välistab juhuslikkuse ka rahajagamises. Kultuurijuht jagaks teavet ülevallaliste ürituste kohta õigeaegselt ja planeeritult (näit. külapäevad). Oluline on koostöö koordineerimine seltside, klubide ja raamatukogude vahel. Kultuuritöötajad peaksid olema eriharidusega. Vald peab leidma vaba-aja veetmisega tegelevate inimeste palgalevõtmiseks vahendeid.

Huviringid ja noorte töö peaks koonduma siiski koolide juures. Külakool on kohalik kultuurielu keskus, kus toimuvad üritused nii lastele kui ka täiskasvanutele.

Vabaõhuürituste koht, Rakke Laululava on vaja korrastada ja uuesti teadvustada populaarse kontserdipaigana. Jätkata tuleb vallapäevade traditsiooni, otsides uusi ideid ja lahendusi (näit. leida Rakke vallale oma suviüritus, mis oleks n. ö. visiitkaardiks).

Oluline on muuseumi tegevuse taastamine.

Vallaleht peab jõudma iga soovijani ja see võib-olla müügis hinnaga kuni 1 kroon tükk. Leht peaks ilmuma kuu keskel, 15. kuupäevaks. Leht peaks olema sisukam ja avaldama volikogu ja vallavalitsuse seisukohad.

Juulikuu ankeetküsitluse vastustes tehakse ettepanek korraldada vallaelanikele loenguid ja seminare vabariigi määrustest ja seadusest, et oleks kergem lävida ametiasutustega.

4.2.6 Klubid, seltsid

Rakke valla klubide ja seltside tegevuse soodustamiseks on vajalik:

- seltsitegevus peab jääma (laienema), ka külades
- seltside kooskäimiseks üks soe ruum aleviku keskel
- vallas peaks olema üks keskne saal
- kino peaks jääma
- energilisem kultuurijuht.

Kultuurikeskuse isetegevusringide töö jätkamiseks on vaja leida vahendeid ringijuhitud töö tasustamiseks, võimaluse korral avada uusi ringe ja klubisid (taaselustada perekubi töö). Ringide tööd tuleb võimaldada ka soovi korral külades. Võimaluse korral tuleb toetada valla

klubide ja seltside tegevust valla eelarvest (õpetada leidma mujalt fondidest raha).

4.2.7 Sport

Rakke valla sportimisvõimaluste parandamiseks tuleb:

- korrastada supluskoht Kamariku karjääris
- puhastada Ao paisjärv
- korrastada (ja valgustada) suusarajad Rakke linnamäel
- Rakke Lubjatehasele ettepanekul anda Ao puhkebaas kasutamiseks rahvale
- teha vabaõhuüritusi.

Rakke staadion tuleb korrastada (muru niita), et kutsuda treenerid väljastpoolt valda Rakke staadionile treeningut andma ja Rakke lapsed ei peaks selleks Koeru sõitma

4.2.8 Raamatukogud

Raamatukogud on kujunemas küla kultuurikeskusteks ja saamas ühtlasi ka haridusasutuseks. Kool-raamatukogu-kultuur peaks olema koondatud külas ühe katuse alla. Oluline on koolimaja ja raamatukogu koostöö. Külaraamatukogud Rakkes, Sallas ja Piibes peaks olema küla kultuuri tõmbekeskused. Järgmise paari aasta jooksul kolitakse Piibe raamatukogu ümber Lahu koolimaja kõrvalhoonesse. Raamatukogusid tuleb rohkem teadvustada ja raamatukogu peab olema lastele kättesaadav.

4.2.9 Kirik

Simuna õpetaja peaks käima Rakkes.

Ao kalmistu heakorra tagamiseks oleks vajalik kalmistule teha detailplaneering. Ao surnuaias peaks olema kabel (eriti korterelamutes elajate pärast). Korrastada tuleb Aavere hooldekodu matmisplatsid, omasteta inimeste hauaplatsid (Terentjev, Püvi jne.).

4.2.10 Ajaloo-, arheoloogia- ja arhitektuurimälestised

Eestis korraldavad muinsuskaitset Kultuuriministeerium ja kohalikud omavalitsused. Kultuuriministeerium korraldab muinsuskaitset Muinsuskaitseinspeksiooni kaudu. Kohalik omavalitsus korraldab muinsuskaitset valla- ja linnavalitsuse kaudu, milline peab arvestust oma maa-alal asuvate mälestiste üle, võtab territoriaalplaneerimise ja projektide koostamisel ning kooskõlastamisel arvesse muinsuskaitse erinõudeid. Lääne-Virumaal on Muinsuskaitseinspeksiooni ülesandeks muinsuskaitsealase tegevuse suunamine, mälestiste ja muinsuskaitsealade üle riikliku järelevalve teostamine ja kultuurimälestiste riikliku registri pidamine.

Muinsuskaitset tuleb vaadata kui abinõude süsteemi, mis on suunatud kultuuri järjepidevuse, rahva ajaloomälu, ajalooliselt kujunenud väärtus-

hinnangute ja kultuurisõbraliku elukeskkonna kaitsmisele. Sealjuures säilitades kultuurimälestised.

Rakke vallas tuleb tagada kaitsealuste objektide – kultusekiivid, pargid, mälestusmärgid jm. heakord ja tähistus. Kaitse alla tuleb võtta ja eksponeerida Rakke ringahi (Kadaka korsten). Hooldust vajavad ka Lammasküla parki maetud sõdurite hauad. Järgneva paari aasta jooksul luuakse ühtne muinsuskaitseliste ja kultuurilooliste objektide viidasüsteem.

4.2.11 Heakord ja haljastus

Ankeetküsitlusele vastajate arvates tuleks kindlasti pöörata rohkem tähelepanu valla heakorrale. Rakke alevikus tuleks korraldada haljasalade hooldus (niitmine), majade ja prügikastide ümbrused, laste mänguväljakud, istepinkide panemine (näiteks raamatukogu juurde), staadioni seisukord. Jaamahoone võiks olla parem ilme. Sallas tuleks korrastada kooli vastas üle tee olev plats ja vana puudeallee. Esile võiks tõsta kauneimaid kodusid nii alevikus kui külades. Paremini peaks olema korraldatud prügikonteinerite tühjendamine. Hävitada tuleks hulkuvaid koeri ja kasse.

Alevikus kõige halvemas korras Metsa tänava katlamaja ümbrus tuleb esimesena korrastada. Muruniitmine alevikus peab olema korraldatud vallavalitsuse poolt. Töötud võiks ära kasutada töötubiraha eest näiteks niitmisel, võsa lõikamisel, haljastamisel jt. heakorraga seotud töödel. Tähelepanu tuleb pöörata prügikastide ümbrusele, tänavavalgustusele ja kõnniteede ümbrusele. Valla haljasalad on toodud üldplaneeringukaardil ja määratleda tuleb nende hooldamise kord.

4.3 Puhkamisvõimalused ja turism

Lääne-Viru maakonna turismi arendamise eesmärgid ja strateegiad on toodud maakonna planeeringus. Maakonna planeeringu järgi on Lääne-Viru turismiarengu strateegiliseks eesmärgiks suurendada Lääne-Virumaale saabuvate turistide arvu keskel läbi 15% aastas ning turismist tulenevaid laekumisi. Turismi areng mõjutab otseselt majanduslikku ja sotsiaalset arengut Lääne-Virumaal, aitab kaasa piirkonna elanike majandusliku heaolu kasvule ning tagab turismitoodete mitmekülgsema arengu suurendades omakorda kohalike omavalitsuste tulubaasi.

Maakonna turismiobjektide TOP-20 hulgas on Rakke vallas asuv Emumägi. Rakke valla turismiobjektidest on maakonna planeeringus toodud veel vaatamisväärsusena Rakke põletusahjud.

Rakke valla kui omavalitsuse ülesanne puhkamisvõimaluste leidmisel ja arendamisel ning väljastpoolt valda tuleva turismi soodustamisel on aidata leida investeringuid (suusa- ja jalgrattalaenu, valgustatud suusaradade rajamiseks) ja soodustada (tasuta kauplemislood, leebem maa-maks) vajaliku infrastruktuuri loomist (teeviidad, söögikohad, majutus-

võimalused, bussiootepaviljonid, telefoniside, kohalikud teed); teadvustada ja viidastada vaatamisväärsused; osaleda turismimesidel ja lülitada turismikettidega; varustada Eesti turismiinfopunkte kaartide ja informatsiooniga Rakke valla vaatamisväärsustest ja puhkamisvõimalustest. Mitme valla peale tuleks luua infovahetuspunkt.

Eesmärgiks on arendada välja Rakke vallas järgmised turismiobjektid:

1. **Rakke Linnamägi** kui talispordikeskus ja suveürituste toimumise koht. Põhja-Eesti elanikele annaks see võimaluse teha ühepäevaseid puhkuseid kasutades häid suusaradu, selle asemel, et võtta ette märksa pikem teekond Otepääle. Suvel saaksid esineda suvetuurid.

FOTO: IRJE LEPIK 1998

Foto 5. Rakke Linnamäe suusatrampliin kevadetulekul..

2. **Emumäe Maastikukaitseala** (vaatetorn, suvised matkarajad, kääpangu võimalus läheduses paikneva Mäiste järve ääres).
3. Mitmete muinasmälestiste poolest rikas ja huvitava loodusliku potentsiaaliga **Tammiku** olemasoleva majutusvõimalusega (endine metskonna kontor) jalgsi- ratta- ja ratsamatkade objektiks.
4. Eelmise sajandi suurima bioloogi **Karl Ernst von Baeri sünnikoha ja noorpõlvega seotud paigad Piibe mõisas** (Erki Tammiksaar'e projekt, matkatee K. E. von Baeri noorusradadel).
5. **Veekogud:** Selja järv ja Kamariku karjäär suplus- ja päevituskohtadena; Mäiste järv ja Tammiku järved suplus-, kalastus- ja jalutuskohtadena (mõlemad kaunis maastikus), Põltsamaa ja Piibe jõgi kanuumatkadeks (Endla Looduskaitsealale); Ao paisjärv Sillaotsa puhkekeskuse osana ja Onga jõe paisutamine Lammasküla puhkekeskuse osana; Jäola peakraavi ülemjooksul koprate koloonia jälgimine.
6. **Matkarajad:** Lõuna-Pandivere (Kõlu ja Vill 1999) ja Seljamäe (Einer 1978). Matkarajad on kantud üldplaneeringukaardile.
7. **Rakke Lubjatehas ja Rakke ringahi** (Kadaka korsten).

4.4 Teenindus ja kaubandus

Vastavalt ankeetküsitluse vastustele on vajalikud asutused (kool, lasteaed, raamatukogu, kauplus jne.) üldiselt valla inimestele kättesaadavad, väljaarvatud väiksemates külates. Vähe on toitlustuskohti. Side, pank ja apteek võiksid olla avatud mõnel päeval ka õhtupoole. Rajada võiks vastanute arvates matkaradu, autopesula, masinalaenuühistu, autode ja traktorite tehnilise hoolduse punkti ja pesu, parema transpordiühenduse Põhja- ja Lõuna-Eestiga, ujula ja spordikompleksi, asutuse noortele vabaaja veetmiseks, internetipunkti. Alevikku oleks vaja lihakauplust, juuksurit, õmblejat, manikööri, kingseppa, kodumasinade remonti, kaarditelefoni ja head arsti. Taastada võiks endise pesumaja. Salla külasse on vaja kohvikut (pagarit), juuksurit (kasvõi paar korda kuus), kingseppa, lasteaeda ja pangaautomaati. Mäiste külast võiks läbi käia mõni kauplusbuss. Liignurmes võiks olla kauplus, kohvik ja kino.

Teenindus- ja kaubandusettevõtlaste arenguks saab vald näiteks väljastada kauplemisloa oma valla ettevõtetele tasuta. Samuti võiks vald tegeleda info vahetamise ja levitamisega maa-inimeseni. Vald võiks soovitada tegevusvaldkondi millega tegeleda, samuti anda infot piirkonnas juba olevatest ettevõtetest. Näiteks peaks Rakkes olema kohvik, mis ka laupäeviti avatud.

4.5 Ühistransport ja teed

Kogu Rakke valla transpordisüsteemi kõige nõrgemaks lüliks on aastaid olnud Rakke aleviku raudteeülesõit. Kaalumisel on järgmised võimalused ülesõidu lihtsustamiseks:

1. Rakke ringtee ehitamine,
2. raudteeülesõidukohale ajatabloo, mis näitaks, millal vabaneb ülesõit,
3. teesulgemismaks raudteele valla poolt,
4. viidad Rakke ülesõidukohale ümbersõidu kohta,
5. jalakäijate tunnel.

Ankeetküsitluse vastuste põhjal on vajalik parandada järgmiseid teid: Lammaskülalt väljaviiv tee Rakevere poole, Koila-Salla, Koila-Rakke, Koila-Rakvere, Piibe-Rakke, Edru-Rakke, Salla-Kadiküla-Jäätmaa-Kaavere-Emumäe vahelised teed, Piibe-Liigvalla-Nõmmküla, Räitsvere-Kamariku, Räitsvere-Rakke, Liigvalla-Rakke. Aeguma hakkab asfalt Salla-Tammiku ja Salla-Olju teedel. Rakke alevikus peaks olema korralik kõnnitee peatänava ääres, katet vajavad Aia ja Oru tänavad, parandamist Mäe tänav. Aleviku peatänav olla sügisest kevadeni porine ja suvel tolmune tehes häbi väliskülaliste ees. Lumetõrjeteenus võiks olla ka Lammaskülas.

Rakke valla ühistranspordi ja teede olukorra parandamiseks on vajalik järgnev:

1. Teedevõrk on välja kujunenud, kuid vajab remonti. Otstarbekas on eraldada valla eelarvest igal aastal minimaalselt ühe kuni kahe kilomeetri remondiks raha. Koostada vallale oluliste teede nimistu ja planeerida nende korrashoid. Esmajärjekorras vajaksid korrastamist Nõmmküla tee ja teelõik Emumäe torni juurde. Oluline on korraliku kõnnitee rajamine vallamajani. Palju on väikseid teid, mis on lihtsalt võsasse kasvanud.
2. Ühistranspordi liinilepingud tuleb teha vedajatega kuni 5 aasta peale, et vedajad saaksid teha investeringuid. Regionaalsest aspektist lähtuvalt tuleks edasiselt toetada bussiliini Rakke-Simuna-Laekvere-Rakke (eelkõige õpilaste meelitamiseks Rakke kooli).
3. Igal aastal rajada vähemalt üks bussiootepaviljon, kusjuures tuleb jälgida, et kogu vallas oleks ühtne stiil ehituseks.

4.6 Elamuehitus ja tehniline infrastruktuur

Vald peab saavutama munitsipaalomandi selguse ja vaatama üle kommunaalvaldkonna töökorralduse. Vajalik on luua valla ehituslik planeering. Säilitama peab kindlasti need hooned, mis on säilitamist väärt (näiteks endine vallamaja, mis tuleks võtta muinsuskaitse alla). Olemasolevad ehitised tuleb kaasajastada ja hetkel mittekasutus olevatele tootmishoonetele tuleb leida kasutus. Elamute seisukorra parandamiseks on oluline korteriühistute tegelik tööle hakkamine.

Pikemas perspektiivis peaks vanade ühismajade elanikele uued elukohad andma. Vald peab soodustama maade erastamist (toetus mõõdistamiseks) ja leidma mooduse omanike mõjutamiseks maade sihtotstarbel kasutamiseks. Valla omandis olevate hoonete juurde tuleb moodustada kinnistud (näit. rohujahuveski).

Ankeetküsitluse vastuste põhjal sooviksid rida- ja korruselamute elanikud elada eramutes. Toonitatakse uute elamuehituskruuntide vajadust eeskätt noortele peredele. Uusi elamuehituskrunte peetakse vajalikuks luua Rakke aleviku äärealadele (läänepoolse Ülesoo tänavat, Räätsvere viivat teed, endise Meierei talu maadele, kuna lasteaed ja gümnaasium on lähedal, samuti kaubamaja tagusele soole), Piibe, Liigvalla, Kadiküla, Lasinurme küldades, Salla-Traksi ja Salla-Kaavere vahelistele aladele. Vastajate arvates peaksid uued elamuehituskruunid olema loodusele lähedal.

4.7 Soojavarustus

Säilitada ja rekonstrueerida tuleb Rakke aleviku soojamajandus (katlamajad, trassid), selleks on esitatud taotlus PHAREle soojuselektrijaama rajamise tasuvusuuringute teostamiseks. Hea oleks kogu Rakke alevik tsentraalküttele viia (praegu mitu väikest katlamaja).

Lääne-Viru maakonna gaasivarustuse arengukava näeb ette olemasolevate jaotustorustike baasil tarnetorustike väljaehitamist ja lokaalkütte projektide edasiarendamist, samuti gaasiküttel põhineva soojuse ja elektri koostootmist. Vaja on arendada väiketarbijate võrku ning paigaldada täpne mõõtesüsteem. Gaasikütte tugevateks külgedeks on keskkonna-

sõbralikus, kasutuslihtsus, stabiilne hind, kõrge kasutegur soojuse tootmisel, tarbitud koguste täpse arvestamise võimalus, stabiilselt arenev turg ning õige omandivorm ning osanike valik.

Rakke valda läbiv gaasimagistraal ja aleviku harutorustik on potentsiaaliks soojavarustuse probleemide lahendamisel tulevikus.

4.8 Telefoniside

Rakke vallas peaks rohkem telefone olema kindlasti Piibe külas, kus 106 inimese kohta on 1 telefon ja Liigavalla külas, kus on vastavalt 138 inimese kohta 5 telefoni. Rohkem telefone peaks olema Edrus, Koilas ja Tammikul. Rakke rongijaamas võiks olla kaarditelefoni.

4.9 Elektrivarustus

Lääne-Viru maakonna planeeringu põhjal on elektrisüsteemide töökindluse suurendamisel ja elektri kvaliteedi parandamisel oluline jaotusvõrkude rekonstrueerimine ja arengukavade koostamine. Kohe saaks teha võrkude koormuse analüüsi ja koostada rekonstrueerimisplaanid, samuti tõhustada elektritarbimise kontrolli ja vähendada kadusid müügivõrgus.

Rakke vallas on plaanis talude elektrivarustuse täiendamine.

Ankeetküsitlusele vastajad pole rahul elektrivarustusega Koila, Salla ja Edru külas.

4.10 Vesivarustus, kanalisatsioon ja puhastusseadmed

Toimiv kanalisatsioon ja puhastusseadmed on eelduseks elamuehituse ja ettevõtluse arendamisele. Esmalt tuleb üldkasutatavad kaevud, vee- ja kanalisatsioonitrassid võtta valla omandisse põhimõttel: kasutusluba vallale, rent osaihistutele ja kontroll valla poolt. Lahendus tuleb leida Ao ja Piibe loomafarmide puhastitele. Põhjaveereostuse allikaks võivad saada halvas seisukorras ja omanikuta puurkaevud, samuti mitmesugused peremehetud rajatised (endised kütusejääkide hoidlad, mürgilaod, sõnnikuhoidlad), millede tehniline seisukord on halb. **Oluline on valla veemajanduse arengukava koostamine.**

Joogivee kvaliteedinõuded kehtestati Sotsiaalministri 15. märtsi 1996.a. määrusega nr. 8 võttes aluseks Riigi Standardiameti 16. juuni 1995.a. käskkirjaga nr. 7 kinnitatud Eesti Vabariigi standardi EVS 663:1995"Joogivesi. Üldnõuded."

31. detsembriks 2007.a. peab asulates reostuskoormusega alla 2000 ie:

- 1) puhastama vähemalt 95 % reoveest;
- 2) reovee puhastama vastavalt vee erikasutusloas antud reovee nõutavale puhastusastmele ja heitvee reostusnäitajate piirväärtustele;

3) tundlikku suublasse juhitud heitveest ärastama fosfori ja/või lämmastiku vastavale vee erikasutusloas antud reovee nõutavale puhastusastmele ja heitvee reostusnäitajate piirväärtusele (Vabariigi Valitsuse 20. jaanuari 1998.a. määrusega nr. 11 kehtestatud "Veekogusse või pinnasesse juhitud heitvee kohta esitatavate nõuete kinnitamine" muutmine ja täiendamine, oktoober. 1998).

4.11 Prügimajandus

Tulevikus hakkab Rakke vald kasutama ainult rajatavat Rakke prügilat ja loomade matmiseks Hindrikuse loomade matmispaika. Ülejäänud seni kasutusel olevad prügilad suletakse. Laupa loomade matmispaik on juba suletud.

Rakke prügila hakkab teenindama ka Koeru ja Avanduse valda. Projekteeritud prügilas ladustatakse eraldi tahkeid olmejäätmeid, ohtlikke jäätmeid ja eriotstarbelisi jäätmeid. Orgaaniliste jäätmete kompostimiseks on ettenähtud vastav plats. Prügila territoorium on 2 ha ja see asub Rakke - Rakvere tee ääres.

Ankeetküsitlusele vastajate arvates on suurimad jäätmete tekitajad vallas Rakke Lubjatehas, töökojad, laudad, alevik, korruselamud ja samuti hoolimatud inimesed, kes pilluvad pudeleid ja prahti metsa alla ja teede äärde. Elanike arvates peaks jäätmemajandusega tegelema valla kommunaalosakond, prügifirma või kohalikule omavalitsusele alluv prügila. Eramajade elanikud tegelevad ise oma jäätmetega (jäätmed, mis põlevad põletatakse ja ülejäänud visatakse ära) ja on veendumusel, et suuremad jäätmete tekitajad elavad suurtes majades. Töökohtades läheb kõik põlev küttekoldesse. Enamus vastajaid on nõus jäätmete äraveo eest tasuma. Tähelepanu juhitakse järgmistele kitsaskohtadele: lubjatehas tekitab tolmu, Kellamäe metsaalune on sodi täis, Rakkes on Oru tänava prügikastid katkised ja ilma kaaneta (võiks asendada uutega, et majade ümbrused oleksid ilusamad), tuhamäe ümbruse praht tuleks likvideerida, samuti vajavad likvideerimist majandite vanaraua hunnikud. Vastajad soovivad olukorra parandamiseks moodustada heakorralduskomisjoni kodudele, et premeerida parimaid rahvapidudel ja koosolekutel; prügikogumiseks võiks panna eri jäätmete jaoks eri kastid (klaas, kaltsud, toidujäätmed jne.); külades võiks paar korda aastas käia prügiauto. Lammaskülasse oleks vaja suletavat prügikasti. Prügimajanduse paremaks toimimiseks saaks korraldada näiteks prügi sorteerimist (paber, klaas, toidujäätmed, patareid, tühjad värvi- jm. purgid) korruselamutes.

4.12 Ettevõtlus, tööstus, põllumajandus ja metsandus

Enamus ankeetküsitluse vastajad ei soovi ise ettevõtjateks hakata. Vastajad sooviksid töötada kas toitlustuses, aianduses, ehituses, masinaremonditöökojas või tootmises. Eeskätt tuleks mõelda noortele naistele töökohtade tegemisele (näiteks õmblustöökoda), et need vallast ära ei läheks. Säilitada tuleb olemasolevaid põllumajandusettevõtteid. Piibe, Lahu või Kõpsta külas võiks rajada aiandi, kus saaksid tööd

kohalikud töötud. Aiandist saaks tellida lilli, kimpe ja pärgi. Põllumajandust ja aiandust tuleks arendada ka Mäiste külas. Tammikusse võiks rajada kalakasvatuse kasutuseta tiikide baasil. Sallasse võiks rajada piimatööstuse ja õmblustöökoja (seal saaksid tööd kohalikud töötud pereemad). Koilas võiksid olla toitlustus- ja puidutööstusettevõtte. Samuti pakutakse välja rajada aiamaade harimise ettevõtte, mis pakuks kündmise, kultiveerimise ja vagude ajamise teenust.

Valla ettevõtluse, tööstuse, põllumajanduse ja metsanduse arendamiseks:

- peaks Rakke vald olema ettevõtja sõbralik vald
- olemas on kõik eeldused suurtootmise arendamiseks (raudtee, teedevõrk, energia, vaba tööjõud)
- oluline on vajaliku infrastruktuuri rajamine ja hooldamine, hetkel pärsib ettevõtlust ka side probleem.
- kaaluda valla arengufondi asutamist
- olemasoleva tootmise, ka põllumajandusliku tootmise arendamine täiuslikkuseni
- energia- ja infrastruktuuri poolest sobivate territooriumide kasutuselevõtt energiamahukaks tootmiseks (BAM, suurfarmi piimablokk, Paistemäe maa-ala maantee ja raudtee vahel)
- Rakke alevikus väikesemahulise tootmise arendamine (õmblustööstus, elektroonika, plastmassitööstus) olemasolevate kasutuseta ruumide baasil (töökoja olmekorpus)
- olemasolevate ja töötavate põllumajanduslike tootmiskomplekside ratsionaalne kasutamine ja põllumajandussaaduste ümbertöötlemine (väikeettevõtluse vormis kaheldav)
- suurte ühistute kadumine põllumajanduses on ainult aja küsimus
- vältida valla ettevõtjate poolt investeringute väljaviimist Rakke vallast
- ettevõtted peaksid töötama omavahelises koostöös
- majandustegevus sõltub haritud inimeste olemasolust
- suur tööpuudus on Piibel, Lahul, Nõmmkülas, probleemi aitaks lahendada aiandi, puidutöökoja või keraamikatöökoja rajamine (näiteks kasutades mõisaaegseid hooneid).

Ettevõtlus, tööstus, põllumajandus ja metsandus peavad juhinduma eelkõige turul olevast nõudlusest. Vallapoolne vahelesegamine on oluline juhul, kui need valdkonnad muutuvad oma loomuliku arengu läbi ohustavaks valla loodusele ja/või elukeskkonnale.

Ettevõtlust soodustab kohapealne kvalifitseeritud kaader, vabad tootmispinnad, täisehitamata maa ja vallavalitsuse ettevõtlust soosiv hoiak.

Tööstusobjektide ja -hoonete (s.h. suuremad põllumajandusliku tootmise objektid) ning ladude paigutamine toimub detailplaneeringute alusel. Keskkonda ohustada võiva tööstuse või teeninduse rajamisel tuleb vallal koos detailplaneeringu koostamisega nõuda ka keskkonnamõjutuste hinnangu koostamist saavutamaks rajatava tööstuse võimalikult väikest saastusastet.

4.13 Tööstus-, ettevõtlus- jt. otstarvetel maade reserveerimine

Olulisemaks faktoriks on siin sobivus keskkonnaga ning ümbruskonna suhtes võimalikult väikse saastava efekti saavutamine, samuti nende alade sobilik paiknemine teede, trasside ning elamupiirkondade suhtes. Ka on mitmetel tööstusotstarbel reservi arvatud maadel maakasutus juba üldplaneeringu koostamise ajal kehtivate maakasutuspiirangutega osaliselt piiratud.

Esmajärjekorras on vajalik taas kasutusse võtta juba olemasolevad, endiste majandite suurehitised. Eraldi on käesolevas üldplaneeringus reserveeritud maa-alad: tööstuspiirkond Rakke raudteejaama juures, ühiskondliku maana Rakke linnamägi ja staadion; Emumäe vaatetorni ümbrus ja Piibe mõisa park.

4.14 Põllu- ja metsamajandus

Rakke valla põllumajanduspoliitika lähtub Lääne-Viru maakonna planeeringu põhilistest eesmärkidest põllumajanduspoliitikas:

- maaelanike elatustaseme tõstmine ja elukvaliteedi parandamine
- saavutada siseriiklik toiduga isevarustus enamike nende põllumajandussaaduste osas, mida on võimalik meil toota.

Maakonna põllumajandus peab olema:

- põllumajanduslik maa peab olema kasutuses
- keskkonnasäästlik
- piimakarja- ja teraviljakasvatuse suunaga
- mitmekesisistatud vähelevinud põllukultuuride- ja marjakasvatusega
- konkurentsivõimeline.

Vald saab põllu- ja metsamajanduse arengut edendada eelkõige omandiküsimuste kiirele lahendamisele kaasa aitamisega.

Vallapoolne vahelesegamine ja täpsustavad ettekirjutused peavad vajadusel lähtuma järgnevatest eesmärkidest:

1. ökosüsteemide kaitse;
2. loodusliku mitmekesisuse kaitse;
3. kindlustada liikide ja koosluste säilimine.

Lihtsamalt öeldes lähtub oskuslik põldude ja metsade majandamise kunst suurelt jaolt sellest, kui hästi suudetakse kaasa toimida seaduspärasustega, mis looduses paratamatult kehtivad. Olemasolevaid loodusressursse tuleb kasutada võimalikult optimaalselt (müüa toorme asemel valmistoodangut).

Pinna- ja põhjavee ning mullaviljakuse säilitamise suhtes säästlik põllumajandusviis on näiteks mahepõllundus. Valla kaitsmata ning nõrgalt kaitstud põhjaveega aladel tuleks jälgida, et lubatud loomkoormus, sõnniku ja mineraalväetiste lubatud aastahulgad poleks ületatud. Keelatud

on laotada sõnnikut, läga (vedelsõnnikut), virtsa või mineraalväetisi lumele või külmunud maale ning külvata mineraalväetisi lennukilt (Keskkonnaministri määrus 4. juulist 1994. Nr. 23). Samas on maaparandusega väljaehitatud alasad majanduslikult otstarbekas säilitada intensiivse põllumajandustootmisega aladena.

Käesoleva üldplaneeringuga põllu- ja metsamajandusmaade täiendavat reserveerimist või kasutuselevõttu ette ei nähta. Senised põllu- ja metsamaad säilitavad valdavalt oma senised maakasutuse juhtfunktsioonid (sihtotstarbe).

4.15 Loodusvarade kasutamine

Loodusvarasid tuleb kasutada säästlikult ja arvestades tagajärgedega, mida võiks põhjustada nende liigne tarbimine. Õhu, pinna- ja põhjavee ning pinnase saastumise vältimiseks tuleb teada, millised objektid võivad endas keskkonnoahtu kujutada ning tuleb leida võimalused nende objektide viimiseks vastavusse keskkonnanõuetega.

Ankeetküsitlusele vastajad teavad, et keskkonnoahtlikud objektid on kütusehoidlad, suuremad farmid ja kontsentreeritud elamurajoonid. Eriti keskkonnoahtlike objekte ei teata vallas olevat. Keskkonnoahtlikud võivad vastajate arvates olla Rakke Lubjatehas, tuhamägi, prügimägi, Kõpsta sigalad, Koila karjalaut (sõnnikuhoidla puudub), mürgiladu Väljaotsal, biopuhasti tuhamäe kõrval, Liigvalla sigala ja mullika laut. Samas ei teata, kuhu lähevad eramute heitveed. Soovitatakse jälgida Rakke Lubjatehast, et õhusaaste ei ületaks lubatud norme. Valla joogivee kvaliteeti peetakse üldiselt heaks, kuid mitmed ei oska andmete puudumise tõttu midagi arvata. Joogivesi polevat hea Koila, Mäiste, Lasnurme ja Emumäe külates. Väidetavalt pole mõõdetud Piibes joogivee kvaliteeti pärast 1980. aastat. Vastajate arvates tuleks kaitse alla võtta Salla raba ja Rakke Linnamägi.

Pinna- ja põhjavee kaitse seisukohalt on oluline tööle rakendada või ehitada uued puhastusseadmed Ao ja Piibe farmide juures. Puhastusseadmetele omanike leidmiseks ja renoveerimistöödeks või uute seadmete ehituseks tuleb vallal teha koostööd maakonna keskkonnateenistusega.

Õhusaastet põhjustab kõige enam Rakke Lubjatehases eralduv lubjatoilm autode ja vagunite laadimisel lubjaga. Tegemist on organiseerimata heitmetega. Samas ei ületata Rakke Lubjatehasele lähima elumaja juures ühegi saasteaine osas ühekordset maksimaalset piirkontsentratsiooni (Kört 1996).

Kaevandamisluba on vallas ainult Rakke Lubjatehasel Kamariku lubjakivikarjääris. Kruusa ja liiva kaevandamislubasid pole väljastatud. Valla eesmärk on tagada olemasolevate maapõue loodusvarade säästlik kasutamine. Seetõttu pole näiteks ehitustegevuseks otstarbekas kasutada kasutusväärtusega maavarade või maa-ainesega alasad.

Vallapoolne kruusa-liiva vajadus lähtub teede korrashoiu, ehitamise ja ehituskruuntide ettevalmistamise vajadusest. Otstarbekas on välja töötada valla *maavarade kasutamise* ja edaspidise kasutuselevõtu *kontseptsioon*. Selle raames tuleb samuti ära näidata ammendunud/ammenduvate karjääride edasine kasutamine/rekultiveerimine.

4.16 Suhted naabritega

Rakke valla ettevõtmised peaksid olema suunas töötada koostöös teiste valdadega, muidu võib mõne aasta pärast tekkida valla eksisteerimise küsimus. Oluline on hoida ka suhteid ja koostööd välissõpradega.

Järgnevate aastate koostööprojektid:

- naabervaldadega ühised omavalitsusametnikud: ehitusjärelvalve spetsialist; keskkonnaspetsialist; lastekaitse spetsialist; koolipsühholoog;
- Rakke prügila valmimisel käivitub kindlasti majanduskoostöö Avanduse, Laekvere, Väike-Maarja ja Koeru vallaga;
- planeeritud on regulaarne bussiliin (3 x nädalas) Rakke ja Koeru vahel (reisijate vedu rongile ja tagasi);
- plaanis luua lisaerialad Rakke Gümnaasiumisse (auto-, traktori-, mootorsaeõpe poistele ning sekretär-asjaajaja tütarlastele, giidiõpetus) ka Laekvere ja Simuna põhikooli lõpetajate kaasamiseks.

Jõgeva ja Torma vallaga konkreetsed suhted puuduvad.

Valla piiri muutmise osas on taotlus tehtud Avanduse vallale liitmaks Rakke vallaga maa-ala Rakke valla piirist Avanduse vallaga kuni Karaski ojani.

5. MAA- JA VEEALADE KASUTUSPÕHIMÕTTED JA KEHTIVAD PIIRANGUD

Maa- ja veealade kasutamise põhimõtted juhivad ühelt poolt seadusandluse poolt kindlaks määratud piirangutest ning teisalt juba eksisteerivast maakasutusest ja keskkonnast. Siin peatükis ongi esmalt väljatoodud kehtivast seadusandlusest ja määrustest johtuvad piirangud.

Välja on toodud piirangut kehtestav seadus või määrus ning piirangu üldiseloome. Täpsemaks piirangute rakendamiseks või nendega põhjalikumalt tutvumiseks on vajalik siin toodud seaduste ja määrustega vahetu tutvumine.

Peatüki ülejäänud osa kajastab maa reserveerimise tähendust ja alasid, kus on väärtuslikke miljöösid või looduskooslusi. Seega piirkondi, kus täiendav maa kasutuselevõtt vajab lisatähelepanu ja hoolikat läbimõtlemit.

Peatüki lõpus on samuti lahtiseletatud n.ö. valgete alade tähendus kaardil.

5.1 Kehtivad piirangud

5.1.1 Riikliku kaitse all oleva mälestise kaitsevöönd

Alus: Muinsuskaitse seadus (09. 03. 1994 /RT 1994, Nr.24)

Kinnismälestise kaitseks kehtestatakse kaitsevöönd, millele laienevad kaitsekohustuses esitatud kitsendused. Kui mälestiseks tunnistamise aktis ei ole märgitud teisiti, on kaitsevööndiks **50 m** laiune maa-ala mälestise väliskontuurist või piirist arvates.

Muinsuskaitseameti loata on mälestise ja selle kaitsevööndi alal keelatud:

maaharimine, ehituste püstitamine, teede, kraavide, trasside rajamine, muud mulla- ja ehitustööd;
puude ja põõsaste istutamine, mahavõtmine ja juurimine;
keelatud on kinnismälestiste ümberpaigutamine, ümber- ja sisseehitamine, konserveerimine, restaureerimine, remontimine, mälestisele seda kahjustavate või ilmet muutvate objektide paigaldamine, samuti muul viisil mälestise ilme muutmine.

5.1.2 Looduskaitsealuse objekti piiranguvöönd

Alus: Kaitstavate loodusobjektide seadus (01. 06. 1994/RT I 1994, 46, 773)
Kaitstavate loodusobjektide seaduse muutmise seadus (19.02.1998/RT I 1998, 23, 323)

Looduskaitsealusest objektist johtuvad kitsendused maaomanikule on toodud Kaitstavate loodusobjektide seaduse muutmise seaduses (01. 06. 1994).

I kategooria kaitsealuse liigi seni kaitsemata kasvukoha või pesapaiga (püsielupaiga) avastamisteate saamisel saadab keskkonnaminister maaomanikule või -valdajale kaitsekohustuse teatise täita käesolevas seaduses I kategooria kaitsealuse liigi kaitseks sätestatud nõudeid.

Looduskaitsealuse üksikobjekti kaitse alla võtmisega moodustub selle ümber kuni **50 m** kauguseni piiranguvöönd, kui kaitseeskirjaga pole kehtestatud teisiti.

5.1.3 Avalikult kasutatavad veekogud, veekaitsevööndid ja veekogu ehituskeelualad

Alus: Vabariigi Valitsuse 18. juuli 1996. a. määruse nr. 191 «Avalikult kasutatavate veekogude nimekirja kinnitamine» muutmine, Vabariigi Valitsuse määrus nr 185 07. oktoober 1997 a.

Ranna ja kalda kaitse seadus. (22. 02. 1995/RT 1995, Nr 31)

Veeseadus (11. 05. 1994/RT 1996, Nr 13) ja Veeseaduse muutmise ja täiendamise seadus (24. 01. 1996/RT 1996, Nr 13)

Rakke valla avalikult kasutatavate veekogude nimekiri on toodud üldplaneeringu lisas nr.1.

Kalda ulatus 200 m, ehituskeeluvöönd 50 m ja veekaitsevöönd 10 m

(jõgedel ja veejuhtmetel valgla suurusena üle 25 km²) on:

Salla, Onga, Põltsamaa, Ilmandu, Nõmme, Mustjõgi, Preedi jõel ja Koila peakraavil.

Kalda ulatus 100 m, ehituskeeluvöönd 25 m ja veekaitsevöönd 10 m

(5...10 ha suurusena järvede ja veehoidlate kaldad ning 10...25 km² suuruse valgala järgede ja veejuhtmete kaldad) on:

1. Ao paisjärv ja Edru peakraav.

Kalda ulatus 10-25 m ja veekaitsevöönd 1 m

Ao järv, 2. Ao paisjärv, Tammiku järv, Väike-Tammiku järv, Kaari järv, Selja järv, Oraaru peakraav, Pällo kraav ja Vardja oja.

Ranna ja kalda ulatuse vähendamiseks on vaja keskkonnaministri nõusolekut.

Kallasrajad. Kallasraja ulatus avalikuks kasutamiseks olevatel veekogudel on Rakke vallas 4 m. Veekogude kaldaid (kallasrada) tuleb hoida läbitavana. Suurvee ajal, kui kallasrada on üleujutatud, võib vabalt ja takistamatult liikuda 2 m laiusel kaldaribal.

Veekogu avalik kasutamine on veevõtt, suplemine, veesport, veel ja jääl liikumine ja kalapüük seaduses sätestatud ulatuses. Veekogu avaliku kasutamise ees ei tohi rikkuda võõral maatükil viibimist reguleerivaid seadusesätteid.

Kallasrada on kaldariba avaliku veekogu ja avalikuks kasutamiseks määratud veekogu ääres ning asub kaldavööndis (Veeseadus).

Maaparandusobjektide eesvooludel kuni nende suubumiseni looduslikesse veekogudesse on veekaitsevööndi laius 1 m.

Lõheliste kudemis- ja elupaikadeks kinnitatud veekogu või tema lõikude kallastel laienevad kehtestatud tootmistegevuse kitsendused 200 m kauguseni. Rakke vallas on lõheliste kudemispaikadeks Põltsamaa, Ilmandu, Nõmme ja Preedi jõgi (Lääne-Viru Maavalitsuse Keskkonnaosakond 1994).

Avalikul supelrannal ei ole veekaitsevööndit. Avaliku supelranna asutamise loa annab kohalik omavalitsusüksus, kui taotlejal on selleks olemas kinnisasja omaniku nõusolek ning supelranna asukoht vastab üldplaneeringule. Rakke vallas on suplus- ja päevituskohad Selja ja Kamariku karjääriveekogude, Ao paisjärve, Mäiste ja Tammiku järve ning Põltsamaa jõe ääres. Suplus- ja päevituskohad on kantud üldplaneeringu kaardile.

5.1.4 Metsakaitse kategooria

Alus: Metsaseadus, RT I 1998, 113/114, 1872

Metsaks loetakse puittaimestiku kasvukohta pindalaga 0.5 ha või enam, mis vastab vähemalt ühele alljärgnevatest nõuetest:

- 1) seal kasvavad puud kõrgusega vähemalt 1.3 m ja puuvõrde liitusega vähemalt 30 protsenti;
- 2) seda majandatakse puidu ja teiste metsasaaduste saamiseks või seal säilitatakse puittaimestikku seaduses nimetatud viisidel kasutamiseks.

Metsaseaduse (vastu võetud 9. detsembril 1998. a.), § 27 p. 1, § 28, § 29 ja § 30 alusel jagatakse metsad kolme kategooriasse:

hoiumets - loodusobjektide hoidmiseks määratud mets kaitseala loodusreservaadis ja sihtkaitsevööndis ning sellega võrdsustatud alal, kus majandamise kitsendused tulenevad kaitstavate loodusobjektide seadusest ja kaitseala kaitse-eeskirjast;

kaitsemetsad - keskkonnaseisundi kaitsmiseks määratud mets, majandamisel ei tohi lageraielangi laius ületada 30 m ja pindala 2 ha ning turberaielangi pindala ületada 10 ha;

tulundusmetsad, hoiu- või kaitsemetsaks määramata mets on tulundusmets, kaitset vajavad tulundusmetsas võtmebiotoobid.

Metsaseaduse § 10 ja § 11 alusel metsa uuendatakse kaitse- ja tulundusmetsas. Hoiumetsas ei tohi inimene metsa looduslikku uuenemisesse sekkuda.

Metsaomanik on kohustatud uuendama kõik raiesmikud ja suurema kui 0.1 ha pindalaga kaitse- ja tulundusmetsa hukkunud osad kolme aasta jooksul, arvestades raieist või hukkumisest.

5.1.5 Maantee kaitsetsoon

Alus: Teeseadus (RT I 1999, 26, 377)
Teede- ja sideministri 16.09.1994.a. määrus nr.54.
Riigimaanteede kasutamise ja kaitse eeskiri (RTL 1995,7).

Teemaa on maa, mis õigusaktidega kehtestatud korras on määratud tee koosseisus olevate rajatiste paigutamiseks ja teehoiu korraldamiseks.

Avalikult kasutatavad teed on riigimaantee, kohalik tee ja tänav.

Tee kaitsevööndid:

Riigimaanteede (põhimaanteede, tugimaanteede ja kõrvalmaanteede) kaitsevööndi laius mõlemal pool sõiduraja telge ja mitme sõiduraja korral mõlemal pool äärmise sõiduraja telge on **50m**.

Kohaliku maantee kaitsevööndi laius mõlemal pool sõiduraja telge ja mitme sõiduraja korral mõlemal pool äärmise sõiduraja telge on **20m** kuni **50m**.

Eratee kaitsevööndi laius mõlemal pool sõiduraja telge ja mitme sõiduraja korral mõlemal pool äärmise sõiduraja telge on **10m** kuni **50m**.

Tänav kaitsevööndi laius on teemaa piirist kuni **10m**, vööndi laius nähakse ette detailplaneeringus.

Teel ja tee kaitsevööndis on tee omaniku nõusolekuta keelatud:

- ehitada nähtavust piiravaid hooneid või rajatise ning rajada istandikku;
- ehitada kiirendus- või aeglustusrada, peale- või mahaõiduteed, alalist või ajutist müügipunkti või muud teeninduskohta;
- takistada jalakäijate liiklemist neid häiriva tegevusega;
- paigaldada valgustusseadet või teabe- ja reklaamivahendit;
- korraldada spordivõistlust või muud rahvaüritust;
- kaevandada maavara ja maa-ainest
- teha veerežiimi muutust põhjustavate maaparandus- või muud teehoiuvälisest tööd.

Kõik kaitsevööndis rajatavad ehitised ja looduskeskkonna muutmisega seotud tööd tuleb eelnevalt kooskõlastada Eesti Maanteeameti või Harju Teedevalitsusega.

Tee kaitsevööndi maa omanik või kasutaja on kohustatud:

- hoidma korras teemaaga külgneva kaitsevööndi maa-ala ja sellel paikneva rajatise;
- lubama kõrvaldada nähtavust piirava istandiku, puu, põõsa või muu liiklusele ohtliku rajatise;
- peab võimaldama paigaldada teega külgnevale kaitsevööndi kinnistule talihooldeks ajutisi lumetõkkeid, rajade lumevalle, ja kraave tuisklume tõkestamiseks ning paisata lund väljapoole teemaad, kui nimetatud tegevus ei takista juurdepääsu tema elukohale ja varale.

Juriidilised ja füüsilised isikud, kelle kasutuses olev maa külgneb teemaaga, peavad hoolitsema, et koduloomad ja -linnud ei pääseks maanteele.

Teemaal ja teemaaga külgneval alal mulla-, maaharimis-, ehitus- ja teisi töid tegevad juriidilised ja füüsilised isikud vastutavad selle eest, et sõidukid ei kannaks teele pori, sõnnikut jms. või tagavad selle pideva koristamise sõiduteelt, hoiatades ühtlasi liiklejaid teel esinevast ohust.

5.1.6 Raudtee kaitsetsoon ja soovitatavad kujad

Alus: Raudteeseadus (14. 12. 1994)

Raudtee kaitsevööndi laiuseks on rööpme teljest (mitmeteelistel raudteedel ja jaamades äärmise rööpme teljest) linnades ja asulates 30 m, väljaspool linnu ja asulaid **50 m**.

Raudtee kaitsevööndis paikneva kinnisasja omanik (valdaja) ei või takistada raudtee kasutamist, halvendada omategevuse või tegevusetusega raudteehoiu tingimusi ja ohustada liiklust. Loodusvarade kasutamine, looduskeskkonda muutvad tööd ja ehitustegevus raudtee kaitsevööndis toimuvad seaduses sätestatud korras raudtee omaniku (valdaja) kirjalikul nõusolekul.

Soovitatavad kujad ja distantsid Soome normide järgi:

- Raudtee teljest kuni autoteeni > 3 m;
- Raudtee teljest kuni lehtpuudeni > 10...12 m;
- Teljest teljeni rööppapaaride vahel > 4.5 m;
- Raudtee pinnast kuni estakaadini 5.6 m;
- Raudtee soovitatav kalle 0 ‰, max 1.5...2.5 ‰

Eesti Raudtee nõudmisel tuleb raudtee projekteerimises juhinduda ehitusnormidest ja eeskirjadest (CTH II-01-95).

5.1.7 Kõrgepinge õhuliinide kaitsetsoon

Alus: Energiaseadus (RT I 1997, 52, 833; 1998, 71, 1201;113/114, 1873)
 Vabariigi Valitsuse 20. jaanuari 1999. a määrus nr 22 *Elektri-, gaasi-ja kaugküttevõrgu kaitsevööndite ulatus* (RT I 1999, 8, 123)
 Asjaõigusseadus (RT I 1993, 39, 590; 1995, 26-28, 355)

Kaitsevööndite ulatus on:

piki õhuline - maa-ala ja õhuruum, mida piiravad liini teljest mõlemal pool järgmistel kaugustel paiknevad mõttelised vertikaaltasandid:

alla 1 kV pingega liinide korral	2m
kuni 20 kV pingega liinide korral	10m
35...110 kV pingega liinide korral	25m
220...330 kV pingega liinide korral	30m;

piki õhuline - laevatatavate siseveekogude veepinna kohal asuv õhuruum, mida piiravad mõlemal pool liini äärmistest hälbimatus asendis juhtmetest **100m** kaugusel paiknevad mõttelised vertikaaltasandid;

piki maakaabelliine - maa-ala, mida piiravad mõlemal pool liini **1m** kaugusel äärmistest kaablitest paiknevad mõttelised vertikaaltasandid;

piki veekaabelliine - veepinnast põhjani ulatuv veeruum, mida piiravad mõlemal pool liini **100m** kaugusel äärmistest kaablitest paiknevad mõttelised vertikaaltasandid;

alajaamade ja jaotusseadmete ümber - maa-ala **2m** kaugusel piirdeaiast, seinast või nende puudumisel seadmest.

Liinikoridoris võib tegeleda põllundusega. Aedades ei tohi viljapuude kõrgus ületada **4 m**. Kokkuleppel liini valdajaga võib kasvatada istikuid, jõulukuuski ja energeetilist võsa.

Rajatavad ehitised ja tööd kaitsetsoonides on lubatud liini valdaja loal.

Teisele isikule kuuluval kinnisasjal asuvad liinirajatised ei ole kinnisasja olulised osad.

Elektrivõrgu kaitsevööndis on keelatud tõkestada juurdepääsu elektrivõrgu ehitisteni, ladustada jäätmeid, tuleohtlikke materjale ja aineid, teha tuld, põhjustada oma tegevusega elektrivõrgu ehitiste saastamist ja korrosiooni, korraldada üle 1000 V pingega elektrivõrgu õhuliinide kaitsevööndis massiüritusi. Elektrivõrgu kaitsevööndis on ilma võrguettevõtja loata keelatud ehitada, rekonstrueerida või lammutada hooneid ja rajatisi, teha, mis tahes mäe-, laadimis-, süvendus-, lõhkamis-, üleujutus-, niisutus- ja maaparandustöid, istutada ja langetada puid ja

põõsaid. Elektrivõrgu õhuliinide kaitsevööndis on ilma võrguettevõtja loata keelatud sõita masinate ja mehhanismidega, mille üldkõrgus maapinnast koos veosega või ilma on üle 4.5 m; üle 1000 V pingega elektrivõrgu õhuliinide kaitsevööndis rajada karjaaedu, traattarasid ja loomade joogikohti. Maakaabelliinide kaitsevööndis on ilma võrguettevõtja loata keelatud töötada löökmehhanismidega, planeerida pinnast, teha mullatõid sügavamal kui 0.3 m, küntaval maal sügavamal kui 0.45 m ning ladustada ja teisaldada raskusi.

5.1.8 Reoveepuhastite sanitaarkaitsetsoon ja nõuded heitveele

Alus: SNiP 2. 04. 03-85
 Vabariigi Valitsuse 21. detsembri 1998. a. määrus nr. 290
Veekogusse või pinnasesse juhitava heitvee kohta esitatavad nõuded (RT I 1999, 15, 237)

Jrk. Asukoht	Tüüp	Järepuhastus	Kaitsetsoon	Biotiigi kaitsetsoon
1. Rakke, Kase tänav	2xBIO-25	2 biotiiki	150 m	200 m
2. Rakke tuhamäe kõrval	2xBIO-50	biotiik	150 m	200 m
3. Ao farm	2xBIO-50	2 biotiiki	150 m	200 m
4. Salla	BIO-25	puudub	150 m	
5. Piibe	BIO-25	puudub	150 m	

Ao ja Piibe puhastusseadmed ei tööta.

Reoveepuhastite ja biotiikide sanitaarkaitsetsoonis ei tohi olla ja sinna ei tohi ehitada elamuid ja ühiskondlike objekte.

Pumbajaamade sanitaarkaitsetsoonis ei tohi olla ja sinna ei tohi ehitada elamuid ja ühiskondlike objekte, sanitaarkaitsetsoon on **20 m**.

Alates 1. jaanuarist 1999. a. peab **üle 100 ie reostuskoormusega asulate** reovett puhastama vähemalt bioloogiliselt vastavalt järgmistele heitvee reostusnäitajate piirväärtusele või reovee puhastusastmele:

biokeemiline hapnikutarve (BHT ₇)	piirväärtus 25 mg/l reovee puhastusaste ≥ 80 %
keemiline hapnikutarve (KHT)	piirväärtus 125 mg/l reovee puhastusaste ≥ 75
hõljuvaine ehk heljum	piirväärtus 35 mg/l reovee puhastusaste ≥ 75 %

ja **kuni 100 ie reostuskoormusega asulate** reovett peab puhastama vähemalt mehaaniliselt järgmiste nõuete kohaselt:

biokeemiline hapnikutarve (BHT ₇)	reovee puhastusaste ≥ 20 %
heljum	reovee puhastusaste ≥ 20 %.

31. detsembriks 2007. a. peab **asulates reostuskoormusega kuni 1999 ie** puhastama vähemalt 95 % reoveest. Asulates reostuskoormusega kuni 1999 ie peab reovee puhastama vastavalt vee erikasutusloas antud reovee nõutavale puhastusastmele ja heitvee reostusnäitajate piirväärtusele.

Hajaasustuse objektide puhul antakse reovee nõutav puhastusaste ja heitvee reostusnäitajate piirväärtused vee erikasutusloas.

5.1.9 Kanalisatsiooni survetrass

Alus: SNiP 2. 07. 01-89

Ehituskeeluala mõlemale poole trassi telge **5 m**.

5.1.10 Puurkaevude sanitaarkaitsetsoon

Alus: Veeseadus (11. 05. 1994/RT 1996, Nr 13) ja Veeseaduse muutmise ja täiendamise seadus (24. 01. 1996/RT 1996, Nr 13)

Eesti Keskkonnaministri määruse Nr.61 lisa (16. 12. 1996)

Põhjaveehaardele moodustatakse sanitaarkaitseala, üldjuhul **50 m** raadiuses ümber puurkaevu või **50 m** kaugusele mõlemale poole kaevusid ühendavast sirgjoonest ja **50 m** raadiuses ümber puurkaevude rea otsmiste puurkaevude. Sanitaarkaitseala ei moodustata, kui kasutatav põhjavesi ei sobi omadustelt olmeveeks või kui vett võetakse põhjaveekihist alla 10 m³/d ühe kinnisasja vajadusteks. Rakke vallas asuvad puurkaevud on toodud tabelis *lisa 3*.

Veehaarde ulatust on võimalik vähendada Keskkonnaministri otsusega Veeseaduses § 28 toodud juhtudel.

Põhjaveehaarde sanitaarkaitsealal on keelatud majandustegevus, välja arvatud veehaarderajatiste teenindamine, metsa hooldamine, heintaimede niitmine ja veeseire. Veehaarde omanik või valdaja võib keelata veehaarderajatise teenindamisega mitteseotud isikute viibimise veehaarderajatise seadmetel.

5.1.11 Farmide, tööstushoonete, ladude sanitaarkaitsetsoonid

Alus: SN 245-71

Sanitaarkaitsetsoon elamute ja ühiskondlike hooneteni on reeglina **50m**.

Tsooni ulatus tuleb selgitada iga konkreetse ettevõtte ja selle kasutusfunktsiooni muutumise puhul eraldi.

5.1.12 Naftasaadustega seotud rajatiste sanitaarkaitsetsoonid

Alus: Lisa Keskkonnaministri määrusele nr 20 (22.03.1996)

Ehitatava või rekonstrueeritava laadimisplatsi, hoidla või tankla täitmis- ja tuulutusavad ja tankimisseadmed ei tohi olla lähemal kui **50 m** elamutest, haiglatest, koolidest, koolieelsetest lasteasutustest, hooldeasutustest ja teistest ühiskondlikest hoonetest (välja arvatud tankla juurde rajatud kaubandus-teenindusasutused). Linnades ja teistes tiheasustusega paikades, arvestades kohalikke tingimusi ja eripära, võib nimetatud

nõudest teha erandeid riiklik keskkonnateenistus. Kaitsekuja algab kaitstava hoone või kaitstava territooriumi punktist, mis on lähim naftasaadustega seotud rajatise täitmis- või tuulutusavale või tankimisseadmele.

Kui laadimisplats, hoidla või tankla on rajatud või soovitakse rajada lähemale kui 200 m veekogu keskmise veetaseme piirist, tuleb asukoht täiendavalt kooskõlastada Keskkonnaministeeriumiga.

Kütust realiseerivad füüsilised ja juriidilised isikud peavad kütuse müügiks vastuvõtmisel kontrollima selle vastavust kvaliteedinõuetele. Kütuse vedeldamisel, hoidmisel, väljastamisel ja kasutamisel peavad kütust realiseerivad või tarbivad isikud tagama, et saasteainete eraldumine välisõhku oleks minimaalne (Välisõhu kaitse seadus).

5.1.13 Gaasivõrgu kaitsevöönd

Alus: Energiaseadus (RT I 1997, 52, 833; 1998, 71, 1201;113/114, 1873)
 Energiaseadus (12. 08. 1998/RT, 71, 1201)
 Vabariigi Valitsuse 20. jaanuari 1999. a määrus nr 22 *Elektri-, gaasi-ja kaugkütte võrgu kaitsevööndite ulatus* (RT I 1999, 8, 123)

Kaitsevööndite ulatus on:

1) gaasitorustiku maa peale ja maa alla paigaldamisel:

Arvutsrõhk p (bar)	Gaasitoru nimimõõt DN	Kaitsevööndi ulatus mõlemale poole gaasitoru telge (m)
16 < p ≤ 55	DN < 200	10
	200 ≤ DN < 500	15
	DN ≥ 500	25
5 < p ≤ 16	sõltumata läbimõõdust	5
p ≤ 5	sõltumata läbimõõdust	vähemalt 1 m

2) gaasitorustiku vee alla paigaldamisel on kaitsevöönd kaks korda laiem, võrreldes maa-aluse torustiku kaitsevööndiga;

3) gaasitorustikuga liituvate ehitiste korral:

Gaasiehitis	Arvutsrõhk p (bar)	Kaitsevööndi ulatus ehitise välisseinast või kaitsepiirdest (m)
Gaasijaotusjaam, gaasimõõtejaam ja gaasireguleerjaam	16 < p ≤ 55	25
	p ≤ 16	12
Kraanisõlm ja sondisõlm	p > 16	25
Gaasireguleeripunkt	5 < p ≤ 16	5
	p ≤ 5	2

Gaasivõrgu kaitsevööndis on keelatud rajada alalisi ehitisi, teha tuld, läbi viia lõhketöid, ladustada kemikaale, jäätmeid või väetisi, rajada uitvoole tekitavaid elektrisüsteeme, kuni 16 bar töösurvega gaasivõrgu

kaitsevööndis ning üle 16 bar töösurvega gaasivõrgu hooldusribas (6 m maariba piki torustiku telge) istutada puid ja põõsaid, parkida mehhanisme ja masinaid ning ladustada materjale. Gaasivõrgu kaitsevööndis on keelatud ilma võrguettevõtja loata teha puurimis- ja kaevamistöid, püstitada ajutisi ehitisi ning teha metsaraiet ja metsaveoülesõite.

5.1.14 Tuleohutusnõuded

Alus: Siseministri 3. juuli 1998. a. määrus nr 25 *Tuleohutuse üldnõuded* (RTL 1998, 226/227, 915)
keskkonnaministri 15. juuni 1998. a määrusega nr 46 *Metsa ja muu taimestikuga kaetud alade tuleohutusnõuded* (RTL 1998, 216/217, 854)
Teede- ja sideministri 30. juuli 1998. a määruse nr 45 *Raudteetranspordi tuleohutusnõuded* (RTL 1998, 249, 1033)

Vastutus tuleohutusnõuete täitmise eest objektil lasub selle omanikul ja objekti valdajal. Objekti valdaja peab kehtestama objekti üldise tuleohutusjuhendi ning tuleohutuse tagamiseks objektil korraldab töötajate tuleohutusosalase õppe. Samuti töötab välja ja rakendab tulekahju ennetamist, tule leviku tõkestamist ja kustutamist tagavad meetmed; koostab tegevusplaani inimeste evakueerimiseks ja keskkonna kaitsmiseks tulekahju, samuti muu õnnetuse korral; tagab objektil nõutava arvu tuletõrje- ja päästevahendite paigaldamise ja hooldamise vastavalt nendele esitatud nõuetele ning nende vahendite töökorras oleku ja sihtotstarbelise kasutamise.

Krundi juurdesõidutee, läbisõidukoht ja juurdepääs ehitisele ning tuletõrje veevõtukoht peab olema vaba ning aastaringselt kasutamiskõlblikus seisukorras. Krundi hoonestamata maa-ala peab olema puhas põlevaine ja -materjali jäätmetest. Territooriumil ei tohi ladustada hoonete ja rajatiste vahelistesse tuleohutuskujadesse põlevmaterjale, põlevpakendis seadmeid ja taarat ning parkida mootorsõidukit või muud tehnikat. **Pimedal ajal peavad linnas või muu tiheasustusega paigas paikneva hoone number ja tuletõrjehüdrandi tähis olema valgustatud.**

Tuleohtlikuks alaks loetakse metsa ja muu taimestikuga nagu kuluheinaga, tuleohtliku põõsastikuga (kadakas), poolpõõsastikuga (kanarbik, sookail, põõsasmaran) ja kuivanud rooga kaetud ala ning turbapinnasega ala.

Tuleohtlik aeg tuleohtlikul alal algab kevadel pärast lume sulamist ning lõpeb sügisel vihmaste ilmade saabumisel.

Mõlemal pool läbi metsa, viljapõllu ja turbaraba kulgevad raudteed peab olema vähemalt 1,4 m laiune ülesküntud maariba. Elumajad, raudteetranspordiga seostamatud tootmishooned ja muud raudtee kaitsevööndis asuvad rajatised peavad olema eraldatud metsast, viljapõllust ja turbarabast ehitusprojektis ettenähtud tuletõkkeribaga.

5.1.15 Surnuaedade sanitaarkaitsetsoonid

Alus: SN 245-71 (1972)

Kasutusel olevate surnuaedadele sanitaarkaitsevööndi ulatuseks on **300 m**. Sanitaarkaitsetsooni pole lubatud elamute rajamine.

Rakke vallas on 300 m sanitaarkaitsetsoon Ao kalmistul. "Mursi" kalmistule ei maeta ning juhul kui kalmistule ei maeta pole sellel ka sanitaarkaitsetsooni.

5.1.16 Välisõhu saastamise vähendamine ja paikse saasteallika sanitaarkaitseala

Alus: Välisõhu kaitse seadus. 22. 04. 1998 (RT I 1998, 41/42,624)

Saasteallikas on saasteaineid välisõhku suunav või eraldav objekt. Saasteallikad jagunevad paikseteks ja liikuvateks saasteallikateks. Paikne saasteallikas on püsiva asukohaga saasteallikas. Rakke vallas on selliseks objektiks lubjatehas. Liikuv saasteallikas on mootorsõiduk või liikurmasin, mis kasutab gaasilist, vedelat või tahket kütust. **Paikse saasteallika valdaja kohustused välisõhu kvaliteedi jälgimiseks saasteallika mõjupiirkonnas ja nende andmete esitamise kord välisõhu kvaliteedi riiklikku seiret korraldavale isikule määratakse saasteloaga.** Saasteallika valdaja on kohustatud otsekohe teatama saasteloa väljaandjale ja asukohajärgsele linna- või vallavalitsusele kõigist muudatustest tootmises või tehnoloogias, mis suurendavad saasteainete heitkoguseid või halvendavad oluliselt nende hajumistingimusi.

Paikse saasteallika valdaja peab kavandama meetmeid välisõhku eralduvate saasteainete koguste piiramiseks, et vähendada saastetaset ebasoodsate ilmastikutingimuste puhul. Korralduse saasteainete eraldumise piiramiseks annab valla- või linnavalitsus. Kui saasteallika valdajal on tehnilistel või majanduslikel põhjustel võimatu vältida saastetaseme piirväärtuse ületamist väljaspool oma territooriumi, võib ta taotleda sanitaarkaitseala moodustamist saasteallika ümber. **Sanitaarkaitseala piirid määravad valla- või linnavalitsused kokkuleppel saasteallikaga piirnevate maavaldajatega.**

Objekti valdaja on kohustatud rakendama abinõusid, vältimaks:

- 1) tolmu ja prahi levikut tänavatelt ja teedelt;
- 2) tolmu ja prahi levikut puistematerjalide veovahenditelt ja ladustamiskohtadelt;
- 3) välisõhu saastamist töötava mootoriga seisva mootorsõiduki ja liikurmasina poolt, kui see ei ole tingitud liikluskorraldusest.

Nimetatud kohustuse tagamiseks omavalitsus:

- 1) kehtestab tolmu ja prahi levikut põhjustada võivate objektide hooldamise korra;
- 2) on õigustatud nõudma tolmu ja prahi levikut põhjustavatele kinnisasjadele tolmu ja prahi leviku vältimiseks reaalkoormatise seadmist.

5.1.17 Maaparandushoid

Alus: Maaparandusseadus 20.04.1994 (RT I 1994,34,534)

Igasugune kunstlik veevoolu takistamine ja ummistamine maaparandussüsteemis ning veevõtt maaparandussüsteemist, kui see tekitab kahju teisele maaomanikule või maaparandussüsteemile, on keelatud.

Maa kruntimisel või ümberkruntimisel kooskõlas maakorralduslike õigusaktidega tuleb tagada maaparandussüsteemi toimimine ja kaitse.

5.2 Maa reserveerimine

Maa reserveerimise all mõistetakse alasid, mis on reserveeritud mingiks muuks maakasutamise eesmärgiks kui seda on praegune maa kasutamise sihtotstarve. See ei tähenda selle maa-ala terviklikku ega automaatset teiseks eesmärgiks kasutuselevõttu vaid pigem, et antud ala oleks võimalik hiljem, sellekohase vajaduse ja soovi tekkimisel reserveeritud otstarbest lähtudes kasutada. Näiteks maade reservi arvamine elamuehitamiseks, teede rajamiseks või mõnel teisel välja toodud eesmärgil.

Seega mingiks otstarbeks reserveeritud maad võib maa omanik edasi kasutada selle praegusel sihtotstarbel seni, kuni ta seda soovib. Maa reserveeritud otstarbeks käikuvõtmiseks tuleb maaomanikul maa uueks otstarbeks kasutusele võtta, misjärel võib maa **maaomanikult** tema **nõusolekul** õiglase hüvitise eest ära osta. Näiteks elamuehitusmaana reserveeritud maale võib maaomanik tellida detailplaneeringu ja seejärel ala kruntida ning krundid elamuehituseks edasi müüa.

Üldplaneeringu või detailplaneeringu elluviimiseks võidakse kohaldada kinnisasja sundvõõrandamist (s.o. kinnisasja võõrandamine omaniku nõusolekuta üldistes huvides õiglase ja kohese hüvitamise eest) "Kinnisasja sundvõõrandamise seaduses" (14. 03. 1995/RT I, 30, 1995) ettenähtud alustel. Kui algatav detailplaneering võib kaasa tuua kinnisasja sundvõõrandamise vajaduse või krundi senise ehitusõiguse muutmise, **teatab kohalik omavalitsus** tähtsusega detailplaneeringu algatamisest vastava kinnisasja omanikule kahe nädala jooksul, arvates planeeringu otsuse tegemise päevast. ("Planeerimis- ja ehitusseadus" §12 lõige 2). Juhul kui üldplaneeringu (valla osa üldplaneeringuga) või detailplaneeringuga kitsendatakse senist maakasutust või krundi ehitusõigust **teatab kohalik omavalitsus** kinnisasja omanikule tähtsusega kirjaga antud planeeringu avalikust väljapanekust hiljemalt kaks nädalat enne avalikku väljapanekut ja ka kahe nädala jooksul pärast antud planeeringu kehtestamist (v.t. "Planeerimis- ja ehitusseadus" §18 lõige 5 ja §30 lõige 1).

Kinnisasja omanikul on õigus nõuda kitsendustest ja ka detailplaneeringu tühistamisest tuleneva kahju õiglast ja kohest hüvitamist "Planeerimis- ja

ehitusseaduse” §30 ja “Kinnisasja sundvõõrandamise seaduse” kehtestatud korras.

5.3 Säilitamisele kuuluvad alad

Mitmed piirkonnad vallas on juba praeguseks väljakujunenud säilitamist väärivatena. Osades neist kehtivad seaduste ja määrustega kehtestatud piirangud, osades mitte. Lähtudes nende alade väljakujunenud ilme säilitamise soovist ongi seal ehitus- ja elutegevuse reguleerimiseks kehtestatud mõningad täiendavad vallapoolsed soovitused.

5.4 Puhkamisega seotud paigad

Jõgede ja järvede kaldavööndid omavad vaba-aja veetmise potentsiaali. Lähtudes sellest tuleb senine mitteeraomanduses olev kaldavöönd hoida avatuna kõigile “Ranna ja kaldakaitseadusega” määratud ulatuses (v.t. peatükk 5.1.3). Üldplaneeringukaardil on välja toodud järgmised puhkamisega seotud paigad: supluskohad, kaunite vaadete avanemise kohad, huvitava loodusmaastikuga piirkonnad, pargid, loodus- ning muinsuskaitsealused objektid, Rakke aleviku roheline vöönd ja haljasalad.

FOTO: HENN HEINSOO 1998

Foto 6. Väike-Tammiku järve ääres kevadel.

5.5 Väärtuslikud looduspiirkonnad ja kooslused

Rakke valla eesmärk on kasutada valla looduskeskkonda võimalikult säästlikult nii, et see säiliks kasutamise- ja elamisväärsena ka tulevastele põlvetele. Keskkonna pikaajalisest ja säästlikust kasutamisest on juttu käesoleva planeeringu peatükis 3. Siinkohal on välja toodud piirkonnad, mille edasisel kasutamisel tuleks looduse säilumisele erilist rõhku panna. Sel eesmärgil ongi vald kehtestanud allpool toodud soovitused.

Matkaradade rajamine Tammikule, Piibesse ja Mäistesse peab toimuma loodust säästvalt. Selle eesmärgi saavutamiseks on soovitatav radade marsruudid kooskõlastada looduskaitse talituste ja ametkondadega. Radade rajamisel tuleb kasutada looduslike materjale (puitrajad, puitpingid ja teadetetahvlid) ning raja marsruut suunata võimalikult suures osas looduse poolt dikteeritud tingimuste järgi. Ka on vajalik radade rajajalt/haldajalt nõuda raja ja rajaveere korrashoidu. Prügi jätmist raja veerde tuleb võimaluste piires ennetada s.t. paigutada prügikonteinerid.

Järvede veerežiimi ja üldilme säilumiseks on vajalik maakasutuse soovituslik piirang nende vahetusümbruses. Järvede ümbruses ca 500 m ulatuses vee piirist pole soovitatav lõppraie, suur- ja tööstushoonete ehitus ja muu keskkonda oluliselt muutev tegevus. Raie, ehitustegevuse ja muu keskkonda muutva tegevuse jaoks tuleb eelnevalt taotleda Rakke valla-valitsuse luba. Projekteerimisel tuleks lähtuda piirkonna ehitustraditsioonist.

Looduse mitmekesisuse tagamiseks on oluline säilitada ja kaitsta poollooduslike kooslusi (niidud), märgalasid ja liigirikkaid biotoope.

5.6 Alad tähelepanu vääriva kultuuri, maastiku (loodus) ja külamiljööga

Väärtusliku maastikumiljööga (looduskeskkonnaga) alaks loetakse käesoleva üldplaneeringuga metsaste voortega maastikku Emumäe ja Tammiku ümbruses ja Rakke Linnamäe. Sealne keskkond on suhteliselt atraktiivne, millest lähtudes tuleks sinna uute hoonete või rajatiste lubamisel pöörata erilist tähelepanu nende sobivusele looduskeskkonnaga (vältida tuleb plastaknaid, -uksi ja -voodreid hoonetel). Rakke Linnamäel tuleb rajada vaadete avanemiskohad ja hoida need avatuna.

5.7 Senise maakasutuse säilitavad alad (n.ö. “valged alad” kaardil)

Valge ala üldplaneeringu maakasutuskaardil tähendab, et antud aladel maakasutuse sihtotstarve senisest ei muutu. Ka pole nendele aladele Eesti Vabariigi seadusandlusega ette nähtud suuremaid ja eraldi käsitlemist väärivaid kitsendusi ega piiranguid (kehtivad piirangud on eelkõige kaitsetsoonid - näiteks puurkaevu kaitsetsoon). Maakasutajale tähendab see seda, et praegust maakasutust võib jätkata.

5.7.1 Senise maakasutuse säilitavad maa-alad

Senise maakasutuse säilitavatel aladel maa kasutamine lähtub Eesti Vabariigi seadusandlusest. Ehitustegevus neil aladel lähtub siinses üldplaneeringus toodud ehitamise põhimõtetest hajaasustuses (v.t. peatükk 5) ja Rakke valla ehitusmäärusest, kui vald konkreetse ehituskrundi puhul ei määra teisiti.

Senise sihtotstarbe säilitavate veealade kasutamine lähtub Eesti Vabariigi seadusandlusest. Veekogu kallastel kehtivad “Ranna ja kaldakaitse-” ning “Veeseadusest” tulenevad piirangud (v.t. peatükk 5.1.3).

6. EHITAMISE PRINTSIIBID HAJAASUSTUSES

6.1 Olemasoleva loodus- ja elukeskkonnaga arvestamine. Keskkonnast tulenevate ehituspiirangute rakendamine hajaasustuses

Hajaasutusse ehitamisel tuleb krundi omanikul arvestada piiranguid, mis tulenevad ehitus- ja kultuurimälestistest ning looduskaitsealustest objektidest ja nende kaitsetsoonidest. Samuti piiranguid, mis on kehtestatud Eesti Vabariigi seadusandluse ning normatiivdokumentide poolt (näiteks: veekaitsevööndid, ehituskeelualad vastavalt “Ranna ja kalda kaitse seadusele” jne.).

Lisaks neile seadusandlusest ja normidest tulenevatele piirangutele tuleb ehitustegevuses lähtuda “Planeerimis- ja ehitusseadusest” (14. 06. 1995/RT nr 59 1995) ning Rakke valla ehitusmäärusest ja käesolevast üldplaneeringust, mis reguleerivad planeerimis- ja ehitustegevust Rakke vallas.

Soovitav on ehitustegevuseks mitte kasutada häid põllu ning metsamaid, samuti veekogude kallastel olevaid niite ja karjamaasid, soostunuid või soostuvaid alasid, liigirikaste biotoopidega alasid ja kasutusväärtusega maavarade või maa-ainesega alasid.

Väiksemate hoonete (nendeks loetakse käesoleva üldplaneeringuga hooned, mis on kuni 2 kordsed ja väiksema kui 300 m² üldpinnaga) rajamisel hajaasustuses detailplaneeringut ei nõuta.

Detailplaneering tuleb koostada veekogude kallastest 250 m ulatusse jäävate kruntide hoonestamiseks ning juhul kui ühele krundile kavatakse rajada enam kui üks elamu nii, et kahe elamu vahekaugus jääb väiksemaks kui 200m või elamule lisaks rajatakse samale krundile enam kui 5 abihoonet. Detailplaneering tuleb samuti koostada haja- kui tiheasustusse paigutatavate teenindus-, kaubandus-, tööstus- ja laohoonete rajamiseks. Vallavalitsus võib detailplaneeringu koostamist nõuda ka kinnistu jagamisel väiksemateks osadeks kui 1 ha.

Tööstuse jt. keskkonda oluliselt mõjutavate objektide (näiteks: golfiväljak, tankla) rajamisel tuleb koostada lisaks detailplaneeringule Keskkonna Ministeeriumi ja/või Lääne-Viru Maavalitsuse Keskkonnaosakonna nõudmisel ka keskkonnamõjutuste analüüs/keskkonnaekspertiis.

Detailplaneeringute koostamise ja projekteerimistingimused väljastab Rakke valla territooriumil Rakke Vallavalitsus. Tehniliste rajatiste ja kommunikatsioonide projekteerimistingimused aga vastav riigi ametkond või kommunikatsioonide haldaja.

Vallal tuleb nõuda vastavalt “Planeerimis- ja ehitusseadusele” ebaseaduslike hoonete likvideerimist, juhul kui neid on püstitatud seadusega ja üldplaneeringuga mitte ettenähtud korras.

6.2 Tehnovõrgud

Hajaasustus piirkonnas rajatakse kommunikatsioonid reeglina krundi valdaja poolt. Kommunikatsioonide projektid tuleb kooskõlastada Rakke valla ja vastavate ametkondadega.

7. RAKKE TIHEASUSTUSALA JA SELLE KIRJELDUS

Rakke valla administratiivseks keskuseks on Rakke alevik 1301 elanikuga.

Asula tekkis raudteejaama ja lubjatehase juurde eelmise sajandi lõpul. Esimene rong peatus Rakke jaamas 21.08.1876. a. Lubjapõletamist alustati Kamarikul 1891. a., see hoogustus 1910. a. Karl Kadaka lubjatehase suurte ringahjude valmides. Lubjatööstus on ka tänapäeval Rakke majanduselus olulisel kohal. Karl Kadakast on jäänud aga rahvamällu mitmeid humoorikaid legende.

Asula on poolitatud Valga-Tallinn raudteega. Kujult on asula väljavenitatud loode-kagu suunas ja pikim vahemaa asulas on u. 2.7 km.

Raudteest läänes paikneb suurem osa Rakke elamutest, Rakke roheline vöönd, Kase tänava park, Lasteaia biopuhasti, Rakke Gümnaasium ja Rakke lasteaed, Metsa tänava katlamaja, raudteejaam, raamatukogu, apteek ja ambulatoorium.

Raudteest idas paikneb Rakke Lubjatehase tootmismaa, Keskuse biopuhasti, ringahi koos Kaddaka Korstnaga, sidejaoskond, kirik, saun, park ning kaubandus-teeninduslikud asutused (kauplused, baarid). Rakke valla kaks tanklat ja Rakke vallamaja paiknevad aleviku kõige idapoolsemas otsas. Idaosa elamud paiknevad piki Faehlmanni, Mäe, Oru, Lõuna ja Linnamäe tänavaid.

Lähimas tulevikus rajatakse aleviku keskusest vallamajja jalakäijate ja jalgratta tee. Järgneva 5 aasta jooksul tehakse seoses raudteeülesõidu sulgemisega tee üle lubjatehase territooriumi Tööstuse ja Vahtra tänava ühenduseks. Selline ühendus on lahenduseks autojuhtidele, kuid mitte jalakäijatele. Pikemas perspektiivis (15 aasta) jätkatakse Rakke ümbersõidu rajamist ühendamiseks Vahtra tänavat Faehlmanni teega Ülesoo tänava kohas aleviku läänepiiril. Pikemas perspektiivis rajatakse vesivarustus ja kanalisatsioon Rahu, Pargi, Lille ja Kase tänava elamupiirkondadesse. Samuti tuleb rajada kommunikatsioonid Tehase tänava elamupiirkonda. Lahendamist vajab Kamariku tee omandi küsimus ja hooldamine. Jänesesoole on plaanis tulevikus rajada veesilm. Metsa tänava katlamaja ümbrus on planeeritud elamuehituse reservmaa. Lubjatehase lähiümbrus on planeeritud haljasalade reservmaaks vähendamaks võimaliku õhusaaste jõudmist lähimatesse elamupiirkondadesse.

Tiheasustusala piir, aleviku maakasutus ja reserveeritud maad on toodud üldplaneeringu kaardi väljavõttel "Rakke tiheasustusala M 1:10 000".

8. PLANEERINGUTE KOOSTAMISE SOOVITUSLIK JÄRJESTUS

Rakke valla üldplaneering ja konkreetsete piirkondade väljaarendamisega seonduvad kaasaegsed detailplaneeringud on seni puudunud. Valla volikogu otsusega nr. 3 (20. juuni 1996. a.) on detailplaneeringuna kinnitatud Rakke Lubjatehase elamuehituse reservmaa Kamariku teest idas. Allpool on toodud soovituslik detailplaneeringute elluviimise järjestus.

8.1 Valla osa üldplaneeringud ja nende vajadus

Rakke vallas on soovitav koostada osaüldplaneering Rakke alevikule. Osaüldplaneeringuga peaks lahendatama piirkonna probleemid (kanaliseerimine), täpsustama asula tsoneeringu ja välja töötatama arengustrateegia nende lahendamiseks.

8.2 Detailplaneeringute koostamise järjestus

1. Ao kalmistu;
2. Rakke linnamäe talispordikeskus;

Konkreetne planeeringute koostamise järjestus sõltub siiski elu poolt dikteeritud vajadustest ja investeerijate ning ehitajate soovijate olemasolust. Siin toodu on vaid soovitusliku iseloomuga ning toodud vastavalt hetke probleemide ja lahendust vajavate küsimuste aktuaalsust arvestades.

Tööstusobjektide jt. keskkonda oluliselt mõjutavate rajatistele detailplaneeringu koostamisel võidakse nõuda ka keskkonnamõjutuste hinnangu/keskkonnaekspertiisi läbiviimist.

LISA 1. RAKKE VALLA AVALIKULT KASUTATAVATE VEEKOGUDE NIMEKIRI

Rakke valla avalikult kasutatavate järvede nimekiri:

Jrk.nr. kood	Nimi	Asukoht	Pindala (ha)	Märkused
27. 204430	Ao järv	Rakkest 3 km loode pool	1,2	väljavooluga
28. 205050	Tammiku järv	Rakkest 4 km ida pool	3,0	väljavooluga
29. 205060	Väike-Tammiku järv	Rakkest 4,5 km ida pool	0,5	väljavooluga

Rakke valla avalikult kasutatavate paisjärvede nimekiri:

Jrk.nr. kood	Nimi	Asukohajõgi	Pindala (ha)
12. 206601	1. Ao paisjärv	Põltsamaa jõgi	9,5
13. 206602	2. Ao paisjärv	Põltsamaa jõgi	1,4

Avalikult kasutatavate vooluveekogude nimekiri:

Jrk.nr. kood	Nimi	Lähe	Suubla	Pikkus (km)	Valgla (km ²)
66. 10246	Salla jõgi	Salla külast 3,5 km põhjaloode pool	Pedja jõgi	14	30,9
68. 10252	Koila peakraav	Salla külast 4 km lõuna pool	Pedja jõgi	9	32,6
69. 10256	Onga jõgi	Simuna külast 4 km kirde pool	Pedja jõgi	30	109
78. 10300	Põltsamaa jõgi	Väike-Maarja külast 2 km lääneloode pool	Pedja jõgi	135	1310
79. 10301	Ilmandu jõgi	Kiltsi külast 3 km lääneloode pool	Põltsamaa jõgi	13	67,0
80. 10302	Nõmme jõgi	Nõmme külast 1 km idakirde pool	Põltsamaa jõgi	14	149
82. 10310	Mustjõgi	Edru külast 1,5 km edela pool	Endla järv	10	38,6
83. 10315	Preedi jõgi	Varangu allikas	Põltsamaa jõgi	41	290

LISA 2. RAKKE VALLA MUINSUSKAITSEMÄLESTISTE NIMEKIRI JA KULTUURILOOLISTE OBJEKTIDE LOETELU

Rakke valla arheoloogiamälestiste nimekiri

Reg. nr.	Arheoloogiamälestis	Asukoht	Vana reg.nr.
10311	Kultusekivi	Edru küla	2121
10312	Asulakoht	Emumäe küla	470-k
10313	Ohverdamiskoht *Kerikuauk+		471-k
10314	Kalmistu *Hauaplatsi põld+	Lahu küla	2119
10315	Asulakoht	Lasinurme küla	473-k
10316	Asulakoht	Mõisamaa küla	474-k
10317	Kultusekivi		475-k
10318	Asulakoht	Rakke alevik	C
10319	Linnus *Rakkemägi+		1419
10320	Asulakoht	Salla küla	476-k
10321	Asulakoht		472-k
10322	Kultusekivi		1422
10323	Ohvrikivi *Liukivi+		1423
10324	Asulakoht	Tammiku küla	477-k
10325	Kalmistu *Kolgata+, *Pealumägi+		1421
10326	Kultusekivi		2120
10327	Kultusekivi		50-k
10328	Kultusekivi		51-k
10329	Kultusekivi		52-k
10330	Kultusekivi		53-k
10331	Kultusekivi		54-k
10332	Kultusekivi		55-k
10333	Linnus *Rahaaugumägi+		1420
10334	Asulakoht	Villakvere küla	628-k

Rakke valla arhitektuurimälestiste nimekiri

Reg. nr.	Arhitektuurimälestis	Aasta
15713	Liigvalla mõisa peahoone	1797
15714	Liigvalla mõisa park	
15715	Liigvalla mõisa pargi piirdemüür	
15716	Salla mõisa peahoone	18 saj.
15717	Salla mõisa park	
15718	Salla mõisa kelder	19 saj. II pool
15719	Salla mõisa viinaait	19 saj.
15720	Salla mõisa viinavabriku varemed	19 saj. II pool
15721	Salla mõisa meierei	19 saj. II pool

Rakke valla kultuurilooliste objektide loetelu (Lehtla 1996)

Rakke vallas on siin sündinud või elanud väljapaistvatele isikutele paigaldatud kokku **kuus mälestuskivi ja kolm mälestustahvlit**:

1. Mälestuskivi kirjanik Oskar Lutsu elukohas, Rakke, Mäe 1a.
 - **Oskar Luts (1887 - 1953)** kirjutas siin asunud Miku talu rehetares oma esimesed näidendid, sh. "Kapsapea" ning alustas "Kevade" kirjutamist. Rehetare kohal avati 10. juunil 1972 mälestuskivi.
2. Mälestuskivi näitekirjanik Hugo Raudsepale. Rakke, Faehlmanni 15.
 - **Hugo Raudsepp (1883 - 1952, pseudonüüm Milli Mallikas)** on kirjutanud muuhulgas näidendi "Mikumärdi". Mälestuskivi avati 1983. aastal.
3. Mälestustahvel helilooja Ferdinand Mühlhausen'ile tema elukohas. Rakke, Lille 10.
 - **Ferdinand Mühlhausen (1864 - 1944)** oli pime isetegevuslik helilooja, kes elas Sopi talus 19. sajandi lõpust kuni 20. sajandi kahekümnendate aastateni ja viisistas siin M. Körberi luuletuse "Armas isakohakene". Mälestustahvel paigaldati 1970. aastal.
4. Mälestuskivi Rakkes sündinud stratonaut Ernst Birnbaum'ile. Rakke, Faehlmanni 30.
 - Rakkes sepa peres sündinud **Ernst Birnbaum (1894 - 1965)** lõpetas Peterburi lennuväekooli ja tõusis 30 septembril 1933 stratostaadil "SSSR" 19 kilomeetri kõrgusele. Saavutus püsis ametliku maailmarekordina palju aastaid. Mälestuskivi avati 10. juunil 1972.
- 5 ja 6. Rakke raamatukogu seinal on kaks mälestustahvlit selles hoones sündinud postiametniku lastele:
 - Loodusteadlasele ja Eesti hüdrobioloogia rajajale **Heinrich Riikojale (1891 - 1988)** ning eelmise õele - lastekirjanikule, tõlkijale ja kriitikule **Marta Sillaotsale (1887 - 1969)**. Rakke, Faehlmanni 26.
7. Mälestuskivi Eesti kultuuritegelasele **Friedrich Robert Faehlmannile** tema sünnikohas, Ao pargis.
 - F. R. Faehlmann (1798 - 1850) veetis Aos oma nooruse, hiljem kogus siitsamast materjali Kalevipoja muistendite kohta. F.R.Faehlmanni arvatav sünnikoht tähistati 1957. aasta juunis põllukiviga.
8. Mälestuskivi **Salla kooli** endises asupaigas.
 - Teerist Kaavere-Käru-Emumäe, Salla külas.
9. Mälestuskivi loodusteadlasele **Karl Ernst von Baerile** tema sünnikohas, Liigvalla mõisa pargis.
 - K.E.v.Baer (1792-1876) avastas munaraku ning lõi sellega embrüoloogiateaduse. 1960. aastal tähistati teadlase sünnikoht mälestuskiviga.

LISA 3. RAKKE VALLA PUURKAEVUD

Rakke valla passiga puurkaevud

Katastri nr.	Passi nr.	Puurkaev	Sügavus
10685	3838	Rakke Keskkool	60 m
14004	6782	Rakke lubjatehase elamukvartal	55 m
5469	2564	Rakke alevik, Mäe tn.	60 m
12510	5695	Rakke alevik, elamukvartal	66 m
5470	A-79-M	Rakke alevik, Risti elamud	75 m
10397	1150	Salla küla	53 m
10402	3489	Emumäe laut	130 m
5463	A-664-M	Emumäe küla, laut	55 m
5473	A-402-M	Tammiku k.üla, laut	71 m
5465	A-643-M	Koila küla, Kaavere laut	40 m
3523	5021	Liigvalla farm	60 m
10690	4365	Aoküla farm	60 m
5472	A-1365-M	Edru küla, laut	70 m
5803	6451	Lahu Algkool	42 m
3040	1850	Liigvalla elamud	60 m
14003	6783	Tammiku küla, Rakke hooldekodu	39 m

Rakke valla passita puurkaevud

Piibe elamud
 Piibe mõis
 Kõpsta sigala
 Ao lüpsilaut
 Lammasküla sigala
 Lammasküla lüpsilaut

KASUTATUD MATERJALID:

- AS Maves et al. 1993 *Pandivere Riiklik Veekaitseala*. Jyväskylä
- AS Maves 1995 *Pandivere Veekaitseala põhimääruse projekt*. Tallinn
- AS Maves 1996 *Rakke alevi veevarustuse uuringud*. Tallinn
- Eesti Metsakorralduskeskus 1989 *Järvamaa metsamajandi Varangu metskonna II jaoskonna plaan. Mõõt 1:20000 Ü/K "Metsaprojekt"*
- Eesti Metsakorralduskeskus 1991 *Metsade majandamise kava. Lisad. Lääne-Viru maakond Viru-Tammiku metskond*.
- Eesti NSV TA Geoloogia Instituut 1988 *Rakvere rajooni R. Pälsoni nim. sovhoosi veekaitse skeem*. Tallinn
- Eesti TA Geoloogia Instituut et al. 1994 *Pandivere Riiklik Veekaitseala. Karst ja allikad*.
- EestiNSV jõgede, ojade ja kraavide nimestik*. ENSV Ministrite Nõukogu juures asuv Eesti Veemajandusinspeksioon. Tallinn, Valgus 1986
- Eesti NSV järvede nimestik*. I. Kask Eesti NSV TA & ZBI Tallinn, Eesti Riiklik Kirjastus 1964
- Einer Väino 1978 *K. E. v. Baeri noorusradadel*. Eesti Loodus
- Entec AS 1996 *Rakke valla olmejäätmete prüügila pakkumisdokumentatsioon*. Aprill 1996 Rakke Vallavalitsus
- Keskkonnaministeriumi Info- ja Tehnokeskus 1997 *Prügilaregister. Seisuga 15. detsember 1997*. Tallinn.
- Kont Are 1996 *Loodus. Aluspõhi. Maastikud. Inimtegevus*. Virumaa koguteos. Lääne-Viru Maavalitsus, Ida-Viru Maavalitsus.
- Keskkonnaministri 04.07.1994.a. määrus nr. 23 Väetamise ja reoveesette kasutamise piiramine.
- Kultuuriministri 01.09.1997.a. määrus nr. 59 (RTL 1997, 169-171, 954)
- Kultuuriministri 13.05.1997.a. määrus nr. 24 (RTL 1997, 88, 521)
- Kultuuriministri 30.03.1998.a. määrus nr. 8 (RTL 1998, 147-148, 558)
- Kõlu Indrek ja Vill Peeter 1999 *Lõuna-Pandivere matkarajad. Rakke-Lammasküla-Tammiku-Mõisamaa-Lasinurme-Mäiste-Emumäe-Salla-Tammiku-Rakke*. Rakke
- Kört Margus 1996 *Rakke Lubjatehase paiksetest saasteallikatest saasteainete õhku suunamise projekt-ettepanek*. Tallinn
- Lehtla Reigo 1996 *Rakke vald. Üldplaneeringu I etapp*.
- Lääne-Viru maakonna planeering*. Rakvere 1998
- Lääne-Viru Maavalitsus 1998 *Lääne-Viru maakonna aastaraamat 1997*. Rakvere 1998
- Lääne-Viru Maavalitsus 1997 *Lääne-Viru maakonna aastaraamat 1996*. Rakvere 1997

- Lääne-Viru Maavalitsus 1996 *Lääne-Viru maakonna aastaraamat 1995*. Rakvere 1996
- Lääne-Viru Maavalitsus 1995 *Lääne-Viru maakonna aastaraamat 1994*. Rakvere 1995
- Lääne-Viru Maavalitsus 1993 *Lääne-Viru maakonna aastaraamat 1993*. Rakvere 1993
- Lääne-Viru Maavalitsuse Keskkonnaosakond 1994 *Lääne-Virumaa Keskkonnateated nr.1*.
- Lääne-Viru Maavalitsuse Keskkonnaosakond 1995 *Lääne-Virumaa Keskkonnateated nr.2*.
- Lääne-Viru Maavalitsuse Keskkonnaosakond 1996 *Lääne-Virumaa Keskkonnateated nr.3*.
- ? *Lääne-Virumaa haldusjaotus, selle vastavus asustussüsteemile.*
- Rakke küla RSN 1992 *Rakke valla sotsiaalmajandusliku arengu eeldused. Rakke valla põhimäärus*.
- Riigi Statistikaamet 1996 *Eesti valdade rahvastik*.
- Riigi Teataja nr. 95/96 Art. 1577 Vabariigi Valitsuse 18. Detsembri 1997.a. määrus nr. 244 "Alevite, alevike ja külade nimistu kinnitamine ning nende lahkmeejoonte määramine" 31. Detsember 1997
- Saaber K. 1996 *Virumaa koguteos*. Lääne-Viru Maavalitsus, Ida-Viru Maavalitsus.
- Statistikaamet 1997 *Vallarahvastiku sooline ja vanuseline koosseis seisuga 1. jaanuar 1998*. Riiklik statistiline aruanne. Kinnitatud rahandusministri määrusega nr. 82, 12.12.1997
- Statistikaamet 1997 *Valdade rahvastik majapidamisarvestuse andmetel 1. jaanuar 1997*.
- Tammiksaar E. 1998 *Kes ei tunneks Tšüilis vennakseid Baere*. Luup nr. 6 (63) 23.märts 1998
- Rakvere rajooni R. Pälsoni nim. sovhoosi veekaitse skeem*. 1987
- Endla Looduskaitseala Kaitseeskiri on kinnitatud Vabariigi Valitsuse 14. mai 1997. A. määrusega nr. 96 (Keskkonnaministeeriumi Teataja Nr. 10 oktoober 1997, ilmub ajakirja Eesti Loodus tasuta lisana).
- Rakke aleviku ümbersõidutee eskiis M 1 : 10 000
- Torni maaüksuse plaan M 1 : 10 000
- Väljavõte Rakke planšetist 8-B; 5-Г Faehlmanni tn. 18 M 1 : 2000, munitsipaliseeritava maaüksuse piir.